



Vaasan yliopisto  
UNIVERSITY OF VAASA

Sara Pitzén

## **Suomalaisten huoli maan tuhansista järvistä**

Ympäristöjournalismin diskursiiviset piirteet Littoistenjärven ja Nuasjärven tapauksissa

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö  
Organisaatioiden viestinnän pro gradu-tutkielma  
Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Vaasa 2020

---

**VAASAN YLIOPISTO****Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

<b>Tekijä:</b>	Sara Pitzén	
<b>Tutkielman nimi:</b>	Suomalaisten huoli maan tuhansista järvistä: Ympäristöjournalismin diskursiiviset piirteet Littoistenjärven ja Nuasjärven tapauksissa	
<b>Tutkinto:</b>	Filosofian maisteri	
<b>Oppiaine:</b>	Viestinnän monialainen maisteriohjelma	
<b>Opintosuunta:</b>	Organisaatioiden viestintä	
<b>Työn ohjaaja:</b>	Merja Koskela	
<b>Valmistumisvuosi:</b>	2020	<b>Sivumäärä:</b> 92

---

**TIIVISTELMÄ:**

Ympäristöjournalismi on tunnistettava ja tutkittu journalismin erikoisala, jota määrittää se, että se käsittelee ympäristöaiheita. Tutkin kahden järvien tilaan liittyvän tapausesimerkin kautta minkälaisista diskursseista nykyinen suomalainen ympäristöjournalismi muodostuu. Selvitän, minkälaisia diskursiivisia piirteitä järvien tilasta kertomiseen liitetään ja millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja kahden eri tapauksen välillä on. Aineistoni koostui Helsingin Sanomien Littoistenjärven tapausta käsittelevistä artikkeleista sekä Talvivaaran Nuasjärveä käsittelevistä artikkeleista. Tutkin aineistoani yhdistelemällä diskurssianalyysin ja kriittisen diskurssianalyysin menetelmiä.

Nykyinen suomalainen ympäristöjournalismi tuo ympäristöaiheita julkiseen keskusteluun ja tietoisuuteen. Ympäristöartikkelit välittävät lukijoille ajankohtaista tietoa ja samanaikaisesti selventävät tapahtumia ja ympäristövaikutuksia. Littoistenjärven ja Talvivaaran aineistoista nousi esille yhteneväisiä sisällön diskursseja: tieteen, hallinnon, ympäristöpolitiikan, kuntapolitiikan, talouden, kalatalouden ja luonnon diskurssit. Aineistossa oli lisäksi funktion mukaisia diskursseja: valistamisen, viihdyttävyyden, suosion, huolen ja vakuuttelun diskurssit. Diskurssien funktioiden avulla vahvistettiin ja selvennettiin sisällön diskursseja. Tieteen diskurssin avulla vastataan tekstissä piileviin ”miksi”-kysymyksiin, jotka selventävät artikkelien tapahtumien kulkua. Aineistossa tuodaan esille valtion tavoitteita ympäristöön liittyen, mikä vahvistaa sitä, että valtio ja yhteiskunta välittävät, ovat vastuussa luonnosta, sekä voivat vaikuttaa luonnon tilaan. Talouden diskurssi ilmenee aineistossa esimerkiksi luonnon tilan parantamisen ja sen mahdollisten kustannuksien vertailuna. Luonnon diskurssin avulla tarkastellaan luontoon ja ympäristöön liittyviä seikkoja luonnontilan ja ympäristövaikutusten näkökulmasta. Huolen diskurssi korostui enemmän Talvivaaran aineistossa, kun taas vakuuttelun diskurssi korostui enemmän Littoistenjärven aineistossa.

Järvitapausten kautta ympäristöongelmia voidaan tarkastella suomalaisille tutusta, tärkeästä ja ajankohtaisesta kontekstista. Ympäristöjournalismi on moniäänistä, mutta tutkimukseni osoittaa, että kommenteissa painottuvat asiantuntijoiden kommentit enemmän kuin maallikoiden kommentit. Yksittäisissä artikkeleissa pysähdytään tarkastelemaan tiettyä tapahtumaa, näkökulmaa tai asiantuntijan mielipidettä. Kun ympäristöartikkeleita tarkastelee intertekstuaalisena jatkumona, artikkeleista muodostuu moniääninen ja monia diskursseja sisältävä kokonaiskuva.

---

**AVAINSANAT:** diskurssianalyysi, ympäristöjournalismi, Littoistenjärvi, Talvivaara, Nuasjärvi

## Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tavoite	6
1.2	Aineisto	7
1.3	Menetelmä	9
2	Ympäristöjournalismin teoriaa ja piirteitä	11
2.1	Perinteinen journalismi 2010-luvulla	11
2.2	Tiedejournalismi journalismin ja tiedeviestinnän leikkauspisteenä	13
2.3	Tiedejournalismista ympäristöjournalismin erityispiirteisiin	15
2.3.1	Ympäristökysymyksiin vastaamisen haasteellisuus	16
2.3.2	Ympäristöaiheet suhteessa muuhun maailmaan	16
2.4	Moniäänisyys: toimittajat, asiantuntijat ja maallikot	17
2.5	Intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus ympäristöjournalismissa	19
2.5.1	Avoin intertekstuaalisuus	21
2.5.2	Interdiskursiivisuus	22
3	Ympäristöjournalismin diskurssianalyysi	24
3.1	Diskurssintutkimuksen perusajatuksia	24
3.2	Kriittinen diskurssianalyysi	26
3.3	Uutisartikkelien diskursiivisia erityispiirteitä ja käsitteistöä	30
3.3.1	Konteksti	30
3.3.2	Retorisuus ja narratiivi	31
3.3.3	Ideologia	32
3.3.4	Rakenne ja tyyli	33
4	Aineistojen yleisimmät ja jaetut diskurssit	36
4.1	Artikkelien diskurssit sisällön mukaan	37
4.1.1	Tieteen diskurssi	38
4.1.2	Hallinnon diskurssi	41
4.1.3	Talouden diskurssi	46
4.1.4	Luonnon diskurssi	48

4.1.5	Yhteenveto: aiheen ja diskurssin suhde	49
4.2	Artikkelien diskurssit funktion mukaan	51
4.2.1	Valistamisen diskurssi	52
4.2.2	Viihdyttävyyden ja suosion diskurssit	54
4.2.3	Huolen diskurssi	56
4.2.4	Vakuuttelun diskurssi	58
4.3	Moniäänisyys ympäristöjournalismissa	61
4.3.1	Kommenttien erilaiset äänet	62
4.3.2	Pääkirjoitusten äänet	64
4.3.3	Otsikoiden äänet	68
4.3.4	Artikkelin mikrokonteksti: monipuolisuus ja yksipuolisuus	70
4.3.5	Moniäänisyys makrokontekstissa: intertekstuaalinen kokonaiskuva	73
4.4	Yhteenveto	76
5	Päätäntö	78
	Lähteet	82
	Liitteet	88
	Liite 1. Littoistenjärven aineistotaulukko ja viittauskoodit	88
	Liite 2. Talvivaaran aineistotaulukko ja viittauskoodit	90

# 1 Johdanto

Nykyihmisten arkeen liittyy maailmanlaajuisesti huoli luonnosta ja sen hyvinvoinnista. Suomen luonnonsuojeluliiton mukaan (2019) huolenpito luonnosta on lähtenyt liikkeelle kansallispuistojen perustamisesta, kohdistunut 1960-luvulla ympäristömyrkkyyhin, keskittynyt 1970-luvulla ympäristöministeriön perustamiseen ja siitä eteenpäin vaikuttanut aina vesiensuojelusta rikkidirektiivien asettamiseen. Media, ja samalla myös ympäristöjournalismi, asettautuu kansalaisten ja erilaisten yhteiskunnallisten ja tieteellisten tahojen välille sanansaattajaksi. Toimittajien tehtävä perustuu sananvapauteen ja jokaisen oikeuteen vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä (JSN 2011). Journalistiset artikkelit samanaikaisesti rakentavat ja rakentuvat yleisistä diskursseista, eli tunnistettavista yhteiskunnallisista näkökulmista, joiden avulla kuvataan ja merkityksellistetään asioita ja ilmiöitä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 28). Tällä tarkoitetaan sitä, miten ympäröivä maailma luo kieleen sanoja, jotta maailmaa voidaan kuvata, ja miten samanaikaisesti kieli kehittyi kuvaamaan ympäröivää maailmaa. Ympäristöartikkeleissa yhdistyvät samanaikaisesti toimittajan rajaama näkökulma sekä yhteiskunnassa yleisesti vallitseva näkökulma, joka samalla rajaa toimittajan näkökulmaa.

Ympäristö aiheena puhuttelee suomalaisia: neljä viidestä suomalaisesta on aktiivisesti kiinnostunut ympäristöön ja luontoon liittyvistä uutisista (Tiedebarometri 2016: 5–6). Ympäristöjournalismissa on diskursiivisia piirteitä sekä tiedeviestinnästä että perinteisestä journalismista. Perinteinen journalismi on kaikille suunnattua, yleistettyä, kantaaottavaa ja ajankohtaista. Tiedeviestintä puolestaan on tietylle yleisölle kohdistettua, sävyllään objektiivista, konkreettisuuteen pyrkivää, tutkimustuloksiin keskittyvää ja yleis-tajuistettua ajankohtaisjournalismia. (Koskela 2002) Median rooli on ollut olennainen ympäristöongelmien nostamisessa yleisiksi keskustelunaiheiksi, mutta media käsittelee ilmiöitä usein yksittäisinä tapahtumina. Ympäristökysymysten moniulotteisuus, epävarmuus ja pitkäkestoisuus tekevät ympäristöaiheista haastavan uutisoinnin kohteen (Lyytimäki & Palosaari 2004: 57). Moniulotteiset aiheet ja epävarmuus näkyvät myös suomalaisten tuntemuksissa: Yle (2018) on kirjoittanut ympäristöahdistuksesta ja Iltalehti (2019) on puhunut ilmastoahdistuksesta. Ympäristöjournalismi on ilmiönä

ajankohtainen, moniulotteinen ja ympäristökysymykset herättävät kiinnostusta suomalaisten keskuudessa, minkä vuoksi olen päätenyt tutkielmassani tämän aiheen pariin.

## 1.1 Tavoite

Tutkin kahden järvien tilaan liittyvän tapausesimerkin kautta, minkälaisista diskursseista nykyinen suomalainen ympäristöjournalismi muodostuu. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia diskursiivisia piirteitä järvien tilasta kertomiseen liitetään ja millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja kahden eri tapauksen välillä on. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä diskursseja järvien tilaa koskevassa ympäristöjournalismissa nousee esille?
2. Minkälaisia ääniä aineistossani on kuuluvissa? Kuka saa puhua, kuka ei?
3. Miten artikkeleiden väliset suhteet vaikuttavat diskurssiin: miten viittaaminen artikkelista toiseen rajoittaa tai laajentaa artikkelin diskurssia?

Tutkimukseni koostuu kahdesta tapauksesta, joiden aiheita yhdistävät kotimaisuus ja järviin kohdistuva ympäristön kuormitus. Kumpikin tapaus käsittelee ympäristöaihetta, jonka ymmärtäminen vaatii toimittajalta tieteellisten käsitteiden avaamista ja kokonaisuuden yleistajuistamista. Littoistenjärven ja Nuasjärven tapauksia puolestaan erottavat perustavanlaatuisesti lähtökohdat. Littoistenjärven tapauksessa järvi kärsi luontaisesta kuormituksesta, jota hoidettiin ihmisten tietoisin toimin (Harju 2017). Littoistenjärven aineisto kertoo luonnonsuojelusta. Nuasjärven tapauksessa ympäristöongelmat puolestaan johtuvat selkeästi ihmisen ohjaileman kaivostoiminnan, Terrafamen (entisen Talvi-vaaran) kaivoksen seurauksista (Hamilo 2012). Nuasjärven aineiston keskiössä on esimerkiksi puutteellinen päästömittausta ja siitä seurannut järviveden pilaantuminen.

Aiempaa ympäristöviestinnän tutkimusta on tehty Suomessa jonkin verran. Ympäristöviestintä tosin on käsitteenä laaja, sillä tutkimus voi olla mitä tahansa joukkoviestinnän

ja ympäristökasvatuksen väliltä. Tutkijan asettaman näkökulman mukaisesti ympäristöviestintää voi määritellä monin erilaisin tavoin ja yhtä yleispätevää määritelmää on hankala löytää (Lyytimäki & Palosaari 2004: 57). Ympäristöviestintää, ja erityisesti julkista ympäristökeskustelua ja ympäristöjournalismia, on tapauskohtaisen luonteensa takia tutkittu Suomessa lähinnä projektiluontoisesti (Emt. 57). Esimerkiksi Väliverronen (1996, 2007) on tutkinut metsiin ja biotekniikkaan liittyvää uutisointia. Ympäristöviestinnästä on myös tehty opinnäytetöitä viestintätieteissä sekä muissa oppiaineissa. Itse määritellen työni olevan osa ympäristöviestinnän opinnäytetöiden kirjoa, sillä tutkin ympäristöjournalismin diskursseja. Oman määritelmäni mukaan ympäristöviestintä on ympäristöstä ja luonnontilasta viestimistä: se voi olla muodoltaan ja viestimisvälineeltään vaihtelevaa, mutta viestin sisältö välittää vastaanottajalle tietoa ympäristöstä.

## 1.2 Aineisto

Tässä tutkielmassa käsittelen kahta tunnettua suomalaisessa mediassa käsiteltyä järvi- ja järvitaipaleita. Olen kerännyt aineistoni Helsingin Sanomista (HS). Ensimmäinen käsittelemäni tapaus käsittelee turkulaista Littoistenjärveä, joka puhdistettiin kemikaaleilla kesällä 2017. Toinen tapaus käsittelee Kainuun Nuasjärveä, johon laskettiin purkuputkea pitkin Talvivaaran kaivostoiminnasta syntyvää jätevettä. Talvivaaran tapaukseen liittyen valitsin aineistoni vain niitä artikkeleita, joissa mainitaan Nuasjärvi. Talvivaaran kaivostoiminnasta on kirjoitettu paljon, mutta jätän tarkoituksellisesti esimerkiksi oikeusjuttuja koskevat uutiset aineistoni ulkopuolelle, sillä tutkielmani käsittelee nimenomaisesti ympäristöjournalismia.

Aineistoni on peräisin Helsingin Sanomien digitaalisesta lehdestä. Analysoin yhteensä 37 artikkelia (ks. Liite 1; ks. Liite 2). Littoistenjärven aineistossa on 15 artikkelia ja Nuasjärven aineistossa 22 artikkelia. Digitaalisissa jutuissa on tekstiosion lisäksi kuvia ja videoita, mutta keskitän analyysini tekstin tarkasteluun. Olen tallentanut aineistoni 1.–10.8.2019 välisenä aikana, joten on mahdollista, että aineistoa on jälkikäteen muokattu tai arkistoitu HS:n nettisivuilta. Littoistenjärven aineisto on julkaistu osoitteessa [hs.fi](https://hs.fi) aikavälillä

12.5.2017–27.6.2019. Nuasjärven aineisto on julkaistu osoitteessa hs.fi aikavälillä 24.2.2015–17.10.2017. Littoistenjärven tapaus on keskittynyt pitkälti vuoteen 2017, jolloin järvi on puhdistettu kemikaaleilla. Nuasjärven ja Talvivaaran kaivostoiminnan tapaus on monivuotinen ja moninainen. Rajasin Nuasjärven kohdalla aineistoni siitä alkaen, kun purkuputken rakentamisesta tehtiin päätös, sekä päätin rajauksen päivään 17.10.2017, jolloin aineistoa on tasapainoinen määrä Littoistenjärven aineistoon nähden. Aineiston valintamenetelmäni on ollut lineaarista, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. En ota huomioon aineistossani aiheista julkaistuja mielipidekirjoituksia, tiedotteita, poimintoja ja muiden lehtien pääkirjoituksia, jotka on julkaistu osoitteessa hs.fi, mutta joiden kirjoittajat eivät ole HS:n toimittajia. Poiminto on HS:n juttutyyppi, joka koostuu muutamasta lauseesta, ja kertoo suppeasti mistä jossakin artikkelissa on kyse.

Kummankin tapauksen juttuja on kirjoittanut useampi eri toimittaja. Littoistenjärveä koskevia artikkeleita (ks. Liite 1) on kirjoittanut yhteensä kymmenen eri toimittajaa. Kahdeksan juttua on kirjoittanut toimittaja Toni Lehtinen. Valtaosa aineistosta on julkaistu lehden kotimaaosiossa, mutta yksi jutuista on pääkirjoitus. Littoistenjärven aineiston yhteissanamäärä on 7605. Nuasjärveä koskevasta aineistosta (ks. Liite 2) yhdeksän juttua on Heli Saavalaisen kirjoittamia. Nuasjärven aineistosta kuusi juttua on taloussivuilta, yksi on asiantuntijoiden kirjoittama pääkirjoitus ja loput ovat julkaistu kotimaaosiossa. Aineiston yhteissanamäärä on 9633. Yhteisesti koko aineistoni pisin juttu on 1347 sanaa ja lyhin on 110 sanaa.

Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin sanomalehti (Media Audit Finland 2018). Myös muut sanomalehdet ja aikakauslehdet ovat käsitelleet aineistoni aiheita. Rajaan aineistoni vain HS:n sisältöön, sillä rajausta muodostaa tutkielman laajuuteen nähden sopivan kokoisen aineiston. Rajausta auttaa myös tutkimuskysymysten muodostamisessa, ja se auttaa minua välttämään tekemästä liiallista yleistämistä suomalaisesta journalismista. Tutkimalla vain HS:n juttuja uskon myös pystyväni analysoimaan aineistoani johdonmukaisemmin, sillä oletan, että saman lehden artikkeleissa keskitytään ja syvennytään pitkäaikaisesti aiheeseen. Toimitusten välillä on jatkuvaa kilpailua: jokainen etsii



tuoreinta näkökulmaa, josta kukaan muu ei ole vielä kirjoittanut. Aineistoni on keskenään vertailukelpoista, koska olen valinnut aineistokseni kaksi tapausta ja kummatkin ovat samasta lehdestä.

Osa aineistostani on julkaistu vain Helsingin Sanomien tilaajille. En aio kuitenkaan kiinnittää tähän erityistä huomiota, sillä näen maksumuurin vain tiettyä osana 2010-luvun julkaisutapaa. Maksumuurin takana oleva artikkeli on mielestäni lehtien ratkaisu siihen, miten lehden digitaalinen journalismi pysyy kannattavana ja pysyy tuottoisana sanomatoimitukselle. En aio tässä tutkielmassa ottaa kantaa siihen, mitä artikkelin lukuoikeuden rajaaminen saattaisi merkitä, sillä sisältö ja faktat eivät muutu aineistossani ilmaisten ja maksullisten artikkelien välillä.

### **1.3 Menetelmä**

Aloitin tutkimukseni kokoamalla yhteen aineistoni. Poimin artikkelit HS:n digitaalisesta julkaisusta aineistokohtaisesti, eli muodostin Littoistenjärven artikkeleista oman aineistokokonaisuuden ja Talvivaarasta omansa. Jotta pystyisin tutkimuksessani viittaamaan selkeästi jokaiseen artikkeliin, loin aineistosta omat taulukkonsa ja annoin jokaiselle artikkelille oman viittauskoodinsa. Samalla muodostin aineistosta kvantitatiivisen kokonaiskuvan: kuinka monta artikkelia kummassakin aineistossa on ja kuinka pitkiä artikkelit keskimäärin ovat. Aloitin aineiston analyysin tutustumalla kummankin tapauksen artikkeleihin. Tutkiessani tapauksia kirjoitin ylös tutkimuskysymyksiini vastaavia esimerkkejä, ja muodostin artikkeleista yhteenvetona omat taulukkonsa. Taulukkoihin merkkasin sekä kvalitatiivisia huomioita että kvantitatiivisia huomioita. Kirjasin esimerkiksi ylös artikkelittain kaikki eri asiantuntijat ja maallikot, joita haastateltiin.

Aloitin analyysin artikkelikohtaisesti, minkä jälkeen tarkastelin, mitä yhteistä artikkeleilla on aineiston sisäisesti sekä aineistojen välisesti. Tutkin aluksi artikkeleita yksittäin, sitten artikkelikokonaisuuksina ja tunnistin niistä sisältöön liittyviä diskursseja. Sen jälkeen tunnistin aineistosta muita diskursseja, jotka eivät liittyneet suoranaisesti sisältöön vaan

toimittajan käyttämiin erilaisiin diskursiivisiin keinoihin. Myöhemmässä analyysivaiheessa tarkastelin artikkeleista erilaisia osioita, kuten otsikoita ja kommentteja suhteessa toisiin otsikoihin ja kommentteihin. Tutkin minkälaisia yhtäläisyyksiä kommenttien välillä on ja miten monipuolisesti eri asiantuntijoita ja maallikoita kommentteissa on äänessä. Lopuksi tarkastelin sitä, minkälaisia artikkelien välisiä suhteita aineistossa on sekä miten artikkeleissa nostetaan esille suhteita aiempiin artikkeleihin.

## 2 Ympäristöjournalismin teoriaa ja piirteitä

Ympäristöjournalismi on tunnistettava ja tutkittu journalismin erikoisala, jota määrittää se, että se käsittelee ympäristöaiheita. Ympäristöstä voidaan kirjoittaa juttuja niin sanomalehtiin kuin aikakauslehtiinkin. Journalismin perustavanlaatuisena piirteenä on kertoa, mitä maailmassa tapahtuu tai on juuri tapahtunut. Sanoman arvoa journalismissa lisää jutun tuoreus, vaikka journalistisesti ajankohtaista voi toisinaan olla vaikkapa talvisodasta kirjoittaminen nykypäivänä. (Kunelius 2003: 21–24) Aineistoni artikkelien aiheissa korostuvat ajankohtaiset tapahtumat, mutta journalismi voi ottaa kantaa myös menneisiin ilmiöihin. Sanomalehdissä on erilaisia juttutyyppejä, joista esimerkiksi aineistossani olevat pääkirjoitukset eivät viittaa niinkään tapahtumiin vaan käsittelevät ajankohtaista ja puhuttavaa ilmiötä toimituksen näkökulmasta. Tässä luvussa muodostan rajaamani teoreettisen viitekehyksen ympäristöartikkelien tutkimukselle. Tarkastelen ensin perinteistä journalismia ja journalismin kehityssuuntia 2000-luvulla. Sitten tarkastelen tiedeviestinnän ja journalismin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja tiedejournalismia. Lopuksi tarkastelen moniäänisyyttä ja artikkelien tekstienvälisyyttä.

### 2.1 Perinteinen journalismi 2010-luvulla

Journalismi on ajankohtaista ja faktapohjaista joukkoviestintää. Journalismi edustaa ja puhuttelee suurta joukkoa. Joukkoviestintä on joukoille viestimisen lisäksi myös joukkojen luomista. Kun maailmalla tapahtuvista asioista tiedotetaan, erilaiset joukot reagoivat eri uutisiin eri tavoin. Näin syntyy ryhmiä, joiden keskuudessa viestiminen saa aikaan sosiaalista toimintaa ja yhteisöllisyyden tunnetta. (Kunelius 2003: 19) Ympäristöaiheista voidaan kirjoittaa suurelle yleisölle sanomalehdissä. Jokainen julkaistu artikkeli ei kuitenkaan tavoita jokaista lehden lukijaa. Tutkimukseeni nähden HS:n lukijat muodostavat oman joukkonsa, ja tietyn artikkelin lukijat muodostavat oman, koko lehden lukijakuntaa pienemmän, joukkonsa.

Journalismin kenttää ovat muuttaneet 2000-luvun alusta asti digitalisoituminen sekä internetin käytön yleistymisen. Samanaikaisesti, kun verkkolehdet ovat kasvattaneet suosiotaan, painetut sanomalehdet ovat menettäneet suosiotaan 2010-luvulla. (Reunanen & Koljonen 2014: 8) Digitalisoituminen on myös tuonut eri journalismin muotojen rinnalle vuorovaikutteisempia kanavia. Verkkoviestinnän mahdollisuudet ovat tuoneet uusia ulottuvuuksia yleisön ja journalismin välisiin suhteisiin. Digitalisoituminen on mahdollistanut lukijoiden keskustelun verkossa erilaisilla keskustelualueilla, helpottanut palautteen antoa ja antanut lukijoille uusia keinoja osallistua lehden sisältöön uutisvinkein ja lukijakommentein. (Heinonen 2008: 14, 123) Vaikka Helsingin Sanomista on tullut sosiaalisen median ja kommenttikentän ansiosta paikka julkiselle keskustelulle, on sanomalehtijournalismi vieläkin joukkoviestintää, enemmän kuin lukijan ja toimittajan välistä keskustelua. Keskityn analyysissäni vain artikkelien tekstin tutkimiseen, koska tutkin ympäristöjournalismia enemmän kuin ympäristöaiheisiin liittyvää laajempaa diskurssia, vaikka aineistoni artikkeleiden kommenttiosiossa on käyty välillä vilkastakin keskustelua.

Mediakulttuurin muutos yhä digitaalisempaan, viihteellisempään ja segmentoituneempaan suuntaan on tuonut artikkelit ja aiheet ihmistä lähemmäksi. Segmentoitumisella tarkoitetaan lukijakunnan jakautumista eri asioista kiinnostuneisiin joukkoihin. Nykyaikana artikkeleita ei julkaista sillä olettamuksella, että suuri yleisö on aina läsnä, vaan käsiteltävät aiheet kumpuavat lukijoiden kiinnostuksen kohteista. Digitalisoituminen on mahdollistanut lukijoille laajemman mediatarjoaman, mikä puhuttelee erilaisia joukkoja. (Nelson 2017: 2–3) Kun digitaalinen julkaisumuoto on poistanut sanomalehtiin liittyviä sivurajoituksia, on artikkeleita voitu julkaista enemmän. Segmentoituminen yhdessä yleisön kiinnostuksen kanssa on luonut kysynnän ja tarpeen ympäristöjournalismia kohtaan. Mitä enemmän juttuja voidaan kirjoittaa, sitä enemmän niitä voidaan kohdentaa tietyille lukijakunnille. Toisin sanoen: koska ihmisiä kiinnostaa lukea ympäristöasioista, niistä kirjoitetaan. Lukijakuntien segmenttien, eli lohkojen, kesken on myös päällekkäisyyksiä: yksittäinen lukija voi kuulua useampaan segmenttiin. Joku voi olla kiinnostunut politiikasta, ympäristöstä ja muodista ja lukee siten artikkeleita kaikesta kolmesta aiheesta. Myös ympäristöjournalismin sisällä voi olla omia segmenttejään: toisia

kiinnostavat laajalti kaikki ympäristöaiheet, jotakin esimerkiksi vain kierrättäminen. Digitaalisuus mahdollistaa sen, että lukijoille voidaan tuottaa monenlaista journalistista sisältöä, jolloin lukija voi keskittyä haluamiinsa aiheisiin.

Digitalisoitumisella on myös ollut muita vaikutuksia. Netissä julkaistut artikkelit ovat tuoneet mukanaan uudenlaisia ilmiöitä, esimerkiksi klikkiotsikoita, joiden tavoitteena on saada lukija avaamaan juttu viihdyttävän otsikon avulla ja saada lisää kävijöitä sivustoille ja lukukertoja artikkelille. Klikkiotsikolla halutaan ennen kaikkea tehdä lehdestä tai artikkelista tuottavampi. Suomalainen journalismi on klikkiotsikoista huolimatta pysynyt puolueettomana ja itsenäisenä (Reporters without borders 2019). Aineistossani ei ole suoranaisia klikkiotsikoita, jotka kehottavat avaamaan artikkelin ilman, että niissä kerrotaan otsikolle tyypillisesti tiivistäen, mitä artikkeli käsittelee. Otsikot kertovat, että HS:n ympäristöartikkelit ovat sävyltään asiallisia enemmän kuin viihteellisiä. Aineistossa on tosin otsikoita, joissa viitataan artikkelissa olevaan videoon, mikä kannustaa lukijoita klikkaamaan artikkelin auki nähdäkseen videon.

## **2.2 Tiedejournalismi journalismin ja tiedeviestinnän leikkauspisteenä**

Journalistiset artikkelit ovat pääsääntöisesti sisällöltään helposti ymmärrettäviä ja yleistajuisia. Yliopistot ja muut korkeakoulut tuottavat jatkuvasti tiedettä, jota julkaistaan erilaisissa tiedejulkaisuissa. Tieteellisten tutkimusten ymmärtäminen vaatii erikoistunutta alan tuntemusta. Jotta maallikot ymmärtäisivät tieteellisiä julkaisuja, erikoiskielisiä tieteen tekstejä on yleistajuistettava ja julkaistava tiedeyhteisön ulkopuolella. Tätä kutsutaan tieteen popularisoinniksi, jonka julkisen keskustelun välineenä on tiedeviestintä. (Väliverronen 2016: 13–15) Ympäristöartikkeleissa on usein tieteen ymmärrystä vaativia aiheita, jolloin toimittajat yleistajuistavat esimerkiksi haastateltujen asiantuntijoiden erikoiskieltä. Ympäristöartikkelit ja tiedeartikkelit ovat tieteellisiin teksteihin nähden vahvasti yleistajuistettuja ja viihteellisiä tiedeviestinnän tekstejä (Väliverronen 2016: 15). Näen tiedejournalismin ja ympäristöjournalismin saman tason kattokäsitteinä. Yksittäinen ympäristöartikkeli voi kuitenkin olla ympäristöjournalistinen kuin myös tiedejour-

nalistinen aiheesta, sävystä ja näkökulmasta riippuen. Ympäristö ja tiede aiheina saattavat olla tiiviisti toisiinsa kiinnittyneinä jossakin artikkelin aiheessa, kuten esimerkiksi järeiden kemikaalisessa kirkastamisessa. Toisissa aiheissa, kuten ympäristöystävällisessä muodissa, tieteen näkökulma voi jäädä puolestaan pienemmäksi, tai sitä ei välttämättä käsitellä ollenkaan.

Tutkijoilla ja toimittajilla on eriäviä kiinnostuksen kohteita liittyen tietoon ja tieteeseen. Väliiverroksen (2016: 70–73) määritelmän mukaan tutkijoiden näkökulmasta arvokas tieto on toistettavaa, tutkittua ja varmaa, kun taas toimittajia kiinnostaa tutkimusten uutisarvo. Toimittajia kiinnostavat henkilöt tieteen takana ja tutkimustiedon käytännön soveltaminen, jolloin artikkelit muokkautuvat toimittajan kiinnostuksen kohteiden mukaisiksi. Koskela (2002) määrittelee tiedejournalismia seuraavasti: ”tiedejournalismissa tieteen diskurssit objektiivisuudesta, neutraaliudesta ja läpinäkyvyydestä kohtaavat journalistiset suosion ja viihdyttävyyden diskurssit.” Tieteen yleistajuistaminen on tieteellisen ja journalistisen diskurssin välissä. Useimmiten yleistajuisessa tiedejournalismissa diskurssit kallistuvat journalististen piirteiden puolelle. Koska aineistoni on poimittu sanomalehdestä, journalistisia piirteitä on luultavasti enemmän kuin tieteeseen keskittyvässä aikakauslehdessä.

Lampinen ja Mörä (2015: 80–82) määrittelevät tiedetoimittajan identiteettiä kolmen perinteisen journalismin merkityksen kautta. Journalismissa toimittajan perustehtävänä on toimia valistajana, viihdyttäjänä ja ”vallan vahtikoirana”. Vallan vahtikoira on metaforinen tapa ilmaista sitä, miten journalismi voi ottaa kantaa yhteiskunnan epäkohtiin ja valitseviin rakenteisiin. Tiedetoimittaja toimii usein valistajana, jonka tärkeimpänä tehtävänä on kääntää vaikeaselkoista tietoa ymmärrettävämpään muotoon. Tiedetoimittajan on myös oltava hyvä tarinankertoja, jolloin viihteellisyys tekee tekstistä lähestyttävämmän. Tiedejournalismin ei kuitenkaan tarvitse viihdyttää, sillä toisinaan artikkelissa käsiteltävä tiedeaihe voi vaatia neutraalia käsittelytapaa. Vallan vahtikoiran tehtävä, eli yhteiskunnallisten epäkohtien esiintuojan tehtävä, on harvinaisempi tiedejournalismissa, sillä tutkimustulokset eivät välttämättä kytkeydy yhteiskunnallisiin epäkohtiin. (Emt. 87–

88) Ympäristöaiheista kirjoittaminen vaatii usein toimittajalta ja lukijalta erikoisalatiedon ymmärrystä, jolloin toimittajan tehtävänä on yleistajuistaa tapahtumia lukijoille. Jos artikkelin kannalta on olennaista ymmärtää tutkimustuloksia tai järviveden rehevöitymisprosessia, toimittaja yleistajuistaa ja valistaa tapahtumia lukijalle: faktapohjaisuus on jutun uskottavuuden kannalta tärkeää.

### **2.3 Tiedejournalismista ympäristöjournalismin erityispiirteisiin**

Tiedejournalismilla ja ympäristöjournalismilla on yhteisiä piirteitä. Tiede käsitteenä on laaja: se pitää sisällään kaiken biokemiasta avaruuteen ja teknologiasta lääketieteeseen. Yleinen kiinnostus ympäristöjournalismia kohtaan on vakiintunut 1990-luvulla. Ympäristöaiheiden vakiintumisesta osaksi suomalaista journalismia kertoo se, että jo vuonna 1991 on perustettu Suomen ympäristötoimittajien yhdistys. Yhdistys on perustettu, sillä ympäristötoimittajia on ollut sen verran, että heidän on kannattanut järjestäytyä ja luoda yhdistys. Myös käsitteen ”ympäristötoimittaja” vakiintuminen osoittaa sen, että ympäristöjournalismi on tunnistettu omaksi ilmiökseen. (Ympäristötoimittajat Ry 2016) Suomessa on ympäristökysymyksiin erikoistuneita toimittajia, ympäristöaiheisia erikoislehtiä, ja televisiossa ja radiossa on ympäristöohjelmia. Ympäristö on kuitenkin erityisaihe, sillä esimerkiksi urheiluun verrattuna ympäristöaiheilla ei ole yhtä näkyvää ja vakiintunutta osiota kansallisissa sanomalehdissä.

Keskeinen kysymys ympäristöongelmien määrittelyssä on näkymättömän tekeminen näkyväksi. Tieteellä ja medioilla, tutkijoilla ja toimittajilla on tässä prosessissa tärkeä rooli. Tiede havainnoi ympäristömuutoksia ja pyrkii tunnistamaan syy-yhteydet. Mediat tekevät puolestaan ympäristömuutoksista sosiaalisesti näkyviä tuomalla ongelmia julkisuuteen ja tietoisuuteen. (Väliaverron 1996: 130) Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme ympäristöjournalismin tyypillisiä piirteitä. Ensin tarkastelen sitä, miten haastavaa ympäristökysymyksiin vastaaminen on. Sitten tarkastelen ympäristöaiheiden suhdetta muihin aiheisiin.

### 2.3.1 Ympäristökysymyksiin vastaamisen haasteellisuus

Ympäristöjournalismin haasteita tarkasteltaessa voidaan ensiksi pohtia yhteiskunnallisten ympäristökysymysten ja ympäristön tapahtumien välistä suhdetta. Ympäristökysymykset ovat monialaisia ja maailmanlaajuisia, ja ne vaativat usein taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia näkökulmia. Ympäristön tapahtumat ovat puolestaan luonteeltaan yksittäisiä ja abstrakteja, mikä vaikeuttaa isojen ympäristöaiheiden käsittelyä. (Lyytimäki & Palosaari 2004: 25–28) Ympäristöaiheiden ja tapausten välinen suhde vaikuttaa siihen, milloin aiheesta kirjoitetaan tapahtunutta laajemmasta näkökulmasta. Esimerkiksi aineistossani järvien puhdistamisesta kirjoitetuissa artikkeleissa ei keskustella laajemmista vesistöjä koskevista ilmiöistä, kuten valtamerien muoviongelmista.

Ympäristöjournalismin haasteisiin kuuluvat tekstin samanaikaiset ja erilaiset tarkoitukset. Ympäristöjournalismi kääntää ajankohtaista tieteellistä tietoa yleisölle sekä samanaikaisesti yrittää tuoda valoon, miten ihmiset toimivat ja vaikuttavat ympäristöongelmiin. (Molek-Kozakowska 2017: 73) Ympäristöartikkelin tarkoitus ei ole lähtökohtaisesti aktiivoida kansaa ympäristöongelmiin puuttumiseen, sillä journalismi ei aja eteenpäin toimittajan henkilökohtaisia pyrkimyksiä. Ympäristöjournalismissa käsitellään välillä laajoja ja hankaliakin aiheita, joihin ei löydy helppoja ratkaisuja. Näen ympäristöjournalismin yhtenä haasteena sen, miten ympäristöasioista voidaan kirjoittaa niin, että tieto ei niin sanotusti ”lisäisi tuskaa”.

### 2.3.2 Ympäristöaiheet suhteessa muuhun maailmaan

Ympäristöjournalismin moninaisuuteen ja tarkasteltavien ilmiöiden laajuuteen liittyy myös se, miten ympäristöaiheet ilmenevät suhteessa muihin ilmiöihin ja aiheisiin. Ympäristötoimittajan on hallittava monia eri aloja, sillä ympäristöjournalismissa yhdistyvät usein monet eri aihealueet liiketaloudesta lakeihin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Ympäristöaiheesta voidaan usein kirjoittaa eri näkökulmista. Esimerkiksi ympäristöjärjestön mielenosoituksesta voidaan uutisoida sosiaalisten normien rikkomisen näkökulmasta ja samanaikaisesti tiedon levittämisen näkökulmasta. (McCluskey 2008: 83-84) Se



näkökulma, mihin toimittaja tarttuu, vaikuttaa siihen, minkälainen sanoma lukijoille välittyy. Sanonta, jonka mukaan kolikolla on kaksi kääntöpuolta, näkyy myös toimittajan työssä. Toimittaja kirjoittaa aiheesta paitsi yhteiskunnallisesta ja omasta näkökulmastaan, myös tuoden esiin vastakkaisia näkökulmia.

Ympäristöongelmat ovat toisinaan aktiivisen vaikuttamisen ja ratkaisujen näkökulmasta toissijaisia muihin yhteiskunnan ongelmiin nähden, mutta ne nousevat ajankohtaisiksi esimerkiksi erilaisten luonnonkatastrofien ja muiden konkreettisten tapahtumien yhteydessä. Medialla on myös valtaa nostaa esille yhteiskunnallisia ongelmia: se pystyy huomioimaan aiheita, jotka eivät jatkuvasti vaadi yhteiskunnallisten päättäjien huomiota. (Pralle 2009: 782–783) Ympäristöongelmat ovat usein abstrakteja luonteeltaan, sillä ympäristöongelmiin ei tyypillisesti ole nopeaa tai helppoa ratkaisua. Ympäristöasiat myös koskettavat laajasti kaikkia ihmisiä, joten niihin voi olla vaikea samaistua henkilökohtaisella tasolla.

Yhteiskunnallisten ongelmien tärkeyden määrittäminen on haastavaa, sillä ongelmia ei huomioida kaikkina aikoina tasavertaisesti. On tärkeää huomata, että vaikka jostain yhteiskunnallisesta ongelmasta ei puhuta tiettyinä hetkenä, ei se välttämättä tarkoita sitä, että ongelmaa ei enää olisi. (Hilgartner & Bosk 1988: 54, 58) Esimerkki omasta aineistostani on se, että suomalaisia järviä on rehevöitynyt ja pilaantunut varmasti ennen Nuasjärven ja Littoistenjärven tapauksia, ja järviä todennäköisesti rehevöityy tapausten jälkeenkin. Se, että järvien rehevöitymisestä ei kirjoiteta artikkeleita joka päivä, ei tarkoita sitä, että ongelma olisi poistunut. Se ei myöskään tarkoita sitä, että järvien rehevöitymisestä kirjoittaminen ei olisi tärkeää, tai että se olisi vähemmän tärkeää kuin muut aiheet.

## **2.4 Moniäänisyys: toimittajat, asiantuntijat ja maallikot**

Sanomalehdet yhdessä kaiken muun median kanssa muodostavat julkisen areenan yhteiskunnallisten ongelmien määrittelyyn. Eri sanomalehtien ja median kesken voi nousta kilpailua siitä, kenen määritelmät ovat osuvimpia, ja kenen sanoma on kaikista

luotettavin. Sanomalehdet ovat moniäänisiä: ne kokoavat yhteen eri toimijoita ja selvittävät laajalle yleisölle, mitä kaikkea yhtaikaisesti tapahtuu. (Väliverronen 1996: 89) Etenkin sanomalehtien toimitusten kesken voidaan kilpailla siitä, kuka löytää tapahtuneesta mielenkiintoisimman ja tuoreimman  *uutiskärjen* , eli näkökulman tai faktan, joka houkuttelee lukijoita lukemaan jutun. Lehdet voivat lähestyä samaa aihetta eri kulmista esimerkiksi haastatteleamalla erilaisia asiantuntijoita ja maallikoita. Median lisäksi yhteiskunnallisia ongelmia määritellään eduskunnassa, tutkimuksessa ja hallinnossa (Väliverronen 1996: 90). Sanomalehtien sisältö on muuhun yhteiskunnallisesti merkittävään sisältöön, kuten tutkimuksiin tai poliittisiin istuntoihin, nähden helposti saatavilla, mikä lisää lehdistön julkista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Toimittajat eivät vain välitä, vaan he  *tekevät*  viestinsä. Toimittaja päättää, mitä vierasta puhetta hän haluaa sulauttaa osaksi omaa juttuaan, eikä vain selosta tapahtuneesta. (Väliverronen 1996: 90) Journalismin keskeisiin seikkoihin kuuluu moniäänisyys: journalismi asettuu suhteisiin ja vuorovaikutukseen kaikkien asiaankuuluvien kanssa julkista keskustelua tukien ja poliittisiin asioihin vaikuttaen (Hujanen 2011: 112–122). Aineistossani on haastateltu erilaisia ihmisiä: asiantuntijoita ja maallikoita. Toimittaja nimeää, määrittelee asioita, ja yhdistelee niitä toisiin ilmiöihin. Hän luo tarkastelemallensa ilmiölle kontekstia, eli tilannetta. Valitessaan lähteitä ja sitä, kuka sanoo ja mitä, toimittaja voi myös vaikuttaa siihen, kenen ääni kuuluu kovemmin ja uskottavammin. Haastateltavien luotettavuutta ja vaikuttavuutta voidaan osoittaa erilaisin kielellisin valinnoin: toiset ”toteavat” ja ”sanovat”, toiset ”väittävät” tai ”selittelevät”. (Väliverronen 1996: 90–91) Etenkin diskurssianalyttisessä tutkimuksessa toimittajan kielenkäytön analysoinnissa on merkittävää huomioida toimittajan kielenkäyttö ja se miten toimittajan käyttämä kieli vaikuttaa välittyneeseen viestiin.

Lisäksi koko lehden toimitus muodostaa oman äänensä, joka nousee esille esimerkiksi sanomalehden pääkirjoituksissa. Pääkirjoitus on tekstilaji, jossa tyypillisesti lehden toimitus ottaa kantaa johonkin ajankohtaiseen ilmiöön (Katajamäki 2018: 94). Helsingin Sanomilla on periaatelinjaus, joita koko lehti, ja myös pääkirjoitukset noudattavat. HS:n

pääkirjoitukset ovat lehden kannanottoja ajankohtaiseen aiheeseen, ja ne heijastavat lehden periaatelinjaa. Periaatelinjan mukaan HS on sitoutumaton päivälehti, ”joka pyrkii edistämään ja vahvistamaan kansanvaltaisuutta, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja mielipiteen vapautta.” HS kertoo, että heidän pääkirjoituksiensa kanta on itsenäinen ja riippumaton poliittisista ja taloudellisista päätöksentekijöistä. HS kertoo myös kiinnostävänsä ”huomiota mielipiteen vapauden toteutumiseen puolustaessaan moniarvoisen yhteiskunnan kansanvaltaisuutta.” (HS 2019) Periaatelinja muodostaa kontekstin, eli tilanneyhteyden, joka toimii yhtenä näkökulmana, kun tutkin aineistoni pääkirjoitusten diskursseja.

## 2.5 Intertekstuaalisuus ja interdiskursiivisuus ympäristöjournalismissa

*Intertekstuaalisuus*, eli tekstienvälisyys, on tekstitason ilmiö, jota voidaan tutkia tarkastelemalla tekstejä suhteessa toisiinsa niissä ilmenevien keskinäisten viittausten perusteella. Tekstien merkitykset muodostuvat ja määrittyvät aina niitä edeltävien ja seuraavien tekstien perusteella. (Solin 2006: 72–73) Intertekstuaalisuuden tutkiminen ja käsitteen alkuperäinen määritelmä on lähtöisin sekä Kristevan (ks. 1967, 1980) että Bakhtinin (ks. 1981) aiemmasta tutkimuksesta. Läheisenä käsitteenä intertekstuaalisuuden rinnalle nostan tutkielmassani käsitteen *interdiskursiivisuus*, jolla tarkoitetaan abstraktimpaa tekstien välistä viittaamista, kuten esimerkiksi diskurssin tai tekstilajin lainaamista (Bhatia 2010: 35). Analysoin aineistoani kummankin käsitteen näkökulmasta analyysiluvussani. Intertekstuaalisuus suhteessa artikkeliaineistooni näkyy esimerkiksi siten, että saman aiheen eri artikkelien tapahtumat muodostavat jatkumon. Kun artikkelissa puhutaan samasta tapahtumasta kuin sitä edeltävässä artikkelissa, ovat artikkelit toisiinsa nähden intertekstuaalisessa suhteessa.

Kun tekstissä viitataan johonkin toisessa tekstissä aiemmin tapahtuneeseen, puhutaan intertekstuaalisesta viittauksesta. Pietiläinen (1998: 27) toteaa, että intertekstuaalisten viittausten ymmärtäminen ei ole vain kirjoittajasta kiinni, vaan tekstin lukijat tarkastelevat tekstin viittauksia omasta, subjektiivisesta näkökulmastaan. Jokainen teksti on

sidoksissa kulttuuriseen tilaan, eli tekstin lukija ottaa vastaan tekstin lukutilanteen ja oman kulttuurinsa mukaisesti. Lukijan subjektiivinen tekstinymmärrys on osaltaan aiemmin luettujen tekstien mukainen. Pietiläinen (1998: 128–129) kuitenkin huomauttaa, että olennaista tekstien tulkinnassa on sellainen intertekstuaalisuus, joka voidaan osoittaa ja todistaa viittauksiksi. Lukijan omista tulkinnoista riippumatta intertekstuaalisilla viittauksilla on aina tarkoitettu alkuperäinen lähde. Lukija saattaa esimerkiksi tunnistaa artikkeleista aiheita ja tapahtumia, joissa on samankaltaisuuksia hänen henkilökohtaiseen elämäänsä. Vaikka lukija artikkelia lukiessaan kokisi, että teksti viittaa hänen henkilökohtaisen elämänsä tilanteisiin, ei tällaisista viittausta voida tarkastella intertekstuaalisena viittauksena.

Intertekstuaalisuutta ja tekstien jatkumoa voi tarkastella horisontaalisen intertekstuaalisuuden ja vertikaalisen intertekstuaalisuuden mukaisesti. Horisontaalisuus tarkoittaa sitä, miten teksti toimii dialogissa ja miten teksti keskustelee sitä edeltävien ja seuraavien tekstien kanssa. Vertikaalisuudella tarkoitetaan tekstiä edeltävän ja seuraavan tekstin perinnettä. (Tiililä 2000: 248) Vertikaalisuudella tarkoitetaan tekstin perustavanlaatuaista ominaisuutta olla jatkumoa aiemmille teksteille, ja olla pohjana sitä seuraaville. Vertikaalisuutta tarkasteltaessa huomaa, että intertekstuaalisuus on pahimmillaan ongelmallinen käsite. Analyysilta katoaa pohja, jos analyysin keskiössä on se, että tekstit ovat sidoksissa toisiinsa, koska jokainen teksti rakentuu tavalla tai toisella aiemmista kielenkäytöistä. Tällöin intertekstuaalisuus on synonyyminen tekstuaalisuuden kanssa. (Heikkinen 2000: 70) Analyysissani tarkastelen nimenomaisesti intertekstuaalisuuden horisontaalista luonnetta. Mikään teksti ei koskaan synny tyhjiöön, vaan tekstillä on aina näkyvämpi tai näkymättömämpi suhde toisiin teksteihin (Pietikäinen & Mäntynen 2014: 117). Tekstin intertekstuaalista suhdetta voi jaotella kahden päätyypin mukaisesti: avoimeen intertekstuaalisuuteen ja interdiskursiivisuuteen, eli konstituoivaan intertekstuaalisuuteen (Heikkinen, Voutilainen, Lauerma, Tiililä & Lounela 2012: 105; Fairclough 2006: 117).

### 2.5.1 Avoin intertekstuaalisuus

Avoin intertekstuaalisuus on tekstiin merkattua, näkyvää toisten tekstien läsnäoloa (Heikkinen ym. 2012: 105). Avoimella intertekstuaalisuudella viitataan teksteissä näkyviin muihin teksteihin, joista lukija selvästi huomaa toisen tekstin olemassaolon. Selkeimmillään viittaus on merkitty lainausmerkein sitaattina, mutta yhtä lailla avointa viittamista on toisen tekstin nimeäminen ja referoiminen. (Solin 2006: 83–84) Pietiläinen (1998: 126) lisää vielä esimerkkinä selkeistä viittauksista pastissit, parodiat ja suorat lainaukset. Heikkinen (2000: 87) huomauttaa, että muun tekstin sulauttaminen osaksi omaa tekstiä on valinta. Heikkisen mukaan toisen tekstin sulauttaminen omaan tekstiin on se, mistä intertekstuaalisuudessa on kyse.

*Indeksikaalisuuden* käsitettä voidaan myös tarkastella avoimen intertekstuaalisuuden yhteydessä. Silloin ajatellaan, että alkuperäisen tekstin ja uudelleen käyttämisen välillä on linkki, eli indeksi. Jos lukija tunnistaa tekstissä olevan linkin, tunnistaa hän myös samalla sen alkuperäisen esiintymistilanteen. (Pietikäinen ym. 2014: 120–121) Avoimen intertekstuaalisuuden tunnistava lukija tunnistaa uuden ja alkuperäisen käyttöyhteyden välillä suhteen. Tunnistaminen saattaa syventää lukijan ymmärrystä siitä, mistä uudessa tekstissä on kyse.

Tammi (1991: 59) toteaa, että tekstillä on aina sitä kehystävä *konteksti*, eli asiayhteys. Kontekstin lisäksi Tammi (1991: 60–63) puhuu *subtekstin* käsitteestä, jolla tarkoitetaan tekstiin sulautettuja osioita ja merkityksiä, jotka ovat peräisin jostain aiemmasta tekstistä. Uuteen tekstiin sulautettujen tekstiosoiden merkitys paljastuu, kun lukija ymmärtää niiden alkuperäisen kontekstin. Alkuperäisen kontekstin ymmärtäminen ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö sulautetulla tekstiosiolle ole uudessa yhteydessä merkitystä itsessään. Subtekstin tunnistaminen ei ole ainoa tapa ymmärtää sulautetun tekstin merkitystä, vaan viitatus tekstin merkitystä tarkastellaan myös sen uudessa kontekstissa. Esimerkiksi artikkeliin voidaan kirjoittaa vaikka poliitikon puheessa esiin noussut lainaus, mutta lainauksen ymmärtäminen ei edellytä sitä, että lukijan on täytynyt kuulla lainaus sen alkuperäisessä kontekstissa.

### 2.5.2 Interdiskursiivisuus

Interdiskursiivisuus, eli konstituiva intertekstuaalisuus, tarkoittaa sitä, miten tekstit ovat toisille teksteille ja tekstikonventioille rakentuneita (Mäntynen & Shore 2006: 27). Tekstikonventiolla tarkoitetaan sitä, että teksti on suhteessa tiettyyn tyyliin ja genreen, mikä määrittää sitä, miten teksti esimerkiksi muotoillaan (Solin 2006: 74). Artikkeleissa on tyypillisiä tekstin osia, kuten otsikko, ingressi ja leipäteksti, joiden avulla artikkelin voi erottaa esimerkiksi runosta tai ruokareseptistä. Otsikot ja muut artikkelin osat ovat kuitenkin myös sellaisia tekstiosia, joita hyödynnetään muissakin tekstilajeissa, kuten tiedotteissa ja pakinoissa. Tekstilajille tyypillisiä piirteitä voi sulauttaa osaksi uutta tekstiä. Tällöin sulauttamisessa käytetään tekstilajin tyypillisiä konventioita lähteenä: tekstilajin lainaaminen, tai siihen viittaaminen, on siten intertekstuaalista. (Solin 2006: 74, 87-89) Artikkeleihin voidaan esimerkiksi sisällyttää referaatti aiemmasta artikkelista tai reportaasi, joiden tarkoituksena on perehdyttää lukija aiemmin tapahtuneeseen.

Kun analysoidaan tekstilajia, käytetään analyysissa usein käsitettä *genre*, jonka määrittelmä pohjaa Hallidayn (1985) ja Millerin (ks. 1984) tutkimuksiin. Riippumatta siitä, mitkä tekstiä määrittävät tyypillisyydet liittyvät mihinkin genreen, on genren oltava tunnistettava, jotta sitä voidaan tutkia. Genreä määrittää tyypillisten tekstiosioden lisäksi myös se, että jokaisella genrellä on nimi, joka on yleisesti tunnistettu. (Koskela 2013) Aineistoni koostuu enimmäkseen uutisartikkeleista, mikä tarkoittaa, että niillä on tyypillisiä piirteitä sekä uutisteksteistä että artikkeleista. Uutismaista uutisartikkelissa on rakenne: mitä on tapahtunut, missä ja milloin? Artikkeleille tyypillisiä piirteitä, joita uutisartikkeleissa on, ovat puolestaan esimerkiksi lähteet, eli asiantuntijoiden ja sivullisten kommentit tai viittaukset tieteellisiin julkaisuihin. Artikkelit ovat myös yleensä laajoja, kun taas uutiset ovat lyhyitä: uutisartikkeli on useimmiten laaja. Sävyltään artikkeli on uutisen neutraalia tyyliä kantaottavampi, koska tapahtumia kuvaillaan haastattelujen kautta. Tämä näkyy myös uutisartikkelin sävyssä.

Lukijan genrejen tuntemus on luonteeltaan intertekstuaalista, sillä tekstilajien tunnistaminen pohjautuu aiempiin kokemuksiin teksteistä (Solin 2006: 72). Jos lukija ymmärtää

ja tunnistaa tietyt tyypillisyydet, ymmärtää hän myös erot eri tekstilajien tavoissa käsitellä aiheita. Esimerkiksi runossa ja uutisessa voidaan käsitellä ympäristöä, mutta runon tapa käsitellä aihetta voi pohjata luovuuteen, kun uutinen pohjaa tositapahtumiin. Intertekstuaalisen näkökulman mukaisesti on oletettavaa, että genret ottavat jatkuvasti uusia vaikutteita ja muuttuvat vuorovaikutuksessa toisiinsa, sekä ympäröivään sosiaaliseen ja kulttuuriseen todellisuuteen. (Solin 2006: 75-81) Tekstilajit voivat sekoittua keskenään ja yhdistellä piirteitä toisistaan, jolloin puhutaan tekstilajien uudelleenkontekstualisoinnista. Silloin tekstin, diskurssin tai tekstilajin osa sovitetaan uudelleen toiseen kontekstiin (Heikkinen 2000: 76) Tällöin tekstuaalinen merkitys ei synny vain tekstistä itsestään, vaan se muodostuu yhdessä käyttötilanteen kanssa (Thibault 1991: 24). Aineistoni kannalta uutisartikkelit saattavat ottaa vaikutteita toisista sanomalehdille tyypillisistä tekstilajien piirteistä.

### 3 Ympäristöjournalismin diskurssianalyysi

Tässä luvussa käsittelen tutkimusmenetelmiäni: diskurssianalyysia, sekä tarkemmin kriittistä diskurssianalyysia. Esittelen eri tutkijoiden näkökulmia ja lähtökohtia diskurssianalyysiin, joihin pohjaan oman, menetelmiä yhdistelevän, lähestymistapani. *Diskurssi* ymmärretään tutkimuksessa kahdella eri tavalla. Diskurssilla tarkoitetaan keskustelua eli kielenkäyttöä ja vuorovaikutusta sosiaalisissa tilanteissa. Diskursseilla tarkoitetaan myös tunnistettavia tapoja merkityksellistää ja kuvata asioita tietyistä yhteiskunnallisista näkökulmista. (Pietikäinen, & Mäntynen 2009: 27–28) Tutkimuksessani tarkastelen aineistoani diskurssin jälkimmäisen merkityksen mukaisesti, eli analysoin diskursseja yhteiskunnallisina näkökulmina.

Aloitan luvun (3.1) kielenkäytön ja diskurssintutkimuksen perusajatuksista. Kerron diskurssianalyysin lähtökohtia ja erilaisia näkökulmia analyysin tekemiseen. Luvussa (3.2) kerron kriittisen diskurssianalyysin menetelmästä. Luvussa (3.3) käsittelen artikkelien diskursiivisia erityispiirteitä ja diskurssien tutkimukseen olennaisesti liittyviä käsitteitä, kuten kontekstia (tilanne), ideologiaa (maailmankatsomus) ja narratiivia (kerronnallinen näkökulma). Tutkimukseni ei syvenny ideologiaan tai narratiiveihin, mutta ne ovat tärkeitä artikkeleista esiin nousevia diskursiivisia piirteitä, joten haluan selventää niitä käsitteinä. Lopuksi käyn läpi uutisartikkeleille tyypillisiä tekstuaalisia piirteitä, kuten otsikoita ja leipätekstiä, joiden mukaisesti tutkin aineistoani.

#### 3.1 Diskurssintutkimuksen perusajatuksia

Diskurssintutkimuksen perusajatus on, että kielenkäyttö on sosiaalista toimintaa, jossa samanaikaisesti viestitään, kuvataan maailmaa ja luodaan identiteettejä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14–15). Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016: 21) tarkentavat tätä määritelmää seuraavasti: ”Kielenkäyttö on käytäntö, joka ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan *konstruoi*, järjestää, rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme.” Kielenkäyttäjät konstruoi, eli merkityksellistää, ne kohteet, joista hän puhuu tai



kirjoittaa. Merkitysten ajatellaan muodostuvan suhteessa toisiinsa: miten käsitteitä tuotetaan, milloin ne tuodaan osaksi keskustelua ja miten ne erotetaan toisistaan. Merkitykset eivät synny yksilön ajatuksista satunnaisesti, vaan rakentamalla osaksi sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen ym. 2016: 22) Toimittajan merkityksellistämisen tavat rakentuvat osana niitä käytäntöjä, jossa hän toimii, esimerkiksi uutislähetyksessä, haastatteluissa ja toimituksessa. Jokisen, Juhilan ja Suonisen lähestymistavat diskurssianalyysiin eroavat joiltakin osin myöhemmin luvussa (3.2) käsittelemästäni kriittisestä diskurssianalyysistä. Yhdistelen erilaisia tutkimusnäkökulmia, sillä lähestymistapani pohjaa kaikkeen aiempaan tietooni diskurssianalyysistä. Diskurssien tulkitseminen on osittain subjektiivista, eli tutkijan omiin tulkintoihin nojaavaa, jolloin eri menetelmien yhdistäminen on luonnollinen osa analyysiani.

Kielenkäyttö koostuu moninaisesti erilaisista kielellisistä ja semioottisista aineksista, joita kielenkäyttäjä valikoi taitojensa ja tilanteen mukaisesti. Jokaisella kielenkäyttäjällä on omat kielelliset tietonsa ja taitonsa, jotka ilmenevät kielenkäytön mikro- ja makrotasolla. Kielenkäytön mikrotasolla tarkoitetaan esimerkiksi kielioppia, rakenteita ja sanastoja. Makrotaso puolestaan sisältää diskursiiviset ja sosiaaliset merkitysjärjestelmän tasot, eli eri diskurssit, genret (tekstilajit), narratiivit, *representaatiot*, identiteetit ja valta-asetelmat. Representaatiolla tarkoitetaan sitä, miten jokin asia esitetään tai kuvataan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 15–16) Valinnanvapaus tarjoaa kielenkäyttäjälle monenlaisia vaihtoehtoisia mahdollisuuksia käyttää kieltä. Mahdollisuudet ilmenevät sanavalintoina, tyyleinä (vertaa: virallinen – epävirallinen), esitysjärjestyksenä ja käytetyillä ja vältetyillä diskursseilla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 17) Esitysjärjestys ilmenee eritoten uutisteksteissä ja uutisartikkeleissa *uutiskärki*-periaatteen kautta. Uutiskärjen mukaisesti uutistekstit kirjoitetaan aina tärkeimmästä päätapahtumasta aloittaen, ja tekstin edetessä lisätään tapahtumaa täydentäviä yksityiskohtia.

Ympäristöjournalismin diskurssit esiintyvät esimerkiksi ympäristöaiheisissa artikkeleissa. Pietikäinen ja Mäntynen (2009: 22–24) toteavat, että diskurssit voivat käytännössä ilmetä esimerkiksi puhetavasta, kielen käyttötilanteesta, lausetta suuremmista

kielenkäytön yksiköistä ja merkityssuhteista. Tutkimuksessani artikkelien diskurssit ilmenevät lehden julkaisumuodon asettamassa ja toimittajan esittelemässä tilanteessa, eli kontekstissa. Diskurssit muodostuvat myös artikkelin tekstien lauseista ja kappaleista, tekstin sävystä ja sanavalinnoista sekä artikkelin suhteesta muihin julkaistuihin juttuihin. Pietikäisen ja Mäntysen määrittelemästä kielenkäytön moninaisuudesta Jokinen ym. (2016) käyttävät käsitettä kielen *merkityssysteemit*. Käsitteellä viitataan juuri kielen moniulotteiseen järjestelmään ja siihen, miten kielessä on monia toisiinsa kietoutuneita samanaikaisia ilmiöitä ja merkityksiä.

Diskurssianalyysi ei ole selkeärajanen tutkimusmenetelmä, vaan tutkimuksissa yhdistyvät usein erilaiset tarkastelun painopisteet ja menetelmälliset sovellukset. Jokinen ym. (2016: 21) kokoavat yhteen lähtöoletuksia, jotka ohjailevat kaikkea diskurssianalyysia. Ensimmäisen oletuksen mukaan kielenkäyttö on sosiaalista todellisuutta rakentavaa. Toinen oletus huomioi useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkitysten ja diskurssien olemassaolon. Kolmannen oletuksen mukaan merkityksellinen toiminta on kontekstisidonnaista. Neljänneksi toimijat ovat kiinnittyneitä merkityksiin ja diskursseihin, sekä viimeisenä oletuksena kielenkäyttö tuottaa seurauksia. Tutkimuksessani otan huomioon nämä diskurssianalyysin lähtöoletukset sekä diskurssianalyysin sovellettavuuden. Tutkimusmenetelmässäni sovellan diskurssianalyysiä muun muassa Fairclough'n (ks. 1997) ja van Dijk'n (ks. 1988) kehittämää kriittistä diskurssianalyysia. Myös Fairclough (1997: 33) toteaa, että diskurssianalyysin eri menetelmät ja lähestymistavat usein sekoittuvat keskenään ja että tutkijat yhdistelevät eri lähestymistapoja. Kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtia selvennän alaluvussa (3.2).

### **3.2 Kriittinen diskurssianalyysi**

Lähestyn aineistoani osittain kriittisen diskurssianalyysin menetelmiä hyödyntäen. Kriittinen diskurssianalyysi perustuu Fairclough'n (ks. 1997) tiedotusvälineiden diskurssien tutkimukseen. Fairclough (1997: 50–51) ehdottaa lähtökohtia kriittiselle diskurssianalyysille, josta käytän jatkossa lyhennettä CDA (eng. *critical discourse analysis*). CDA:n yhtenä

pääkohtana on se, että yhteiskunnan ja kulttuurin muutokset näkyvät tiedotusvälineiden diskursiivisissa käytännöissä. Toisena pääkohtana on, että analysoitavista teksteistä huomioidaan kielen ja rakenteen yksityiskohtia. Tekstianalyysia täydentää tekstin tuotannon ja kulutuksen käytäntöjen analyysi. Ne kytkeytyvät yhteiskunnalliseen kontekstiin. CDA ottaa huomioon myös tiedotusvälineiden yhteiskunnallisia ja kulttuurisia käytäntöjä, kuten valtasuhteita ja ideologioita. Viimeisenä tekstejä tarkastellaan myös intertekstuaalisesti eli suhteessa aiemmin ilmestyneisiin teksteihin. Tutkimuksessani analysoin ympäristöjournalistisia tekstejä ja sitä, miten julkaisumuoto ja julkaisuyhteys vaikuttavat ympäristöjournalismin diskursseihin. Aineistoni on poimittu Suomen luetuimmasta sanomalehdestä: Helsingin Sanomista. HS:n artikkeleilla on lähtökohtaisesti enemmän lukijoita, joihin artikkeleiden sisältämät diskurssit vaikuttavat kuin esimerkiksi jonkin pienen kylän paikallislehdellä.

Ympäristötoimittaja käyttää kieltä kertoakseen lukijoille ajankohtaisista tapahtumista ja näkökulmista. Fairclough (1997: 39–40) ja Halliday (1985: 58–61) esittävät diskurssintutkimuksen lähestymistavoissaan kielenkäytölle erilaisia *funktioita*, eli toimintoja. Käytetty kieli samanaikaisesti representoi maailmaa (ideationaalinen funktio) sekä esittelee sosiaalisia suhteita ja identiteettejä (interpersonaalinen funktio). Kielellä on myös tekstuaalinen funktio, eli kielellä välitetään viestejä. Näiden funktioiden mukaisesti tekstit rakentuvat valinnoista, jotka ovat kieliopin ja sanaston puitteissa mahdollisia. Näin ollen kielelliset valinnat sisältävät ideologisia merkityksiä, joita voidaan havaita ja osoittaa tekstejä tutkimalla. (Fairclough 1997: 40) Kielenkäytön toiminnot ilmenevät tekstissä, kuten esimerkiksi ympäristöartikkelissa. Ympäristötoimittaja representoi eli kuvaa maailmaa ja tapahtumia, välittää viestejä lukijoille, sekä esittelee sosiaalisia suhteita, kuten hallinnollisten toimijoiden ja asiantuntijoiden mielipiteitä, ja niiden välisiä suhteita.

Ympäristöjournalismi muodostaa erilaisia vuorovaikutustilanteita. Toisaalta ympäristöjournalismi tuo näkyväksi eri asiantuntijoiden ja virkamiesten välistä vuorovaikuttamista, mutta samanaikaisesti ympäristöjournalisti on vuorovaikutuksessa lukijoiden kanssa. Van Dijk (2011a: 3–4) määritelmän mukaan diskurssit ovat sosiaalista

vuorovaikuttamista. Puhumisen ja merkityksellistämisen lisäksi kielenkäyttäjät aikaansaavat keskustellessaan muuta toimintaa: he osoittavat puheen avulla sosiaalista statussaan, esittävät käskyjä ja pyyntöjä sekä vuorovaikuttavat suhteessa toisiinsa. Diskurssit ovat voimaa ja vallankäyttöä. Kielellisin ilmauksin voidaan vaikuttaa siihen, miten keskustelijoiden halutaan asennoituvan esimerkiksi sukupuoleen, luokkaan ja etniseen taustaan. Tutkimani aineiston diskursseilla saatetaan ohjata lukijan asennetta esimerkiksi siihen, ovatko ympäristöön kohdistuvat teot eettisiä. Samalla diskurssien avulla voidaan määrittää sitä, kenen mielipide on tärkeä missäkin tilanteessa ja onko se tärkeämpi kuin jonkun muun esittämä mielipide. Diskurssit ovat viestintää: puheella ja tekstillä viestitään arvoja ja ajatusmaailmoja kielenkäyttäjien keskuudessa (Van Dijk 2011a: 4). Ympäristöartikkeleissa esiin nousevia arvoja voivat olla esimerkiksi ympäristönsuojelu, talouden kasvu tai jokamiehen oikeudet.

CDA:n avulla ymmärretään ja paljastetaan yhteiskunnallista epätasa-arvoa. CDA:n mukaan diskurssit ovat perustavanlaatuinen osa yhteiskuntaa ja kulttuuria, mikä heijastuu kieleen ja sosiaalisiin käytänteisiin sekä niiden välisiin suhteisiin. (Van Dijk 2004: 352–353) CDA:n kriittisyydellä tarkoitetaan pyrkimystä ottaa huomioon, miten sosiaaliset käytännöt ja kielenkäyttö sitoutuvat erilaisiin syy- ja seuraussuhteisiin. CDA tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena vaikuttajana ja tuotoksena. Kieli on työkalu, jota kielenkäyttäjä voi käyttää vaikutusvaltaisesti. (Fairclough 1997: 75–76) Esimerkiksi toimittaja kohtaa työssään monia henkilöitä, joista osalla on toimittajaan nähden enemmän poliittista päätösvaltaa. Kun toimittaja kirjoittaa tällaisesta henkilöstä artikkelin, on toimittajalla valta päättää, miten, mistä näkökulmasta ja millaisin sanavalinnoin hän kirjoittaa artikkelinsa.

Diskurssit järjestyvät sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti: diskurssien keskinäiset järjestykset kokoavat tietoa ja poissulkevat tietoa niiden ulkopuolelle. Diskursiivinen valta on siitä riippuvainen, millaiset diskurssit päästetään ääneen ja millaiset hiljennetään, marginalisoidaan tai unohdetaan. Kaikki diskurssit eivät ole samanarvoisia, vaan tietyt diskurssit ovat kontekstissaan uskottavampia kuin toiset. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58–59) Uutisten tutkimuksessa sanavalinnoilla sekä asioiden esittämisjärjestyksellä voidaan

korostaa tai häivyttää tiettyjä seikkoja. (Fairclough 1997: 39–41) Esimerkiksi ympäristö-artikkeli voi tekstitasolla vahvistaa ympäristön asiantuntijan ääntä, marginalisoida tavallisen ihmisen ääntä tai olla huomioimatta ympäristöstä piittaamattoman äänen. Artikkeleissa voidaan myös tuoda kaikki esimerkin mukaiset äänet esille, mutta esiintymisjärjestyksellä ja tilanteella on väliä. Jos otsikkotasolle nostetaan ympäristöstä piittaamattoman ääni, välittyy erilainen sanoma, kuin jos otsikossa kuuluu ympäristöstä välittävän ääni.

Viestintätilanteen *diskurssikäytäntö* muodostuu tekstin tuottamisen ja kuluttamisen prosesseista. Sosiokulttuuriset tavat muovaavat tekstejä muuttaen tekstin kuluttamisen ja tuottamisen tapoja (diskurssikäytäntöä), mikä näkyy tekstissä itsessään esimerkiksi sanatasolla. Joukkoviestimien tekstin tuottamisen ja kuluttamisen institutionaaliset diskurssikäytännöt vaikuttavat siihen, millaisia tekstin tuotanto- ja kulutusprosessit ovat. Joukkoviestimien kulutusprosessit ovat usein yksisuuntaisia ja tiettyinä ajankohtana tapahtuvia: sanomalehti saapuu painosta jakeluun tiettyinä aikana tai televisio-ohjelma esitetään tiettyinä kellonaikana. (Fairclough 1997: 81) Ympäristöartikkelit tuotetaan usein tiettyinä ajankohtana ja kulutetaan julkaisupäivänä tai sitä seuraavina päivinä. Vaikka digitaalisesta julkaisusta voi lukea koska tahansa julkaistuja artikkeleita, usein artikkeleita luetaan lähellä niiden julkaisuajankohtaa, sillä artikkelit käsittelevät ajankohtaisia tapah-tumia.

Diskurssikäytännön tarkastelussa yhdistyvät CDA:n kaksi näkökulmaa: viestintätilanne ja diskurssien järjestyneisyys. Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkitaan, kuinka viestintätilanne perustuu ja vaikuttaa diskurssijärjestykseen. Toistaako teksti diskurssityypin ominaisia piirteitä, vai koetteleeko ja muotoileeko se niitä uudella tavalla. Tiedotusvälineiden teksteissä näkyvät herkästi yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset. Jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa myös tiedotusvälineiden käytännöt ovat jatkuvan muutoksen alla. (Fairclough 1997: 81–83) Kriittinen diskurssianalyysi huomioi monet eri näkökulmat liittyen tekstin sisältöön, tuottamiseen ja kuluttamiseen.

### **3.3 Uutisartikkelien diskursiivisia erityispiirteitä ja käsitteistöä**

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäyttöä kommunikatiivisena, merkityksiä sisältävänä ja kulttuuria todentavana toimintana. Merkityksellistämisen tavat ovat aina sidoksissa aikaan, paikkaan sekä kulttuurisiin merkityksiin. (Jokinen ym. 2016: 216) Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa huomioidaan samanaikaisesti monia päällekkäisiä kielenkäytön ilmiöitä, mutta analyysin painotus muuttuu tutkijan ja tutkimusaiheen mukaan. Seuraavissa alaluvuissa (3.3.1-3.3.4) avaan tutkimukselleni tärkeitä käsitteitä. Viimeisessä alaluvussa (3.3.5) tarkastelen uutisartikkelien tyypillisiä piirteitä, eli mitä osia niihin sisältyy. Tässä luvussa esittelemäni käsitteet ja piirteet ovat osa tutkimustani, mutta ne eivät ole tutkimukseni painopiste.

#### **3.3.1 Konteksti**

Tapahtumatilanteen eli kontekstin moniulotteisuus on olennainen osa aineiston analyysia. Yleisesti kontekstin näkökulmalla tarkoitetaan, että aineistoa tarkastellaan toimintana tietyssä aikana tietyssä paikassa. Pienin asia, jota voi nimittää kontekstiksi on lause ja episodikonteksti, jonka mukaan yksittäisellä sanalla voi olla useita merkityksiä tilanteisesti. Esimerkiksi "kuusi" voi tarkoittaa numeroa tai puuta, tai "aito" rehellistä, avointa tai alkuperäistä. (Jokinen ym. 2016: 29) Omassa tutkielmassa tarkastelen kontekstia laajemman tason ilmiönä, en esimerkiksi tutki yksittäisten sanojen kontekstisia merkityksiä.

Kielenkäyttö on funktionaalista ja sosiaalista toimintaa, ja sen ehdot, seuraamukset ja toteutus määrittyvät tilanteisesti. Kielenkäyttäjä välittää kielen avulla omaa viestiään, mutta viestissä kuuluvat myös yhteiskunnan, kulttuurin, instituutioiden ja muiden kanssakustelijoiden äänet. Konteksti vaikuttaa myös siihen, miten ja mitä merkityksiä syntyy puhujan ja kuulijan välisessä vuorovaikutuksessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 17–18, 28–29) Tutkimuksessani konteksti ilmenee esimerkiksi siten, että toimittaja on kirjoittanut oman tekstin, mutta teksti on silti moniääninen. Artikkelissa kuuluvat tietoisesti tai tahattomasti yhteiskunnalliset näkökulmat: toimittaja voi esimerkiksi halutessaan

ilmaista artikkelissaan instituution tai asiantuntijan näkökulman. Tekstissä konteksti syntyy myös toimittajan ja lukijan välisessä vuorovaikutuksessa. Konteksteissa ilmenevät myös kielenkäytön mikro- ja makrotasot: yksittäinen keskustelu ilmentää kontekstin mikrotasoa, mutta laajemmalla tarkastelutasolla keskustelu ottaa kantaan makrotason ilmiöihin. (Emt. 18–20) Mikro- ja makrotasoa voi havainnoida siten, että yksittäinen artikkeli ilmentää kontekstin mikrotasoa, mutta artikkeli ottaa kantaa makrotason ilmiöihin, kuten esimerkiksi ympäristöongelmiin tai kansantalouteen.

Tilannekontekstilla viitataan usein välittömään tilanteeseen, jonka osana vuorovaikutustilanteen toimijat ovat. Myös fyysinen konteksti on osa tilannekontekstia: ympäristöartikkelille on suunniteltu tietty merkkimäärä verkossa tai tietty tila sanomalehden sivulta. Artikkeleita tarkasteltaessa fyysinen konteksti rajoittaa kirjoittajan ja yleisön välistä vuorovaikutussuhdetta. Artikkelien tilannekontekstissa viesti myös välittyy pääsääntöisesti toimittajalta lukijalle. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 31–32) Lukijalla on toki mahdollisuus lähettää lukijapalautetta tai julkaista omia kommentteja artikkelin kommenttiosioon. Fairclough'n (1997: 71) mukaan kontekstia tarkasteltaessa välittömän viestintätilanteen luoman kontekstin lisäksi on olennaista tarkastella laajempaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kontekstia. Laajempi konteksti muokkaa eri diskurssikäytäntöjä, jotka puolestaan ajan kanssa muokkaavat kontekstuaalista kehystä. Van Dijk (2011a: 4) määrittelee diskurssien tilannesidonnaisuutta esimerkillä, ettei mikään viestintä tai vuorovaikutustilanne tapahdu tyhjiössä, vaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaaliset tilanteet vaikuttavat aina kielenkäyttäjän sanavalintoihin ja keskustelukulttuuriin: ne määrittävät, mitä on soveliaista sanoa, mitä taas ei.

### 3.3.2 Retorisuus ja narratiivi

Ympäristöjournalismin tutkimuksessa voidaan tarkastella merkitysten *retorisuutta*, kun tutkitaan tapoja, joilla tiettyjä merkityksiä puolustetaan ja perustellaan. Retoriikan käsite on peräisin jo Aristoteleen (ks. 1997) antiikin ajan ajatuksista. Retorisuus on kieltä käytäessä tapahtuvaa suostuttelua ja vakuuttelua, joiden avulla jotakin asiaa tehdään tietulle joukolle todeksi ja uskottavaksi (Jokinen ym. 2016: 233). Retorisuus on uutisdiskurs-

sin erityispiirre. Jos lukijan halutaan uskovon uutiseen, tulee uutisartikkelin pohjautua faktatietoon tai esittää aiheensa faktuaalisina. Sama ajatus pätee myös ympäristöartikkelien retorisuuden tarkasteluun.

Paikkansapitävyyden osoittamisen keinoina toimivat esimerkiksi tapahtumien mahdollisimman todenmukainen ja tarkka kuvaaminen, silminnäkijöiden ja asiantuntijoiden lausunnot, sekä faktojen esittäminen tunteiden ja *ideologioiden*, eli maailmankatsomusten sijasta. Myös numeroiden ja prosenttien esittäminen lisää uutisen vaikutusarvoa. Numeroiden esittäminen antaa lukijalle vertailukohteen tapahtuman ainutkertaisuuden tai yhteiskunnallisen painavuuden kartoittamiseksi. (Van Dijk 1988: 84–88) Artikkelin on aiheesta tai rajauksesta riippumatta retorinen teksti, joka vaikuttaa etenkin faktoillaan. Esimerkiksi ympäristöartikkeli voi pohjautua numeroihin ja tapahtumiin, tai olla sävyiltään pohdiskelevampi, jolloin faktoja lausuvat esimerkiksi alan asiantuntijat.

### 3.3.3 Ideologia

*Ideologialla* tarkoitetaan maailmankatsomusta ja vakaumusta. Ideologioita kategorisoidulla voidaan selittää eroja oman ja toisen aatteiden välillä. Ideologiat muodostuvat sosiaalisen ryhmän yhteisistä ajatusmaailmoista, jotka vaikuttavat maailman tapahtumien tulkintaan. Valta-asetelmat liittyvät ideologioihin: jokaiselle vakaumukselle on olemassa erilaisia rinnakkaisia ja vastakkaisia näkemyksiä. (Van Dijk 2011b: 379–380) Esimerkiksi Talvivaaran hakeutuminen konkurssiin (ks. Sajari & Hartikainen 2018) voi ideologiasta riippuvaisesti näyttäytyä taloudellisena tappiona tai pelastuksena luonnolle ja ympäristölle.

Ideologioita voidaan määritellä identiteetin, toiminnan, tavoitteiden, normien ja arvojen, ryhmädynamiikan ja resurssien avulla (ks. kuvio 1). Sosiaaliset toiminnat ovat ideologioiden vaikutuksen alaisia, jolloin ideologioita ei voi irrottaa omalle tarkastelutasolleen diskursseista. Toisaalta kaikissa sosiaalisissa tilanteissa ideologiat eivät nouse esille, mihin vaikuttaa esimerkiksi vuorovaikutuksen ja siten diskurssien tilanteinen luonne. (Van Dijk 2011b: 388–386) Esimerkiksi uutisartikkelissa voidaan näkökulman rajauksen mukaisesti



tuoda esille erilaisia ideologioita ja niille vastakkaisia ideologioita. Artikkelit tuovat julki ideologioita, joiden mukaan toimijat ovat toteuttaneet tapahtumia. Esille tuodut ideologiat tarjoavat lukijalle vastauksia ja näkökulmia siihen, miksi jokin tapahtuma eteni juuri tietyllä tavalla. Artikkelien diskursseja tutkitaan niiden arvojen ja ideologioiden mukaan, jotka teksteistä ilmenevät ja jotka vuorostaan ilmentävät tekstin ja maailman välistä suhdetta (Cotter 2004: 416–417).

**Kuvio 1.** Ideologian hahmottaminen (Van Dijk 2011b)

**Identiteetti:** Keitä olemme? Mistä tulemme?

**Toiminta:** Mitä yleensä teemme? Mikä on tarkoituksemme?

**Tavoitteet:** Mitä haluamme saavuttaa?

**Arvot ja säännöt:** Mikä on oikein? Mikä on väärin? Mikä on kiellettyä?

**Suhteet:** Ketkä ovat puolellamme? Keitä vastaan olemme?

**Resurssit:** Mistä saamme valtaa?

Näiden kysymysten (ks. kuvio 1) avulla voidaan hahmottaa ideologioita ja ihmisiä, jotka uskovat tiettyyn ideologiaan. Kysymysten avulla tunnistetaan niin yksilöitä kuin ryhmiäkin sekä heidän tavoitteitaan ja arvojaan. Aion käyttää näitä kysymyksiä analyysiosiosani tukena, kun tarkastelen aineistoani suhteessa erilaisiin ideologioihin.

### 3.3.4 Rakenne ja tyyli

Artikkelien rakenteelliset osat, kuten *teema* ja *aihe* määrittelevät, minkälaisesta diskursista tekstissä on globaalilla tasolla kyse. Aihetta ei voida havaita vielä sanatasolla, vaan aihe tulee ilmi isommista tekstiosioista (Van Dijk 1988: 31–32). Esimerkiksi tutkimukseeni nähden ympäristönsuojelun teema voi käsitellä aiheena järvien kunnostamista, mikä taas muodostuu tapahtumista, kuten järven nykytilan kartoittamisesta, kunnostuskeinon valitsemisesta ja kunnostamisesta. Artikkeleissa aiheiden järjestyneisyyden huomattava ja tyyppillinen ominaisuus on se, että aiheet esitetään pienissä osissa

tärkeysjärjestyksessä. Uutisartikkeleissa tärkein tieto asetetaan heti uutisen kärkeen, ja tekstin edetessä loppua kohti tieto muuttuu yksityiskohtaisemmaksi ja vähemmän olennaiseksi. Tätä ilmiötä, jossa avaintapahtumat esitetään tekstin alussa ja vähemmän tärkeät seikat esitetään lopussa, nimitetään uutisjärjestykseksi. (Van Dijk 1988: 43–44) Uutisjärjestyksen tarkoituksena on ottaa huomioon lukijan tarpeet, jotta lukija vastaanottaa tärkeimmän tiedon ensimmäisenä. Samasta ilmiöstä käytetään myös aiemmin tutkimuksessa mainittua *uutiskärki*-nimitystä.

*Tyylillä* viitataan journalismin kontekstissa kirjoitetun tekstin asialliseen tyyliin, enemmän kuin yksittäisen kirjoittajan personaaliseen kirjoitustapaan. Tyylin mahdollistamat kielelliset muutokset edellyttävät sitä, että tyyliä voidaan vaihdella ja valita. Toiseksi tyylien olemassaolo merkitsee sitä, että tyylejä voidaan keskenään vertailla. Jos artikkelissa on asiallinen tyyli se tarkoittaa, että jossain muussa tilanteessa tyyli on ja saa olla jotain muuta, esimerkiksi alatyylinen tai korkealiitoinen. Tyyliä on myös voitava muuttaa siten, että haluttu tapahtuma tulee ilmaistuksi valinnoista huolimatta: sama tapahtuma voidaan sanoa monin eri tavoin. Lisäksi tyyli on erilaisten muuttujien, kuten kirjoittajan ja tilanteen vaikutuksen alainen tekstuaalinen ilmiö. (Van Dijk 1988: 71–73) Tyyli ilmenee artikkeleissa myös toimittajan valitseman sävyn mukaisesti. Tyyliä ja sävyä tarkastelemalla voidaan tunnistaa tiettyjä diskursseja: objektiivinen tyyli on esimerkiksi tärkeä osa tieteellistä diskurssia.

Artikkelien tyyliin, kuten kaikkiin tyyleihin, vaikuttaa viestinnällinen konteksti. Artikkelit ovat kirjoitettuna julkaistuja viestejä, mikä rajoittaa yleisön ja tekstin välistä vuorovaikutussuhdetta. Tyylillisesti kirjoittajan ja lukijan välistä etäisyyttä ilmaistaan välttelemällä lukijaa puhuttelevia sanoja, kuten ”sinua” ja ”teitä”. Samoin myös artikkelin kirjoittajaa häivytetään, sillä artikkeli usein ilmaisee toimituksen yhteistä mielipidettä, eikä vain yksittäisen toimittajan mielipidettä. Tekstissä oletetaan, että lukijat tuntevat tiettyjä arvoja, sääntöjä ja uskomuksia. Artikkelin tyyliin vaikuttaa aihe, josta kirjoitetaan: pop-konsertista kirjoitetaan eri tyylillä kuin ympäristökatastrofista. Tyylin ja retoriikan ero on siinä, että tyyli on kontekstin vaikutusvallan alla, kun taas retoriikka on suhteessa uutisen

tavoitteisiin ja vaikuttamispyrkimyksiin. Tekstin retoriikka ei ole artikkelin tilannekontekstiin ja tyyliin sidonnainen. (Van Dijk 1988: 83) Retoriikalla tavoitellaan tyyliin nähden sitä, että lukija paitsi ymmärtää lukemansa, hän uskoo tekstiin ja toimii sen mukaisesti.

## 4 Aineistojen yleisimmät ja jaetut diskurssit

Tutkin kahden järvien tilaan liittyvän tapausesimerkin kautta minkälaisista diskursseista suomalainen ympäristöjournalismi muodostuu. Selvitän, minkälaisia diskursiivisia piirteitä järvien tilasta kertomiseen liitetään. Tutkin, mitä yleisiä ja yhteisiä diskursseja aineistosta nousee esille, minkälaisia ääniä aineistossa kuuluu ja miten artikkeleiden väliset intertekstuaaliset suhteet vaikuttavat diskurssiin. Aineistoni on koottu HS:n digitaalisesta julkaisusta, ja aineistoni koostuu kahdesta aineistokokonaisuudesta: artikkeleista, jotka käsittelevät Littoistenjärven tapausta ja artikkeleista, jotka käsittelevät Nuasjärven tapausta. Tässä luvussa käsitellään sisällön ja aiheiden diskursiivisia piirteitä, jonka jälkeen tutkin diskursseja funktioiden mukaisesti. Lopuksi tarkastelen aineiston moniäänisyyttä ja intertekstuaalisia piirteitä. Olen koostanut tähän lukuun muutamia eri taulukoita, joissa ilmaisen tuloksia kvantitatiivisesti, mutta pääosa analyysistäni perustuu esimerkkeihin ja niiden kvalitatiiviseen analyysiin.

HS listasi Littoistenjärven tapauksen yhdeksi vuoden 2017 merkittävimmistä uutistapauksistaan. Littoistenjärvi kirkastettiin kemiallisesti keväällä 2017, jotta järven rehevöityminen saataisiin pysäytettyä. Hoitokunta kaatoi järveen 200 000 litraa puhdistuskemikaalia, jonka seurauksena vesi oli hetimitään turkoosinkirkasta. Hanke herätti kiinnostusta paitsi erikoisuutensa, seuraamuksiensa ja onnistuneisuutensa vuoksi, myös siksi, että vastaavia huononkuntoisia järviä on muuallakin Suomessa. (Harju 2017) Talvivaaran kaivos on mediassa 2010-luvulla noussut esiin toistuvasti hankkeen eri etenemisvaiheissa. Kaivostoiminnan yhdeksi suureksi ympäristöhaitaksi ovat muodostuneet sulfaattipäästöt, jotka ovat rehevöittäneet alueen lähijärviä. Kaivoksesta on aiheutunut myös lähialueen järviin kohdistuneita raskasmetallipäästöjä ja kohonneita uraanipitoisuuksia. (Hamilo 2012) Tapauksen monista eri käännteistä päädyin valitsemaan analyysiini Sotkamon Nuasjärveä käsittelevät artikkelit. Kokoamani aineisto Nuasjärvestä käsittelee pääasiassa järveen rakennettua purkupuutkeä, josta on aiheutunut haittaa järvelle sekä ympäristölle.

#### 4.1 Artikkelien diskurssit sisällön mukaan

Littoistenjärven ja Talvivaaran aineistojen käsittelemät tapahtumat ovat erilaisia, mutta samankaltaisia. Kummassakin aineistossa on samoja teemoja, kuten luonnon ja ihmisen väliset suhteet, suomalaisten järvien kunto, vesistöjen virkistyskäyttö ja kalakuolemat. Littoistenjärven aineistoissa (LIT) käsitellään erityisesti Littoistenjärven tapausta, sekä jonkin verran muita huonokuntoisia suomalaisia järviä. Nuasjärven tapaus, johon viitataan myös (TA) Talvivaaran aineistona, on Littoistenjärven tapausta laajempi. Muita tapahtumia ja teemoja Talvivaaran aineistossa ovat esimerkiksi kaivostoiminta, oikeudenkäynti, sekä kaivostoiminnan laaja-alaiset vaikutukset kunnan työllisyysasteeseen ja elinvoimaisuuteen. Eroavista teemoista ja tapauksista riippumatta aineistoista nousee teemoja ja tapahtumia tarkasteltaessa esille paljon yhteneväisiä diskursseja, jotka toisiinsa painottuvat toisessa aineistossa (ks. Taulukko 1). Olen koonnut taulukkoon aineistojen yleisimpiä diskursseja, ja niiden aineistokohtaista esiintymistä.

**Taulukko 1.** Aineistojen sisällön diskurssit

Aineistojen yleisimmät diskurssit	Esiintyvyys	Yleisempi aineistossa
Tiede	(LIT), (TA)	(LIT)
Hallinto	(LIT), (TA)	(TA)
Ympäristöpolitiikka	(LIT), (TA)	Ei merkittävää eroa
Kuntapolitiikka	(LIT), (TA)	(TA)
Talous	(LIT), (TA)	(TA)
Kalatalous	(TA)	(TA)
Luonto	(LIT), (TA)	Ei merkittävää eroa

Ympäristöartikkeleista koostuvan aineiston yleisimmät diskurssit ovat tieteen, hallinnon, talouden ja luonnon diskurssit. Hallinnon diskurssit jakautuvat vielä tarkemmiksi diskursseiksi, kuten ympäristöpolitiikan ja kuntapolitiikan diskursseiksi. Talouden diskurssista voi määritellä vielä tarkemmin kalatalouden diskurssin. Näiden diskurssien lisäksi aineistoissa esiintyy muita yksittäisiä diskursseja. Koska muut diskurssit esiintyvät aineistoissa

kertaluontoisesti, en tulkitse niiden olevan olennainen osa suomalaista järviä koskettavaa ympäristödiskurssia. Muita tunnistamani pieniä diskursseja ovat teknologian, teollisuuden, historian ja imagon diskurssit. Esimerkiksi teknologian ja teollisuuden diskurssin avulla aineistossa selitettiin joitakin kaivostoimintaan liittyviä prosesseja. Historian diskurssi nousi esille muutaman kerran, kun tarkasteltiin esimerkiksi suomalaisten järvien kunnan historiaa. Imagon diskurssi nousi esille esimerkiksi Talvivaaran aineistossa, kun Nuasjärveä ympäröivät kunnat miettivät, mitä purkuputki tekee alueen imagolle. Seuraavissa alaluvuissa käsitelen aineiston yleisimpiä diskursseja, jotka sitä kautta määrittelevät aineistosta selkeimmin suomalaisen ympäristöjournalismin piirteitä.

#### **4.1.1 Tieteen diskurssi**

Tieteen diskurssi nousee esille kummassakin aineistossa. Se on hieman yleisempi ja useammin toistuva Littoistenjärven aineistossa. Tieteen diskurssi esiintyy Littoistenjärven aineistossa paljon itsekseen, mutta Talvivaaran aineistossa siihen kytkeytyy monesti samanaikaisesti joku toinen diskurssi. Tieteen diskurssi selittää tapahtumien kulkua ja sitä, miksi niin on käynyt. Toisinaan tieteen diskurssi nostetaan selkeästi esille muusta artikkelista faktaosan avulla. Tieteen diskurssin tunnistaa usein objektiivisesta sävystä ja erityistermeistä. Lisäksi tieteen diskursseja vahvistetaan kummassakin aineistossa usein valistamisen diskurssin kautta. Kun tieteen diskurssi kohtaa valistamisen diskurssin, sen tunnistaa sävystä, joka pyrkii selittämään tapahtumia ja avaamaan termejä.

- (1) Talvivaaran kaivoksen purkuputki ei Luonnonsuojeluliiton mukaan toimi suunnitellusti. Liiton Kainuun piirin ja Sotkamon luonto ry:n tekemien tuoreiden mittausten mukaan Nuasjärveen lasketut Talvivaaran päästövedet ovat kerrostumassa järven syvänteisiin ja uhkaavat aiheuttaa järveen happikadon, liitto varoittaa tiedotteessa. (TA6)
- (2) Tutkimuksissa järven Selkäsaaren syvänteestä löytyi yli kymmenen metriä syvä, päästövesistä kerrostunut alue, johon järven luontainen kevätkierto ei ole yltänyt. Olosuhteet kyseisessä syvänteessä ovat siten yhä talviset. (TA6)

Esimerkissä (1) kerrotaan Luonnonsuojeluliiton ja Sotkamon luonto ry:n mitanneen Nuasjärveen laskettuja päästövesiä. Päästøvedet ovat kerrostuneet järven syvimpiin kohtiin, joissa ne uhkaavat aiheuttaa happikadon. Esimerkissä kerrotaan tapahtumista ja selvennetään, miksi tapahtumat johtavat happikatoon. Esimerkissä (2) jatketaan vielä konkreettisemmin tutkijoiden löytämästä syvästä alueesta, jonne päästøvedet ovat kerrostuneet. Syvänteessä on talviset olosuhteet, vaikka muutoin järvessä vallitsee luontainen kevätkierto. Kummatkin esimerkit kertovat ja valistavat lukijalle, mitä on tapahtunut, ja miksi niin on käynyt, ja mitä vaikutuksia tapahtumat aiheuttavat järveen. Esimerkeissä viitataan myös selkeästi tutkimustuloksiin, mikä vahvistaa lukijalle tapahtumien faktallisuutta.

Esimerkeissä (1) ja (2) ei oteta kantaa siihen, että tapahtumat ovat järven kannalta ikäviä: tieteen diskurssille tyypillinen objektiivinen sävy kantaa esimerkkien läpi (ks. Koskela 2002). Etenkin esimerkissä (2) asiat ilmaistaan neutraalisti: syvänteen olosuhteiden kerrotaan olevan ”yhä talviset”, mutta tilanteen poikkeavuutta ei korosteta. Toimittaja olisi voinut myös sanoa, että olosuhteet ovat ”hälyttävät”, mikä korostaisi tilanteen erikoislaatuista. Esimerkin (1) aloittava ilmaisu ”purkupuutki ei toimi suunnitellusti” on myös huomattavan neutraali, verrattuna vaikka ilmaisuun ”purkupuutki on viallinen”: negatiivisen adjektiivin käyttö on vältetty neutraaleilla sanavalinnoilla. Toimittajan sanavalinta ”liitto varoittaa tiedotteessa” kertoo kuitenkin lukijalle siitä, että päästövesien aiheuttama happikato on ikävää ja että siihen tulisi suhtautua vakavasti. Myös sanavalinta ”uhkaavat aiheuttaa” ottaa kantaa siihen, että päästøvedet voivat aiheuttaa ja aiheuttavat ikäviä seurauksia järveen.

- (3) Turun Paattistenjokeen annosteltiin rautaa sisältävää nestemäistä kemikaalia. Sen havaittiin sitovan noin 80 prosenttia joessa olevasta fosforista (LIT1)

Esimerkki (3) on peräisin artikkelin (LIT1) faktaosasta. Faktaosa selventää artikkelin käsittelemää ilmiötä, ja tarkastelee sitä artikkelin teemaan liittyvien tosiasioiden, vastaavien muiden tapahtumien ja tutkimusten kautta. Faktaosio erotetaan muusta leipätekstistä

joko asettamalla faktat omalle rajatulle alueelleen, kuten laatikkoon, tai asettamalla faktat oman otsikkonsa alle artikkelin leipätekstin jälkeen. Esimerkissä (3) kerrotaan, että turkulaiseen Paattistenjokeen annosteltiin rautaa sisältävää kemikaalia, joka satoi 80 prosenttia joen fosforista. Paattistenjoen esimerkki on lukijalle tärkeä tapa ymmärtää sitä, miten vielä tässä vaiheessa koskematon Littoistenjärvi tullaan kunnostamaan kemikaalein. Esimerkin tieteellinen diskurssi ilmenee neutraalista sävystä ja läpinäkyvyydestä (ks. Koskela 2002). Tieteellinen tosiasia asetetaan omalle tasolleen muusta tekstistä esittämällä se artikkelin faktaosassa ja esimerkissä mainitaan lisäksi tosiasiaa vahvistava prosenttiluku. Prosenttiluvun esittäminen antaa lukijalle vertailukohteen tapahtuman ainutkertaisuuden tai yhteiskunnallisen painavuuden kartoittamiseksi. (Ks. Van Dijk 1988: 84–88) Faktaosoiden lisäksi Littoistenjärven aineistossa tieteen diskurssi nousee esille toistuvasti artikkeleiden leipätekstissä, sekä ingressi- ja otsikkotasolla.

- (4) Oikeus nosti esiin muun muassa malmin käsittelyssä tarvittavaan bioliuotusprosessiin liittyvät epävarmuudet ja kaivoksen vesienhallinnan. Kaivosalueella on miljoonia kuutioita liikaa vettä, ja vain osa siitä on käsiteltyä. (TA6)

Artikkeli (TA6) käsittelee hallinto-oikeuden myöntämää ympäristölupaa kaivostoiminnalle ja aiemmin asetettuja kiintiöitä kaivostoiminnan päästöveden laadulle. Artikkelissa kerrotaan, että oikeus on muuttanut kaivoksen ympäristöluvan toistaiseksi voimassa olevasta tilapäiseksi ja että kaivoksen tulisi hakea uusi lupa vuoden sisällä tästä päätöksestä. Talvivaaran aineistossa tieteen diskurssi esitetään usein jonkun toisen diskurssin näkökulmasta. Esimerkissä (4) oikeuden diskurssi kohtaa tieteen diskurssin, kun lukijalle kerrotaan, että oikeus on tarkastellut kaivostoimintaa. Tieteen diskurssin tunnistaa esimerkiksi erityistermeistä ja vallitsevasta sävystä. Esimerkissä (4) puhutaan malmin bioliuotusprosessin epävarmuuksista ja siitä, miten paljon käsittelemätöntä vettä kaivosalueella on. Ympäristöartikkeleissa on tyypillisesti asiantuntijoiden erityiskieltä ja toimittajan tehtävänä on selventää aiheita ja tapahtumia lukijoille. (Väliverronen 2016: 15) Bioliuotusprosessi on kaivostoiminnan termi, johon liittyviä seikkoja, kuten epävarmuutta ja vesienhallintaa, toimittaja yleistajuistaa tieteen diskurssin avulla lukijoille.



Lisäksi esimerkissä (4) kerrotaan retorinen fakta siitä, ettei alueen vesienhallinta ole toimiva, koska vettä on miljoonia kuutioita liikaa. Fakta auttaa lukijaa ymmärtämään tilanteen vakavuuden. Tyylin ja sävyn ansiosta sama tapahtuma voidaan sanoittaa monin eri tavoin, ja tyylit ovat kirjoittajan ja tilanteen vaikutuksen alaisia. (Ks. Van Dijk 1988: 71–88) Lisäksi esimerkissä on tieteen diskurssille tyypillinen neutraali sävy. Tyyliä ja sävyä tarkastelemalla voidaan tunnistaa tiettyjä diskursseja: objektiivisuus on esimerkiksi tärkeä osa tieteellistä diskurssia. (Ks. Koskela 2002) Objektiivinen ja neutraali sävy on aineistossa yleinen, kun aiheita ja tapahtumia käsitellään tieteen diskurssin avulla.

- (5) Pienemmällä kiintiöllä hallinto-oikeus haluaa varmistaa, että sulfaatit eivät muodosta haitallisia kerroksia Nuasjärveen. Suurina pitoisuuksina sulfaatti on haitallista kaloille ja muille järvien eliöille (TA6)

Myöhemmin samassa artikkelissa tieteen diskurssi kohtaa valistamisen diskurssin, ja esille nousee ohessa myös hallinto-oikeuden diskurssi. Lukijalle kerrotaan, miksi hallinto-oikeus on päättänyt määräaikaistaa kaivoksen ympäristöluvan ja pienentää veden laadulle asetettuja kiintiöitä. Tieteen diskurssi ilmenee valistamisen diskurssin kautta esimerkissä (5), kun pienemmän kiintiön kerrotaan vaikuttavan veden sulfaattikerrostumien muodostumiseen. Lukijalle valistetaan, että suuret sulfaattipitoisuudet ovat haitallisia järven eliöille. Tieteen käsitteitä ja sulfaatin vaikutuksia järviveteen selvennetään, jolloin ne avautuvat lukijalle paremmin ja auttavat lukijaa ymmärtämään, mistä on kyse (ks. Välvirronen 2016: 15). Valistaminen esiintyy kummankin tutkimani tapauksen aineistoissa yhdessä tieteen diskurssin kanssa. Tiedetoimittaja toimii artikkelin tapahtumien välissä valistajana, jonka tehtävänä on selventää hankalia asioita lukijoille (Lampinen & Möra 2015: 80–82). Valistaminen vaikuttaa tekstin sävyyn ja diskurssiin siten, että toimittaja saattaa hetkeksi irrottautua artikkelin tapahtumista selventääkseen jotain ilmiötä tarkemmin yleisellä tasolla.

#### **4.1.2 Hallinnon diskurssi**

Aineistoista nousee esille erilaisia hallinnollisia ja poliittisia diskursseja. Erilaiset poliittiset ja hallinnolliset diskurssit ovat tunnistettavia omia diskurssejaan, mutta jaottelen ne

kaikki kattokäsitteen ”hallinnon diskurssi” alle. Kummassakin aineistossa käsitellään erilaisia ympäristölupiin liittyviä seikkoja, ja etenkin Talvivaaran tapauksessa käsitellään myös korkeamman oikeuden päätöksiä kaivostoimintaan liittyen. Koko aineiston kriittinen diskurssianalyysi osoittaa, miten diskurssit ovat perustavanlaatuinen osa yhteiskuntaa ja miten se heijastuu kieleen (ks. Van Dijk 2004: 352–353). Artikkelien tutkimuksessa sanavalinnoilla ja esittämisympäristyksellä voidaan korostaa tiettyjä seikkoja ja häivyttää toisia (Fairclough 1997: 39–41). Kummankin aineiston artikkeleissa tuodaan esille valtion tavoitteita ympäristöön liittyen, mikä kertoo lukijalle, että valtio ja yhteiskunta välittävät ja ovat vastuussa luonnosta sekä uskovat voivansa vaikuttaa luonnon tilaan.

Ympäristöartikkeleissa tuodaan esille useita eri diskursseja, jolloin lukijalle muodostuu kattavampi kokonaisuus siitä, miten valtio ja ympäristö vaikuttavat toisiinsa ja miten niihin vaikuttavat esimerkiksi tiede ja tulevaisuuden näkymät. Ympäristöartikkeleissa päästetään ääneen erilaisia diskursseja, jolloin ne vuoroin vaikuttavat lukijalle rakentuvaan kokonaiskuvaan. Käsittelen tässä luvussa hallinnon diskursseja aineistoissa esiintyvän politiikan ja muiden hallinnollisten diskurssien esimerkkien kautta. Littoistenjärven aineistossa politiikan diskurssi nousee esille esimerkiksi vesistöjä ja luontoa suojelevista hankkeista puhuttaessa.

- (6) Ympäristöministeriö puolestaan käynnisti vastikään selvityksen Itämeren sisäisistä ravinnevarastoista ja niiden vaikutuksista rehevöitymiseen. --- Pyrkimyksenä on edistää merenhoidonsuunnitelman toteuttamista. Tavoite on Itämeren hyvä tila vuoteen 2020 mennessä. (LIT13)

Artikkeli (LIT13) käsittelee Littoistenjärveä laajemmin suomalaisten vesistöjen ja eritoten Itämeren tilaa. Esimerkissä (6) kerrotaan ympäristöministeriön käynnistämän selvityksen Itämeren tilasta ja siitä, miten veden sisäiset ravinnevarastot vaikuttavat meriveden rehevöitymiseen. Lukijalle kerrotaan, että aikomuksena on edistää merenhoidonsuunnitelman toteuttamista, jonka tavoitteena olisi parantaa Itämeren tilaa vuoteen 2020 mennessä. Yksi toimittajan perustehtävistä on vallan vahdin tehtävä, mikä tarkoittaa, että toimittaja tuo esille vallitsevia yhteiskunnallisia näkökulmia (Lampinen & Möra: 2015 80–

82). Artikkelissa ja esimerkissä käsitellään suomalaisten vesistöjen tilaa poliittisen diskurssin avulla, ja tässä tapauksessa erityisesti ympäristöpoliittisesta näkökulmasta. Ympäristöpoliittinen diskurssi kertoo lukijalle, miten ministeriötasolla Itämereen suhtaudutaan vesistöä suojellen. Vesistöjen tila on aiheena lukijalle tuttu, mutta poliittisen diskurssin avulla aihetta käsitellään laajempaan yhteiskunnallisena ilmiönä, johon halutaan vaikuttaa valtiollisella tasolla.

Toisena poliittisena diskurssina Talvivaaran aineistossa nousee esille kuntapoliittinen diskurssi. Kuntapoliittinen diskurssi esiintyy yhdessä ympäristöpoliittisen diskurssin kanssa, sillä aineiston artikkeleiden keskiössä on kaivoksen päästövesien vaikutus lähiseudun järven vedenlaatuun ja kalakantoihin. Ympäristöjournalismi yhdessä muun journalismin ja median kanssa muodostaa julkisen areenan yhteiskunnallisten ongelmien määrittelyyn. Journalismi selventää laajalle yleisölle, mitä kaikkea ympärillä samanaikaisesti tapahtuu. (Väliverronen 1996: 89) Ympäristöartikkelit tarjoavat lukijoille tilan, jossa heille selvennetään tapahtumia ja lisäksi kerrotaan eri tahojen näkökulmia aiheeseen liittyen.

- (7) Päästöjen ei katsota vaikuttavan myöskään pohjavesiin. Niistä on ollut huolissaan etenkin Kajaanin kaupunki, joka on pelännyt vedenottamonsa pilaantuvan. (TA5)

Artikkelissa (TA5) käsitellään kaivostoiminnalle myönnettyä ympäristölupaa, jossa säädetään ne päästökiintiöt, joita kaivostoiminnan tulisi noudattaa. Esimerkissä (7) lukijalle kerrotaan, etteivät luvan mukaiset päästörajat vaikuta lähijärvien pohjavesiin. Esimerkissä myös kerrotaan, että Kajaanin kaupunki on pelännyt kaivostoiminnan pilaavan vedenottamon toimivuuden. Ensimmäinen lause tarkastelee päästökiintiöitä yleisesti ympäristön näkökulmasta. Jälkimmäinen lause on kuntapoliittinen, sillä lukijalle kerrotaan, että vedenottamon toiminnan häiriintyminen vaikuttaisi suoraan käyttöveden laatuun. Kuntapoliittinen diskurssi tarkastelee ympäristöaihetta yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Jos vedenotto jouduttaisiin korjauttamaan, siitä syntyneet kustannukset vaikuttaisivat kunnan elinvoimaisuuteen, sillä häiriöt aiheuttaisivat poikkeustilanteita ja kustannuksia.

- (8) Aluehallintovirasto olisi sallinut vuosittain 24 000 tonnin sulfaattikuorman johtamisen pois kaivokselta, mutta hallinto-oikeus rajasi määrän 15 000 tonniin vuodessa. (TA11)
- (9) Aluehallintovirasto antoi purkuputkelle luvan viime vuoden huhtikuussa. Hallinto-oikeus käsitteli nyt päätöksestä tehtyjä valituksia. Lupa johtaa vettä Nuasjärveen on voimassa vain tilapäisesti. (TA11)

Hallinto-oikeuden ja politiikan diskurssien lisäksi myös muut valtion toimijat ovat osana etenkin Talvivaaran artikkelien hallinnollista diskurssia. Esimerkissä (8) toimittaja vertailee aluehallintoviraston ja hallinto-oikeuden asettamia sulfaattikiintiöitä. Myöhemmin samassa artikkelissa, toimittaja selventää päätöksenteon kulkua sulfaattikiintiöstä. Esimerkissä (9) kerrotaan, että aluehallintovirasto myönsi luvan huhtikuussa, mutta päätöksestä tehtyjen valitusten johdosta hallinto-oikeus käsitteli luvan uudestaan ja muutti sen tilapäisesti voimassaolevaksi. Hallinnollisten diskurssien sanavalinnat ovat tieteen diskurssin tavoin usein neutraaleja ja objektiivisia. Hallinnon diskurssi ottaa selkeitä vaikutteita lakiteksteistä, joissa käytetään tiettyjä vakiintuneita ilmaisuja, etenkin kun diskurssi ilmenee aineistossa virastojen ja muiden vastaavien tahojen yhteydessä.

Mielenkiintoisen hallinnon diskurssien tutkimisesta Talvivaaran aineiston kohdalla tekee myös se, että kaivos on valtion omistama. Talvivaaran hallinnon diskurssi on kokonaisuudessaan niin moniulotteinen, että sitä tarkemmin tutkiakseen olisi mielekästä tehdä oma erillinen jatkotutkimus. Koska tutkin ympäristöjournalismia, en syvenny perinpohjaisesti Talvivaaran kaivostoiminnan hallinnon diskurssin eri yksityiskohtiin, mutta haluan osoittaa esimerkkien avulla hallinnon diskurssin moniulotteisuutta.

- (10) Terrafame haluaa johtaa suurimman osan jätevesistä purkuputken kautta uuteen purkuvesistöön Nuasjärveen. Yhtiön mukaan putki ratkaisee kaivoksen vesitaseongelmat. (TA18)
- (11) KHO piti nyt ennallaan Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen, jonka mukaan putken ympäristölupa raukeaa ensi vuoden lopussa. HALLINTO-OIKEUS ja nyt korkein hallinto-oikeus olivat sitä mieltä, että asiasta olisi pitänyt tehdä ympäristövaikutusten arviointi eli yva. (TA18)

- (12) Kainuun ely-keskus oli ollut aiemmin sitä mieltä, että yva-menettelyä ei tarvita. Hallinto-oikeus piti ely-keskuksen päätöstä lainvastaisena. Yhtiö voi jättää ensi elokuun loppuun mennessä uuden lupahakemuksen, mutta sitä ennen on tehtävä yva. Tuomioistuinten mukaan uusi purkuputki muuttaa kaivoksen toimintaa niin oleellisesti, ettei pysyvää lupaa voida myöntää ilman ympäristövaikutusten arviointia. (TA18)

Esimerkit (10), (11) ja (12) ovat samasta artikkelista (TA18) peräisin. Esimerkissä (10) kerrotaan, että kaivosyhtiö Terrafame haluaa johtaa jätevesiä uuteen purkuvesistöön, mikä ratkaisisi kaivoksen vesiongelmat. Esimerkissä (11) kerrotaan, että korkein hallinto-oikeus ja hallinto-oikeus ovat sitä mieltä, että uusi ympäristölupa jätevesien johtamiselle täytyy hakea, ennen kuin jätevesiä voidaan laskea Nuasjärveen. Ympäristövaikutusten arviointi olisi pitänyt esimerkin mukaan myös tehdä ennen ensimmäisen luvan myöntämistä. Esimerkissä (12) kerrotaan, että Kainuun ELY-keskus, eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, on alun perin linjannut, ettei ympäristövaikutuksia ole tarvinnut arvioida, mitä hallinto-oikeus on pitänyt jälkikäteen lainvastaisena linjauksena.

Tuomioistuinten mukaan uusi purkuputki tarvitsee ympäristövaikutusten arvioinnin, eikä ilman arviota pysyvää ympäristölupaa voida myöntää. Artikkelin muodostaa julkisen alueen yhteiskunnallisten ongelmien määrittelyyn, ja toimittaja tuo eri yhteiskunnallisia ääniä yhteen, jotta isompi yleisö voi ymmärtää, mitä kaikkea samanaikaisesti tapahtuu (ks. Väliverronen 1996: 89). Hallinnon diskurssien kriittinen diskurssianalyysi osoittaa, miten diskurssit ilmaisevat ja konkretisoivat yhteiskunnan eri näkökulmia ja ääniä (ks. Van Dijk 2004: 352–353). Kun toimittaja kertoo eri hallinnollisista osapuolista, kuten ELY-keskuksesta, Terrafamesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta, hän tuo eri toimijoita osaksi keskustelua, ja samalla tekee niistä lukijalle näkyviä. Lukijalle selviää, että hallinnollinen päätösvalta on moninainen ja että eri toimijat näkevät kaivostoiminnan eri näkökulmista.

Talvivaaran aineiston hallinnolliset diskurssit järjestyvät ja kerrostuvat laajaksi kokonaisuudeksi. Talvivaaran artikkelien sisällön diskursseja tutkiessa huomaa kuitenkin sen, että hallinnon diskurssi on väistämättömästi läsnä jokaisessa artikkelissa ja että

artikkelien ympäristötapahtumia tarkastellaan jatkuvasti suhteessa valtion toimintaan ja päätöksiin. Littoistenjärven tapaukseen verrattuna järven puhdistanut yritys ei ole valtionomisteinen, joskin yrityksen ympäristöön kohdistuva toiminta on ympäristöluvan varasta. Talvivaaran toimintaa tarkastellessaan lukija törmää kuvioon, jossa valtio sekä tekee ympäristöön vaikuttavia päätöksiä että myöhemmin arvioi päätösten lainvoimaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Hallinnon diskurssien suhde ympäristöön näyttäytyy risitiiriteisena ja monimutkaisena, jolloin herää kysymys, miksi hallinnolliset elimet eivät ole yhtä mieltä päätöksistä, ja kenellä on päätösvalta ja vastuu tilanteista. Littoistenjärven kohdalla hallinnon diskurssi on helpompi nostaa erilliselle tarkastelutasolleen suhteessa muihin diskursseihin, kun taas Talvivaaran kohdalla hallinto on tilanteisesti tarkastellen tavallaan sekä ongelman aiheuttaja että ratkaisija.

#### **4.1.3 Talouden diskurssi**

Talouden diskurssi nousee esille sekä Talvivaaran että Littoistenjärven aineistossa. Osa Talvivaaran aineiston artikkeleista on kategorisoitu HS:n talousosion uutiseksi, jolloin talouden diskurssi nostetaan vielä selkeämmin esille. Talousosion artikkeleissa käsitellään kuitenkin myös muitakin diskursseja, ja vastaavasti talouden diskurssia käsitellään myös muissa aineiston artikkeleissa kuin talousosion artikkeleissa. Talouden diskurssi asettuu suhteessa muihin diskursseihin välillä hallitsevaksi, mutta artikkelien muita diskursseja nostetaan usein talouden diskurssia aiemmin esille, jolloin ne ovat esittämisjärjestyksen kannalta hallitsemampia. Lisäksi talouden diskurssi laajentuu myös elinkeinon diskurssiksi, kuten kalatalouden diskurssiksi.

- (13) Toistaiseksi valtio on sijoittanut kaivokseen 500 miljoonaa euroa, ja lisää tarvitaan – riippumatta siitä, päätetäänkö vuodenvaihteessa aloittaa vuosia kestävä lakkauttaminen vai jatkuuko kaivostoiminnan kehittäminen. (TA15)

Artikkeli (TA15) on yksi Talvivaaran aineiston talousosion artikkeleista. Esimerkissä (13) kerrotaan, että valtio on sijoittanut kaivokseen 500 miljoonaa euroa. Kaivos tarvitsisi lisää rahoitusta riippumatta siitä, lakkautetaanko kaivostoiminta, vai jatketaanko sen

kehittämistä. Kuten tieteen diskurssiakin, myös talouden diskurssia tuodaan esille retorisin keinoin, kuten havainnollistavien numeroiden avulla. Talousfaktoja nostetaan toisinaan esille tiedefaktojen tavoin artikkelin faktaosassa. Esimerkissä (13) kuuluu talouden diskurssin lisäksi valtion diskurssi. Lukijalle selviää, miten paljon rahaa kaivostoiminta on vaatinut valtiolta.

- (14) Suomen ympäristökeskuksen mukaan kemiallinen puhdistus sopii hyvin Littoistenjärven kaltaiseen järveen, jossa fosfori ei ole peräisin ulkoisesta kuormituksesta, kuten maataloudesta, vaan sen lähde on sisäinen. (LIT1)
- (15) Suomessa on vähintään kymmeniä järviä, jotka voisivat hyötyä kemiallisesta puhdistuksesta. Toimenpide tulee kalliiksi, joten järven kunnostuskeinona se on usein viimeinen. Puhdistus kun voi maksaa järven koosta riippuen jopa satojatuhansia euroja. Littoistenjärven puhdistus maksaa jälkihoitoineen yli 200 000 euroa. (LIT1)

Toisinaan talouden diskurssi asettuu vastakkain esimerkiksi luonnon diskurssin kanssa. Esimerkissä (14) kerrotaan tieteen diskurssille tyypillisesti, miksi kemiallinen puhdistus sopii Littoistenjärven kunnostamiseen, ja lukijalle selvennetään fosforikuormituksen syitä. Sen jälkeen samassa artikkelissa esimerkissä (15) kerrotaan, että Suomessa on kymmeniä järviä, jotka voitaisiin puhdistaa kemiallisesti, mutta puhdistustoimenpide on niin kallis, että se on usein viimeinen kunnostuskeino. Sen kerrotaan maksavan satojatuhansia euroja, ja lisäksi lukijalle kerrotaan konkreettinen rahasumma siitä, kuinka paljon Littoistenjärven puhdistus tulisi maksamaan. Esimerkeissä taloudelliset kustannukset asettuvat järven huonon kunnon kanssa vastakkain, sillä huonokuntoisia järviä kerrotaan olevan monia, mutta niiden kemiallinen kunnostaminen on niin kallista, että keinoon ei aina tartuta. Talouden diskurssilla on valtaa luonnon diskurssiin nähden, sillä lauseista välittyy ajatus, että taloudelliset kustannukset ovat järven huonoa kuntoa tärkeämpiä.

Toisaalta artikkelissa (LIT1) kerrotaan myös konkreettisesti siitä, miten kemiallinen kunnostaminen toimii ja missä tilanteissa se on paras ratkaisu. Artikkelissa myös kerrotaan, kuinka monta suomalaista järveä on vuosien aikana kunnostettu kemiallisesti. Artikkelissa tärkein tieto esitetään ensin, ja artikkelin edetessä tieto muuttuu yksityiskohtaisemmaksi ja vähemmän olennaiseksi: tätä ilmiötä nimitetään uutisjärjestykseksi (ks. Van Dijk

1988: 43–44). Artikkelin diskursseja laajemmin tarkasteltaessa huomataan, että luonnon ja tieteen diskurssit ovat artikkelin sisällön esitysjärjestyksessä taloudellista diskurssia aiempänä. Uutisjärjestyksen mukaisesti artikkelin kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta toimittaja on pitänyt tärkeämpänä sitä, että lukijalle selvennetään luonnon ja tieteen diskurssit ennen kuin tarkastellaan taloudellista diskurssia.

Talouden diskurssiin ohella aineistossa esiintyy myös muita rajatumia ja määritellympiä taloudellisia diskursseja, kuten Talvivaaran aineistossa toistuva kalatalouden diskurssi. Kalatalous on taloutta tarkemmin rajattu diskurssi, mutta siihen liittyvät samanlaiset aiheet kuin talouteenkin, eli kannattavuus, kunnan elinvoimaisuus ja elinkeinon harjoittaminen. Kalatalouden diskurssi esiintyy Talvivaaran aineistossa yhdessä talouden diskurssin, mutta myös muiden diskurssien, kuten kuntapoliittisen diskurssin kanssa.

- (16) Konkurssipesän mukaan putki ei vaikuttaisi alueen kiinteistöjen virkistysarvoon eikä vesien laatuun. Mahdolliset kalatalousvahingot voitaisiin arvioida vasta jälkikäteen. (TA2)

Artikkeli (TA2) on Talvivaaran aineiston ensimmäisiä artikkeleita, ja siinä käsitellään Nuasjärven purkuputken rakentamista. Esimerkissä (16) kerrotaan purkuputken arvioituista vaikutuksista lähialueiden vesistöjen laatuun. Kalatalousvahingoista mainitaan, että niitä voitaisiin paremmin arvioida vasta jälkikäteen. Talvivaaran aineiston myöhemmissä artikkeleissa palataan usein kalatalouden pariin. Kalatalous on aiheena toistuva läpi Talvivaaran aineiston, jolloin kalatalouden diskurssi näkyy aineistossa omana, mutta yleisesti talouden diskurssin alle asettuvana diskurssinaan.

#### **4.1.4 Luonnon diskurssi**

Aiemmin tunnistetun tieteen diskurssin kautta käsitellään luontoon liittyviä seikkoja, mutta tunnistan aineistostani myös omana diskurssinaan luonnon diskurssin. Erottelen luonnon ja tieteen diskurssit toisistaan, sillä joitakin luontoon ja ympäristöön liittyviä seikkoja käsitellään nimenomaan luonnontilan ja laajojen ympäristövaikutusten näkökulmasta. Ympäristö ja tiede ovat läheisiä käsitteitä: tiede havainnoi ympäristömuutok-



sia ja pyrkii tunnistamaan niiden syy- ja seuraussuhteita (Väliverronen 1996: 130). Ympäristökysymykset ovat puolestaan laadultaan monialaisia, ja ne vaativat käsittelyssään myös taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia näkökulmia (Lyytimäki & Palosaari 2004: 25–28). Ympäristöä käsitellään tieteen, hallinnon ja talouden diskurssien lisäksi myös luonnon omaa arvoa tarkastellen. Tieteen diskurssit kuitenkin ilmenevät aineistossa usein luonnon diskursseja tukien.

- (17) Talvivaaran eli nykyisen Terrafamen kaivoksen päästöt ovat muuttaneet lähialueiden järvien olomuodon täysin. Järvet ovat muuttuneet kemiallisesti kerrostuneiksi suola-altaiksi, joiden pohja on kuollut. (TA20)
- (18) Myös pintaeliöstö on muuttunut ”merelliseksi”. Metsäjärville tyypilliset lajit ovat korvautuneet murtovesissä viihtyvillä lajeilla. (TA20)

Artikkeli (TA20) käsittelee Talvivaaran kaivostoiminnasta aiheutuneita ympäristöhaittoja. Esimerkissä (17) kerrotaan, että kaivoksen päästöt ovat muuttaneet lähialueiden järvet suola-altaiksi, ja että järvien pohjat ovat kuolleet. Myöhemmin artikkelissa jatketaan esimerkissä (18), että järvien pintaeliöstö on muuttunut merivedelle tyypilliseksi. Metsäjärville tyypilliset lajit, jotka viihtyvät makeassa vedessä ovat korvautuneet lajeilla, jotka viihtyvät murtovesissä, eli makean ja suolaisen veden sekoituksessa. Kummankin esimerkin diskurssi on selkeästi luonnontilaa selventävä ja siihen kantaaottava. Esimerkeissä käsitellään biologiasta tuttuja käsitteitä, kuten lajeja ja järviveden laatuja, joten aiheet ovat osaksi tieteellisiä. Esimerkeissä tunnistamani luonnon diskurssi käsittelee ympäristön tilaa omana tapahtumanaan, kun taas aiemmin tunnistamani tieteen diskurssi selittää ja valistaa lukijalle, miksi luonto ja ympäristö muuttuu. Tieteen ja luonnon diskursseja erottaa mielestäni myös se, että luonnon diskurssiin liittyy moraalinen ja arvon näkökulmat. Luonnon diskurssin avulla käsitellään, onko tapahtunut luonnolle oikeudenmukaista vai ei, sekä vaikuttaako tapahtunut luonnon arvoon.

#### **4.1.5 Yhteenveto: aiheen ja diskurssin suhde**

Esimerkkinä siitä, miten samaa aihetta käsitellään aineistossa eri diskurssien avulla, aion nostaa esimerkit kalakuolemiin ja kalavahinkoihin liittyvistä diskursseista. Esimerkit

luonnon ja tieteen diskursseista ovat Littoistenjärven aineistosta, joiden lisäksi tarkastele-  
len vielä lopuksi talouden diskurssin esimerkkiä Talvivaaran aineistosta.

- (19) Toimenpiteellä ei ole myöskään pitkäkestoisia vaikutuksia ympäristölle. Käsittely voi aiheuttaa jonkin verran kalakuolemia ja järven uppokasvillisuus todennäköisesti lisääntyy. (LIT1)
- (20) HS haastatteli haukilöydön jälkeen Luonnonvarakeskuksen kalatutkijaa Jukka Ruuhijärveä. Hän sanoi, ettei keväistä kemiallista puhdistusta voi nimetä kalakuolemien syytäksi ilman tarkempaa tutkimusta. Sukeltajien havainnot kalakannan terveydestä viittaavat nyt vahvasti siihen, että kyseessä on yksittäistapaus. (LIT11)

Esimerkki (19) on Littoistenjärven aineiston ensimmäisestä artikkelista (LIT1) peräisin, jossa käsitellään sitä, että järvivesi aiotaan puhdistaa kemiallisesti. Kalakuolemia käsitellään esimerkissä luonnon diskurssin näkökulmasta: lukijoille kerrotaan, että puhdistustoimenpide ei vaikuta pitkäkestoisesti ympäristöön, mutta se saattaa aiheuttaa muutoksia eliöstössä. Kalakuolemia ja järven uppokasvillisuuden lisääntymistä voi tapahtua käsittelyn seurauksena. Esimerkin kieli ei pidä sisällään teknisiä termejä, ja esimerkin keskiössä on se, mitä ympäristövaikutuksia käsittelyllä on, enemmän kuin se, miksi käsittely aiheuttaa tiettyjä ympäristövaikutuksia.

Esimerkki (20) on myös peräisin Littoistenjärven aineistosta. Artikkelissa (LIT11) käsitellään sitä, miten sukeltajat löysivät järvestä käsittelyn jälkeen muutamia erikoisen näköisiä, huonokuntoisia ja puolikuolleita haukia. Käsittelyn tiedettiin aiheuttavan lahnakuolemia, mikä oli osa järven hoitosuunnitelmaa, mutta haukikantaa ei haluttu vaarantaa. Esimerkissä kerrotaan HS:n haastatelleen tutkijaa, joka kertoo, ettei haukilöydöstä pidä yhdistää kemialliseen puhdistukseen. Tutkija sanoo, että kalakuolemat vaikuttavat enemmän yksittäistapauksilta. Esimerkissä on tieteen diskurssi, vaikka esimerkistä puuttuvat aiemmin mainitut ja tunnistetut diskurssille tyypilliset retoriset faktat ja erityistermit. Esimerkissä painotetaan tutkimusta ja tutkijan mielipidettä, ja lauseissa on kauttaaltaan objektiivinen, tieteelle tyypillinen sävy. (ks. Koskela 2002) Esimerkissä pohditaan objektiivisesti sitä, miksi hauet kuolivat, enemmän kuin sitä, mikä vaikutus haukikuolemilla on ympäristöön ja luonnon tilaan.

- (21) Kalojen karkottuminen ja tietoisuus purkuputken läheisyydestä ja jätevesien johtamisesta voi avin mukaan myös vähentää alueen houkuttelevuutta pyyntialueena. Kalasto- ja kalastusvahinkojen ehkäisemiseksi Talvivaara joutuu maksamaan kalatalousmaksun. (TA5)

Artikkelissa (TA5) käsitellään sitä, että Talvivaara saa johtaa jätevesiään Nuasjärveen, mutta kaivos joutuu maksamaan kalasaaliiden pienenemisestä korvauksia. Talouden diskurssi on nostettu jo artikkelin otsikkotasolle, sillä otsikossakin mainitaan korvaukset ja kalasaaliit. Esimerkki (21) on peräisin artikkelin leipätekstistä. Lukijoille kerrotaan, että kalat saattavat karkottua purkuputken läheisyydestä, mikä saattaa vähentää alueen houkuttelevuutta pyyntialueena. Tämän johdosta Talvivaara joutuu maksamaan kalatalousmaksun mahdollisten kalasto- ja kalastusvahinkojen ehkäisemiseksi. Esimerkissä tiedotetaan, että kalastovahinkoja ja kalakuolemia saattaa tapahtua purkuputken jätevesien laskemisen seurauksena. Näkökulmana esimerkissä on talouden diskurssi ja kalatalouden diskurssi. Esimerkeissä huomioidaan luonnolle aiheutuvat haitat, mutta asiaa tarkastellaan elinkeinon ja matkailun, ja niiden tuottavuuden näkökulmasta. Kalakuolemat nähdään ongelmallisena siksi, että ne aiheuttavat haittaa taloudelle, enemmän kuin siksi, että luonto kärsii. Lisäksi sanatason huomiona puhutaan ”kalastovahingoista”, eikä kalakuolemista. Vahinko on jotain, minkä voi tarvittaessa korvata taloudellisesti, mikä tukee talouden diskurssia ja vie lukijan huomion vahingonkorvauksiin enemmän kuin kalojen kuolemiin, mikä on ilmiönä peruuttamatonta.

## 4.2 Artikkelien diskurssit funktion mukaan

Seuraavaksi tarkastelen aineistostani esiin nousevia diskursseja, jotka toteuttavat aineistossa tiettyjä funktioita. Sisällön diskurssit ja diskurssien funktiot eroavat toisistaan siten, että sisällön diskurssien kautta käsitellään teemoja, aiheita ja tapahtumia, kun taas funktion mukaiset diskurssit vahvistavat ja selventävät sisällön diskursseja. Diskurssin funktion avulla jotakin toista diskurssia voidaan tehdä näkyvämmäksi. Funktion diskurssit ilmenevät aineistossa harvemmin yksinään, josta poikkeuksena ovat muutaman kerran

itsenään esiintyvät viihdyttävyyden ja suosion diskurssit. Olen koonnut funktion mukaiset diskurssit taulukkoon 2, josta käy ilmi eri funktion mukaiset diskurssit ja niiden aineistokohtainen esiintyvyys ja yleisyys. Taulukosta ilmenee Talvivaaran (TA) ja Littoistenjärven (LIT) aineistossa esiintyvät funktioiden mukaiset diskurssit, sekä esiintykö diskurssin funktio toisessa aineistossa yleisemmin kuin toisessa.

**Taulukko 2.** Aineiston diskurssit funktion mukaan

Kommenttien yleiset diskurssit	Esiintyvyys	Yleisempi aineistossa
Valistaminen	(LIT), (TA)	Ei merkittävää eroa
Viihdyttävyyys	(LIT), (TA)	Ei merkittävää eroa
Suosio	(LIT), (TA)	Ei merkittävää eroa
Huoli	(LIT), (TA)	(TA)
Vakuuttelu	(LIT), (TA)	(LIT)

Funktion mukaan jaoteltuja diskursseja on aineistossa viisi: valistamisen, viihdyttävyyden, suosion, huolen ja vakuuttelun diskurssit. Huolen diskurssi korostuu jonkin verran enemmän Talvivaaran aineistossa, kun taas vakuuttelun diskurssi korostuu jonkin verran enemmän Littoistenjärven aineistossa. Seuraavissa alaluvuissa käyn funktion mukaisia diskursseja läpi erilaisten esimerkkien avulla.

#### 4.2.1 Valistamisen diskurssi

Valistamisen diskurssi nousi esille jo tutkiessani artikkelien sisällön diskursseja. Valistamisen diskurssi voi kytkeytyä mihin tahansa muuhun diskurssiin, kuten talouden tai tieteen diskurssiin, sitä selventäen ja havainnollistaen. Valistamisen diskurssilla on selkeä funktio: valistaa lukijaa tapahtumista ja selventää esimerkiksi tärkeitä käsitteitä. Koska kävin luvun (4.1) esimerkeissä läpi sitä, miten aineistossa nousee esille valistamisen diskurssi, koostan tähän luvun alkuun luvussa (4.1) tunnistamiani valistamisen diskurssin piirteitä. Koostamisen lisäksi käyn läpi yhden esimerkin valistamisen diskurssista.

Aineistossa käsitteitä ja tapahtumia selvennetään valistamisen diskurssin kautta. Valistava sävy on yleiskielinen, ja valistus tapahtuu usein esimerkkien kautta. Tapahtumista ja luvuista tehdään konkreettisia suhteuttamalla numeroita helpommin ymmärrettäviksi esimerkeiksi. Jos järvi puhdistetaan sadallatuhannella litralla puhdistusainetta, toimitaja saattaa esimerkiksi kertoa, että samalla määrällä puhdistusainetta voitaisiin pestä tuhat henkilöautoa. Tapahtumia voidaan puolestaan selventää valistamisen diskurssin avulla esimerkiksi kertomalla, miksi sulfaattikerrostumat ovat haitallisia järvelle ja järven eliöille. Tapahtumia voidaan yleistajuistaa joko käytännönläheisillä esimerkeillä tai konkreettisesti selittämällä, miksi jokin tapahtuma on hyödyllinen tai haitallinen.

- (22) Talvivaaran kaivoksen ongelmat kohdistuvat nimenomaan veteen. Sitä on yksinkertaisesti liikaa, noin 10 miljoonaa kuutiometriä. Määrällä täyttäisi yli 90 eduskuntataloa vedellä. (TA5)

Esimerkissä (22) kerrotaan, että kaivoksen ongelmat liittyvät kaivosalueen vesienhallintaan. Vettä kerrotaan olevan liikaa 10 miljoonaa kuutiometriä, ja sillä määrällä voisi täyttää eduskuntatalon 90 kertaa vedellä. Toimittaja havainnollistaa käsittämättömältä tuntuva vesimäärä esimerkin kautta. Suomalaiselle lukijalle eduskuntatalo on tunnistettava rakennus: lukija keskimäärin tietää, miltä eduskuntatalo näyttää ja minkä kokoinen eduskuntatalo on. Kaivoksen vesiongelma on helpompi ymmärtää, kun 10 miljoonalle kuutiometrille voidaan esittää lukijalle kontekstiin sidonnainen vertailupiste. Konteksti vaikuttaa siihen, mitä merkityksiä syntyy toimittajan ja lukijan välisessä vuorovaikutuksessa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 17–18, 28–29). Valistava diskurssi voi selventää minkä tahansa aiheen tapahtumia ja käsitteitä, ja esimerkissä (22) lukijaa valistetaan kaivostoiminnan vesiongelmistä.

Esimerkkiä (22) laajemmassa tarkastelukontekstissa artikkelin sisällön diskursseina ovat talous, hallinto ja luonto. Tarkastelemastani esimerkistä eivät vielä selviä artikkelin sisällön diskurssit. Valistavalla diskurssilla on kuitenkin artikkelissa (TA5) tärkeä tehtävä siinä, että ongelmien aste ja laajuus välittyvät lukijalle. Ympäristötoimittajan tehtävänä on selventää hankalia asioita lukijoille, mikä tapahtuu usein valistajan roolin kautta (Lampinen

& Mörä 2015: 80–82). Kun ympäristötoimittaja toimii valistajana, hän irrottautuu artikkelin tapahtumien kulusta selventääkseen jotain ilmiötä tarkemmin. Valistavat osiot voitaisiin jättää artikkeleista usein pois, sillä ne eivät tuo tapahtumiin lisää tietoa, vaan selventävät niitä. Ilman valistavaa diskurssia artikkelien ymmärrys jäisi kuitenkin lukijan omien tietojen vastuulle. Ympäristöaiheista kirjoittaminen vaatii usein lukijalta erikoisalatiedon ymmärrystä, jolloin toimittajan tehtävä on valistaa lukijoita tapahtumista.

#### 4.2.2 Viihdyttävyyden ja suosion diskurssit

Viihdyttävyyden ja suosion diskurssit nousevat aineistossa esille harvemmin itsenäisinä, mutta usein sisällön diskursseja vahvistavina diskursseina. Aineistoissa tieteen diskurssit objektiivisuudesta, neutraaliudesta ja läpinäkyvyydestä kohtaavat journalistiset suosion ja viihdyttävyyden diskurssit (Koskela 2002). Samoja aiheita ja tapahtumia kuvataan eri diskurssien avulla, kuten luvussa (4.1.5) totesin, mutta lisäksi saman artikkelin sisällä annetaan lukijalle usein tapahtumista sekä tieteellinen että viihteellinen näkökulma. Esimerkiksi tieteen diskurssi esiintyy aineistossa usein viihdyttävyyden ja suosion diskurssin kanssa. Tämä nousee esille esimerkiksi Littoistenjärven artikkelissa (LIT6), jossa käsitellään kemiallisen kunnostuksen käytännön vaikutuksia järvivedeen. Esimerkissä (23) kunnostusprosessista puhutaan objektiivisesti ja neutraalisti, sekä neutraaleja termejä käyttäen, tieteen diskurssin mukaisesti.

- (23) Kemikaali saosti vedessä olevan fosforin ja sitoi sen järven pohjaan. Fosforipitoisuuden vähentäminen parantaa veden kuntoa, sillä sinilevä kasvaa fosforipitoisessa vedessä (LIT6)

Esimerkissä (23) kerrotaan, että kemiallinen kunnostaminen sitoi järven vedessä olevan fosforin sen pohjaan. Sitten ilmaistaan selkeästi, että fosforin vähentyminen parantaa veden laatua, ja lukijalle kerrotaan syy, miksi veden laatu paranee fosforin vähentyessä. Virkkeessä mainitaan, että sinilevä tarvitsee fosforia kasvaakseen ja moni suomalainen tietää, että sinilevä on terveydelle haitallista. Toimittajan neutraalit sanavalinnat antavat lukijalle mahdollisuuden ymmärtää, mitä kemiallisessa kunnostamisprosessissa tapahtuu ja miksi puhdistuskemikaali parantaa järviveden laatua. Esimerkkiä voi kuitenkin

verrata saman artikkelin aloituskappaleeseen, jossa kunnostusta tarkastellaan viihdyttävyyden diskurssista:

- (24) Kemiallinen kunnostus on herättänyt valtavasti kiinnostusta eri puolilla maata. Kemiallinen kunnostus puhdisti järven veden niin kirkkaaksi, että sen vaakanäkyvyys on nyt noin 30 metriä. (LIT6)

Esimerkissä (24) kemiallisen kunnostuksen kerrotaan puhdistaneen järven veden kirkkaaksi. Verbinä ”puhdistaminen” ei tee lukijalle selväksi, miten ja miksi kunnostusprosessi toimi, tai miksi vedestä tuli kirkasta. Lisäksi esimerkissä kerrotaan, miltä vesi näyttää, kun puolestaan esimerkissä (23) kerrotaan, että veden kunto on parantunut. Veden kirkkaus ei ole selkeä merkki siitä, että vesi on laadultaan parempaa. Kirkas järvesi on toisaalta Suomessa harvinaisuus, mikä tekee kirkkaudesta mielenkiintoisen ja viihdyttävän huomion. Esimerkissä (24) nousee tieteen diskurssia selkeämmin esille perinteisen journalismin suosion ja viihdyttävyyden diskurssit (ks. Koskela 2002). Virkkeissä yksinkertaistetaan tapahtumia sanavalinnoilla ja käytetään kuvailevampaa ja viihdyttävämpää kieltä. Lisäksi virkkeissä tuodaan esille tapauksen saavuttamaa suosiota toteamalla, että kunnostus on herättänyt valtavasti kiinnostusta.

- (25) Samuel Beckettin kuuluisin näytelmä on *Huomenna hän tulee*. Se on kertomus kahdesta miehestä, jotka odottavat salaperäistä Godot’ta. Hän ei koskaan saavu paikalle. (TA15)
- (26) Sotkamossa kaivoksen uutta rahoittajaa on odotettu yli kolme vuotta. Sijoittamisessa menneisyys ei kuitenkaan ole tae tulevasta. (TA15)

Talvivaaran aineiston artikkelissa (TA15) pohditaan, mitä kaivokselle käy, jos se ei saisi uutta rahoittajaa. Esimerkissä (25) kerrotaan aluksi täysin kaivostoimintaan liittymättömästä asiasta. Toimittaja kertoo lukijalle Samuel Beckettin näytelmästä, jossa kaksi miestä odottaa henkilöä, joka ei koskaan saavu paikalle. Näytelmäkirjailija tai teos ei liity suoranaisesti Talvivaaran kaivostoimintaan. Toimittaja siirtyy seuraavaan kappaleeseen esimerkin (26) kautta, ja kertoo, että Talvivaaran kaivos on odottanut uutta rahoittajaa jo kolme vuotta. Lukija huomaa yhteyden Beckettin teoksen ja Sotkamon kaivoksen

välillä, sillä kummassakin tapauksessa merkittävää henkilöä on odotettu pitkän aikaa. Toimittaja käyttää viihdyttävyyden diskurssia selventääkseen lukijalle kaivoksen taloudellista tilannetta. Rahoitus on vakava ongelma kaivokselle, mutta viihdyttävyyden kautta lukija hahmottaa kaivoksen taloudellisen ongelman, ja sen keston. Viihdyttävyyden diskurssin kautta taloudellista huolta voidaan käsitellä keveämmin. Lukijalle selviää myös esimerkistä (26), ettei kaivoksen rahoittaminen ole suosiossa, sillä rahoittajaa ei ole kolmen vuoden aikana löytynyt.

Viihdyttävyyden ja suosion diskurssit esiintyvät aineistoissa harvemmin omina diskursseinaan. Ne toimivat aineistoissa yleensä jotakin toista diskurssia vahvistaen. Joskus tietyt osat artikkeleissa painottavat esimerkiksi järven virkistyskäyttöä, jolloin viihdyttävyyden ja suosio voidaan tulkinnasta riippuen tunnistaa ilmenevän tekstissä sisällön diskurssina. Usein kuitenkin järven virkistyskäyttö nostetaan esille samanaikaisesti tieteen tai muun sisällön diskurssista puhuttaessa. Tiedetoimittajan on oltava hyvä tarinankertoja, jolloin viihteellisyys on yksi keino tehdä tekstistä lähestyttävämpi, mutta viihteellisyys ei ole välttämättömyys tiedejournalismissa (Lampinen & Mörä: 2015 80–88). Viihdyttävyyden näkyminen ympäristöjournalismin sävyssä yhtenä keinona lisätä tekstin lähestyttävyyttä ja lukijan mielenkiintoa.

#### **4.2.3 Huolen diskurssi**

Aineistoissa ilmaistaan huolta yksittäisten henkilöiden kommenttivuoroissa, sekä yleisellä tasolla huolestuneeseen joukkoon viitaten. Erityisesti kommentteja tarkastelemalla aineistosta nousee esille huolen diskurssi. Journalismi toimii moniäänisenä yhteiskunnallisena areenana, jossa erilaiset mielipiteet ja äänet kohtaavat ja tulevat kuulluiksi (Väliveronen 1996: 89). Kumpikin tutkimani tapaus käsittelee suomalaisten järvien huonoa kuntoa sekä luonnon kulkuun puuttumista, mitkä herättävät sekä tapahtuman kokijoissa että lukijoissa huolestuneisuuden tunnetta. Ympäristöön liittyvät tapaukset ovat usein abstrakteja ja vaikeaselkoisia, minkä vuoksi tapahtumia voi olla vaikea käsittää (Lyytimäki & Palosaari 2004: 25–28). Lähiympäristö ja luonto ovat tärkeitä asioita, joiden tilan riskeeraaminen voi vaikuttaa sekä alueella elämiseen että elinkeinon harjoittamiseen,



kuten esimerkiksi Talvivaaran tapauksessa. Ympäristötoimittaja antaa aiheesta kokonaisen kuvan, kun tiedon ja suosion diskurssien lisäksi tekstistä välittyy huolen diskurssi.

- (27) Kaivoksen vesimäärä on vuodessa pudonnut 9,9 miljoonasta kuutiosta 5,9 miljoonaan kuutioon. ”Olen erikoisen huolissani, minne se likainen kaivosvesi on joutunut ja onko toimittu laillisesti. Kehtaavat sanoa, että se haihtuu, vaikka on ollut normaali sateinen kesä”, professori ihmettelee. (TA16)

Esimerkissä (27) geologian professori, jonka kerrotaan artikkelissa olevan tunnettu kritiikistään Talvivaaran kaivosta kohtaan, on huolissaan kaivoksen ilmoittamasta vesimäärästä. Ennen professorin kommenttia toimittaja kertoo faktan siitä, kuinka paljon vettä kaivoksella on suhteessa aiempaan määrään. Toimittajan fakta on objektiivinen ja retorinen. Sanavalinnat ovat neutraaleja ja vesimäärää havainnollistetaan numeroiden avulla lukijalle. Tämän jälkeen geologian professori ilmaisee subjektiivisesti ja kuvailevin sanavalinnoin, mitä hän kaivoksen jätevedestä ajattelee. Hän kertoo olevansa erikoisen huolissaan ja epäilevänsä toiminnan laillisuutta. Lopuksi hän kyseenalaistaa kaivoksen aiemmin lausuman kommentin siitä, että vesi olisi haihtunut kesäsäässä pois. Toimittajan tieteellinen diskurssi yhdistettynä professorin tunteelliseen ja subjektiiviseen ilmaisuun herättää lukijassa huolta. Huolestumisen diskurssi rakentuu, kun tieteellisen seikan jälkeen lukijalle vielä vahvistetaan, että muutos vesimäärässä epäilyttää jopa geologian professoria.

- (28) Paikalliset asukkaat ja alueen kunnat pelkäävät haittoja. Asukkaat jättivät lupahakemuksesta lähes viisisataa muistutusta. (TA7)

Esimerkissä (28) kerrotaan, että paikalliset asukkaat ja alueen kunnat pelkäävät haittoja, joita purkuputki saattaisi aiheuttaa Nuasjärvelle. Asukkaiden kerrotaan jättäneen kaivoksen purkuputken lupahakemuksesta viisisataa muistutusta, eli he vastustavat purkuputken rakentamista. Toimittaja päästää paikalliset asukkaat ja kunnat ääneen kommentissa, jonka toimittaja pohjaa kirjallisiin muistutuksiin, eikä kenenkään yksittäisen henkilön tai tahon kommenttiin. Sekä Littoistenjärven että Talvivaaran aineistossa huolta

ilmaistaan esimerkin (28) tavoin yleisellä tasolla. Toimittaja nostaa maallikoita esille, mutta samanaikaisesti toimittaja häivyttää heidät, sillä maallikoiden yksittäisille mielipiteille ei anneta tilaa. Littoistenjärven aineistossa yleisen joukon mielipiteen vastapainoksi ilmaistaan toisinaan suoraan lainaten sitä, miten asiantuntijat eivät ole huolissaan.

- (29) ”En näkisi, että tilanne olisi mitenkään huolestuttava – puhumattakaan siitä, että se aine, jolla fosforia saostettiin, olisi tämän aiheuttanut”, luonnonvarakeskuksen kalatutkija sanoo. (LIT11)

Esimerkissä (29) luonnonvarakeskuksen kalatutkija ottaa kantaa Littoistenjärvestä löydettyihin erikoisen näköisiin haukiin. Artikkelin otsikossa kerrotaan järvestä löytyneen zombiehaukia, mikä yhdistettynä siihen, että järveen on aiemmin kaadettu satojatuhansia litroja kemikaalia, herättää lukijoissa huolta. Artikkelissa on kuitenkin pohdittu, että haukia vaivaa todennäköisesti vesihome. Kommentissaan kalatutkija sanoo selkeästi satasalla, ettei hän näe tilanteessa mitään huolestuttavaa. Hän lisää, ettei usko myöskään puhdistuskemikaalin olevan syynä haukien ulkomuotoon. Huolen ilmaisemisen lisäksi artikkeleissa myös ilmaistaan sitä, kuinka asiantuntija tai maallikko ei ole huolissaan, minkä tunnistan osaksi huolen diskurssia, mutta myös vakuuttelun diskurssiksi.

#### **4.2.4 Vakuuttelun diskurssi**

Joistakin aineiston artikkeleista välittyy lukijalle vakuuttelun diskurssi, joka imenee esimerkiksi objektiivisuuden korostamisena ja huolestuneisuuden häivyttämisenä. Toimittaja vakuuttelun diskurssin avulla viestii, miksi tiettyjen tapahtumien kulku on ollut oikeaa, tai miksi tietyt kommentit ovat uskottavampia kuin toiset. Jotkut artikkelien käsittelemät seikat vaikuttavat erikoisilta, jolloin toimittaja voi myös vakuuttaa asiantuntijan äänen avulla, miksi järjettömältä tuntuva tapahtuma on esimerkiksi moraalisesti tai tieteellisesti oikeutettu. Littoistenjärven artikkelissa (LIT3) kerrotaan otsikkotasolla järven kemiallisen kunnostamisen herättäneen sekä epäilyä että ihailua. Maallikot ja asiantuntijat, jotka päästetään ääneen eivät kuitenkaan mainitse kommentissaan mitään negatiivista järvestä.

- (30) ”Näin netissä kuvia kirkkaasta vedestä. Ne herättivät epäuskoa, mutta nyt on pakko todeta, että kuvat puhuvat aivan totta. Tämä on kirkkaampi kuin koskaan”, Korhonen sanoi. (LIT3)
- (31) ”Onhan se luonnon kiertokulkuun puuttumista”, asiantuntija sanoo. ”Kunnostuksella rehevöitymisen kehityskulkua voidaan kääntää takaisin päin.” (LIT3)

Esimerkissä (30) maallikko kertoo olleensa epäuskoinen järven kirkkaasta vedestä, mutta paikalle saavuttuaan hän on todennut sen olevan kuvailujen mukainen. Toimittaja käyttää kommentin lopuksi neutraalia sanavalintaa, kun hän päättää lainauksen sanalla ”sanoi”. Kommentti välittyi lukijalle siten, että maallikko on ilmaissut mielipiteensä neutraalisti. Jos toimittaja olisi käyttänyt lopussa esimerkiksi sanaa ”ihmettelee” tai lisännyt jonkun kuvaavan adjektiivin, kuten ”toteaa epäuskoisena”, välittyisi kommentista ehkä epäuskoisempi tai huolestuneempi sävy. Esimerkissä (31) asiantuntija toteaa, että kemiallinen kunnostaminen on ollut luonnon kiertokulkuun puuttumista ja lisää, että siten rehevöitymisen eteneminen on voitu keskeyttää. Huolen ja pelon diskurssit puuttuvat, ja vakuuttelun diskurssi korostuu, kun asiantuntija määrittelee kiertokulkuun puuttumisen muuttaneen järven tilan kehityskulkua takaisin päin, eli huonommasta suunnasta takaisin parempaan suuntaan.

Artikkelin (LIT3) otsikko johdattelee lukijan ajatuksen pariin, että järven muutos on herättänyt epäilyä ja ihailua. Toimittaja ei kuitenkaan maalaile kenenkään olevan haltioissaan tai olevan erityisen pettynyt. Toimittajalla on valta päättää, miten, mistä näkökulmasta, ja millaisin sanavalinnoin hän kirjoittaa artikkelinsa. (Fairclough 1997: 75–76) Artikkelin (LIT3) kirjoittanut toimittaja on otsikossa ilmaistusta epäilystä ja ihailusta huolimatta kirjoittanut tekstin sävyllään puolueettomaksi. Objektiivisuus on tiedejournalisille tyypillistä, jolloin artikkelissa tunnutaan luovan tilaa tieteen ja luonnon diskursseille, enemmän kuin pelon ja huolen diskursseille (ks. Koskela 2002). Toimittajan valinnoista välittyi tätä kautta vakuuttelun diskurssi. Vaikka jotkut seikat vaikuttavatkin erikoisilta, kuten merellisen kirkas järvivesi suomalaisessa luonnossa, toimittaja vakuuttaa asiantuntijan äänen avulla, miksi järjettömältä tuntuva tapahtuma on tieteellisesti hyväksyttävää.

Talvivaaran aineistossa artikkeli (TA7) on otsikoitu ”Pelot ja laskelmat törmäävät Talvivaaran purkuputkella”, eli huolen diskurssi on nostettu otsikkotasolle. Artikkelissa sekä asiantuntijat että maallikot päästetään ääneen. Asiantuntijat esittävät objektiivisia ja faktallisia näkemyksiä purkuputken puolesta, ja maallikot tunnepitoisia näkemyksiä purkuputkea vastaan.

- (32) Ylitarkastaja, ELY-keskus: ”Nuasjärnessä uhka on sulfaatin pysyvä kerrostuminen. Mutta järven laimennussuhteet ovat hyvät, ja on epätodennäköistä, että pysyvää kerrostumista tapahtuisi.” (TA7)
- (33) Mikko Lahti, Vapaa-ajan kalastaja: ”Jätevesi tuhoaa selvästi vesistöä. Näin kalastajan näkökulmasta menettely on väärin. Nyt on huoli, että paras mahdollinen vapaa-ajan harrastus menee hukkaan.” (TA7)

Esimerkissä (32) ELY-keskuksen ylitarkastaja kommentoi purkuputken asentamista, ja siitä aiheutuvaa sulfaattikuormitusta. Ylitarkastaja tuo esille tieteen ja valistamisen diskurssin kautta optimistisen näkemyksen purkuputkeen liittyen. Esimerkissä (33) vapaa-ajan kalastaja ilmaisee huolen diskurssin kautta epäuskoisen näkemyksensä purkuputkesta. Lukijalle esimerkit välittävät vastakkaisia näkemyksiä: ylitarkastaja lieventää aiheeseen liittyvää huolta, kun taas vapaa-ajan kalastaja ilmaisee huolestuneisuutta. Diskurssit järjestyvät artikkelissa sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti: diskurssien keskinäiset järjestykset kokoavat ja poissulkevat tietoa. Kaikki diskurssit eivät ole samanarvoisia, vaan tietyt diskurssit ovat uskottavampia kuin toiset (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58–59). Diskursiivinen uskottavuus on esimerkeissä (32) ja (33) lukijan tulkinnasta riippuvaista, mutta myös tekstin järjestyksen sanelemaa. Vakuuttelun diskurssi muodostuu esimerkeissä kommenttien antaneiden henkilöiden asiantuntijuudesta ja kokemuksista. Vakuuttelun diskurssi ilmenee myös siinä, miten toimittaja sijoittaa asiantuntijan kommentin artikkelissa maallikon kommentin edelle.

Artikkelissa tuodaan esille ensin asiantuntijoiden mielipiteet ja vasta myöhemmin maallikoiden mielipiteet. Esimerkiksi ylitarkastaja päästetään ääneen ennen kalastajaa, mikä lisää asiantuntijan uskottavuutta, ja nostaa asiantuntijan diskurssin maallikon diskurssin

edelle. Ylitarkastajan uskottavuutta lisää se, että hän on asiantuntija, joka tuntee sulfaatipäästöjen vaikutukset tarkasti. Kalastajan uskottavuus on hänen kokemuksissaan, sillä hän kalastaa Nuasjärvestä. Tiivistäen: maallikoilla on näköhavaintoja ja asiantuntijoilla on tieteellistä tietoa. Uutiskärjen mukaisesti tärkein tieto nostetaan kärkeen, ja kokonaiskuvaa täydentävät seikat ilmaistaan artikkelin loppua kohden (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 17). Tulkitsen toimittajan nostavan asiantuntijan mielipiteen ennen maallikon mielipidettä siksi, että asiantuntijan mielipide pohjaa tutkittuun tietoon, ja on siten tärkeämpi ilmaista ensimmäisenä lukijoille. Maallikon mielipiteen ilmaiseminen on kuitenkin myös tärkeää, sillä paikalliset ovat huolissaan järvestä. Toimittajalla on mahdollisuus tehdä sekä tiedosta että tunteesta julkista antamalla kummallekin, sekä asiantuntijalla että maallikolle, tilan kommentoida asiaa.

### **4.3 Moniäänisyys ympäristöjournalismissa**

Littoistenjärven ja Talvivaaran aineistot ovat moniäänisiä. Lähes jokaisessa artikkelissa kuullaan toimittajan haastattelemaa asiantuntijaa ja maallikkoa tai muita tahoja, organisaatioita ja yrityksiä. Poikkeuksena Littoistenjärven aineiston moniäänisyyteen on aineistossa oleva pääkirjoitus (LIT5), jossa äänessä on vain HS:n toimitus. Talvivaaran aineistossa on myös pääkirjoitus (TA3), mutta siinä ääneen päästetään HS:n toimituksen sijasta vierailevat asiantuntijat. Aiemmin tunnistetut tieteen, valistamisen, valtion, talouden, luonnon, viihdyttävyyden ja suosion diskurssit kuuluvat myös asiantuntijoiden ja maallikoiden kommentoissa. Tutkin lisäksi, kuinka montaa asiantuntijaa ja maallikkoa kummankin aineiston artikkeleita varten on haastateltu (ks. taulukko 3). Kummankin aineiston kohdalla on selvää, että asiantuntijoita on haastateltu enemmän kuin maallikkoa. Talvivaaran aineistossa haastateltuja asiantuntijoita on yhteensä 34 ja maallikoita on yhdeksän. Littoistenjärven aineistossa haastateltuja asiantuntijoita on yhteensä 27 ja maallikoita kymmenen.

**Taulukko 3.** Aineistokohtaisesti kommentteja antaneet asiantuntijat ja maallikot

Haastateltavat	Talvivaara	Littoistenjärvi
Asiantuntijat	34	27
Maallikot	9	10

Käyn tässä luvussa läpi, miten aineistossa nostetaan esille erilaisia kommentteja. Tutkin pääkirjoituksia omina teksteinään, sillä niissä on poikkeuksellisesti läsnä joko toimituksen tai vierailevien kirjoittavien ääni alusta loppuun. Tutkin erikseen myös otsikoiden ääniä ja otsikkotasolle nostettuja kommentteja. Lopuksi tarkastelen kommentteja sekä aineistoa yleisesti moniäänisyyden ja intertekstuaalisuuden näkökulmista, ja tutkin, onko aineistoissa ilmenevä moniäänisyys monipuolista vai yksipuolista.

#### 4.3.1 Kommenttien erilaiset äänet

Haastateltujen kommentteja nostetaan kummassakin aineistossa esille sekä referoimalla että suoraan lainaamalla. Lukijalle ilmaistaan kommenttien yhteydessä, onko sitä varten haastateltu maallikkoa vai asiantuntijaa. Jos kyseessä on asiantuntija, lukijalle kerrotaan työnimike sekä mitä organisaatiota asiantuntija edustaa. Kun käsittelen asiantuntijoiden ja maallikoiden kommentteja, vaihdan asiantuntijoiden erisnimet titteleiksi, ja maallikoiden erisnimet muutan täysin toisiksi. Tutkimukseni kannalta ei ole olennaista tietää kommenttien lausuneiden henkilöllisyyksiä tai pystyä yhdistämään alkuperäistä kommenttia tiettyyn henkilöön. Organisaatioiden ja yritysten nimet jätän ennalleen. Seuraavaksi käyn läpi esimerkkejä siiten, miten kommentteja tuodaan aineistossa esille.

- (34) Työntekijä ei ole hätkähtänyt sitä, että kaivosta on arvosteltu ajoittain hyvinkin voimakkaasti. (TA19)
- (35) Turkulaiset Laura ja Kirsi olivat tulleet rannalle polkupyörillä. Littoistenjärvi on ollut jo vuosia heidän vakikohteensa. ”Mutta vain alkukesästä ennen sinilevien tuloa”, Laura painotti. (LIT4)

Esimerkissä (34) työntekijän mielipidettä ja reaktiota tuodaan esille referoiden. Artikkeleissa (TA19) työntekijän kommentteja on esitetty suorina lainauksina tekstissä, mutta myöhemmin tekstissä hänen mielipidettään tuodaan esille ilman suoraa lainaamista. Tällöin kommentin todellinen ilmaisu jää lukijan tulkinnan varaan. Kun toimittaja ei esitä kommenttia suorana lainauksena, jää epäselväksi, mitä henkilö on tilanteessa sanonut tai miten hän on käyttäytynyt. Esimerkissä (35) maallikoiden kommentti on otettu osaksi juttua suoraan lainaten. Lukija tunnistaa Lauran ja Kirsin maallikoiksi, sillä heidän kerrotaan olevan turkulaisia, mikä on tapahtumapaikan kannalta merkittävä tieto, sillä Littoistenjärvi on Turussa. Heidän ammattinimikkeitensä tai työpaikkoja ei mainita, sillä niillä ei ole vaikutusta heidän mielipiteeseensä järvestä. Näin lukija voi päätellä, että heidän mielipiteensä ovat tärkeitä siksi, että he ovat olleet tapahtumapaikalla.

- (36) Helcom arvioi vuonna 2007, että fosforikuormitusta olisi edelleen alennettava 2000-luvun taitteen tasosta noin 15 000 tonnilla, jotta meren hyvä ekologinen tila olisi saavutettavissa. (LIT13)

Toisinaan aineistossa nostetaan esiin organisaatioiden ääniä ilman erikseen mainittavan asiantuntijan ääntä. Esimerkissä (36) tuodaan esille Helcomin eli Itämeren suojelukomission mielipide siitä, miten Itämeren ekologista tilaa voitaisiin parantaa. Organisaation nimen mainitsemalla tehdään selväksi lukijalle, mikä osa tekstistä on jonkun muun kuin toimittajan itsensä sanomaa. Organisaation äänen referoiminen voi tarkoittaa sitä, että tieto on esimerkiksi tarkistettu organisaation sivustoilta tai julkaisemasta raportista. Kun organisaatiota lainataan ilman organisaation edustajan kommenttia, voi se myös tarkoittaa käytännössä sitä, ettei organisaatiosta kukaan yksittäinen henkilö ole halunnut antaa erillistä kommenttia, vaan kommentti edustaa koko organisaation linjausta tai näkemystä.

- (37) Kainuussa hanke on kohdannut kovaa vastustusta. Hakemuksesta on jätetty ennätykselliset 500 muistutusta, mielipidettä ja lausumaa. (TA2)

Haastateltavien lisäksi myös määrittelemättömän yleisön mielipiteitä ja reaktioita nostetaan esille. Esimerkissä (37) kerrotaan, että hanke, jolla viitataan Talvivaaran Nuasjärven purkupuutken rakentamishankkeeseen, on kohdannut kovaa vastustusta. Vastustusta on

kuultu Kainuussa ja mielipiteensä on ilmaissut noin 500 henkilöä, sillä lausumia on lähetetty yhteensä sen verran. Yleisöä ei ole tarkemmin määritelty, mutta lukija voi päätellä joukon koon, asuinpaikan ja sen, että he vastustavat hanketta. Esimerkin (37) määrittelemättömän yleisön mielipide voi olla lähtöisin esimerkiksi paikallisten asukkaiden puheista. Tapahtumista on voitu puhua julkisella paikalla tai esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, jolloin toimittajalle on selvinnyt asiasta vallitseva yleinen mielipide. Yleiset mielipiteet voivat myös olla poimittuja palautteista tai valituksista, joista toimittaja on saattanut kuulla esimerkiksi haastattelun kautta.

### 4.3.2 Pääkirjoitusten äänet

Pääkirjoitus on sanomalehden tekstilaji, jossa tyypillisesti lehden toimitus ottaa kantaa johonkin ajankohtaiseen ilmiöön, minkä takia muiden äänien puuttuminen on tekstilajille tyypillistä (ks. Katajamäki 2018: 94). HS kertoo, että pääkirjoitukset ovat HS:n kannanottoja ajankohtaiseen aiheeseen, ja että ne heijastavat lehden periaatelinjaa. Periaatelinjan mukaan HS on sitoutumaton päivälehti, ”joka pyrkii edistämään ja vahvistamaan kansanvaltaisuutta, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja mielipiteen vapautta.” HS kertoo myös, että heidän pääkirjoituksiensa kanta on itsenäinen ja riippumaton poliittisista ja taloudellisista päätöksentekijöistä. (HS 2019) Periaatelinjauksessa on ideologisia piirteitä. Ideologiat muodostuvat sosiaalisen ryhmän yhteisestä ajatusmaailmasta, ja ne vaikuttavat maailman tapahtumien tulkintaan (Van Dijk 2011b: 379–380). HS:n periaatelinjaus on ideologinen, sillä siinä ilmaistaan ajatuksia siitä, mitä toimituksen jäsenet ovat ja mihin he uskovat.

Talvivaaran aineiston pääkirjoituksen (TA3) ovat kirjoittaneet entinen Geologian tutkimuskeskuksen tutkimusjohtaja ja Itä-Suomen yliopiston ympäristötieteen dosentti. Littoistenjärven aineiston pääkirjoituksen (LIT5) on kirjoittanut HS:n toimitus. Pääkirjoitusten sävy poikkeaa selkeästi muusta aineistosta, ja pääkirjoitusteksteissä ilmaistaan selkeitä mielipiteitä. Pääkirjoituksissa kuuluvat samat sisällön diskurssit ja funktion diskurssit, kuin aineistossa muutoinkin. Sekä Talvivaaran että Littoistenjärven pääkirjoituksissa



on kohtia, jotka viittaavat jonkinlaiseen ideologiaan, eli maailmankatsomukseen tai va-  
kaumukseen.

- (38) Kaivoksen alun perinkin epärealistisen tuntuiset kannattavuuslaskelmat ovat pettäneet täydellisesti. Vesiongelma pahenee koko ajan. Kaivoksen jätevedet ovat jo pilanneet useita lähialueen pieniä järviä. (TA3)

Talvivaaran aineiston pääkirjoituksen sävy poikkeaa selkeästi aineiston yleisestä sävystä. Vierailevat kirjoittajat, eli tutkimusjohtaja ja ympäristötieteen dosentti, ottavat selkeästi kantaa ja tuovat mielipiteensä tapahtumista näkyville. Heidän mielestään kaivostoiminta on ollut epäonnistunutta: vesiongelma pahenee jatkuvasti, laskelmat ovat pielessä, ja lähialueiden järvet pilaantuvat. Esimerkin (38) sanavalinnat sisältävät arvostelevia adjektiiveja ja vahvoja verbejä, kuten ”*epärealistiset* kannattavuuslaskelmat ovat pettäneet *täydellisesti*” ja ”*jätevedet ovat pilanneet järviä*”. Tiedejournalismille tyypillinen objektiivinen sävy on poissa, ja tilalla on selkeitä mielipiteiden ilmauksia (ks. Koskela 2002). Pääkirjoitus on HS:n periaatelinjan mukainen, sillä se on riippumaton poliittisista ja taloudellisista päätöksentekijöistä, koska asiaa kommentoidaan akateemisesta näkökulmasta. Lisäksi pääkirjoitus edistää HS:n periaatelinjauksen mukaista mielipiteen vapautta ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, sillä kirjoittajat ilmaisevat rohkeasti mielipiteitään järvien puolesta. Pääkirjoituksessa on ideologisia piirteitä.

- (39) Talvivaaran tuotantoprosessin jätevesille ominaista on erittäin korkea suolapitoisuus. Sen vuoksi jäteveden ominaispaino on huomattavasti suurempi kuin puhtaissa luonnonvesissä. Raskas jätevesi painuu järvien syvänteisiin, joihin kehittyä erittäin vakaa suolakerrostuneisuus ja sen myötä pysyvä happikato. (TA3)
- (40) Sulfaattikuorma voi siis pilata järviökosysteemin riippumatta siitä, kuinka tehokkaasti jätevesien haitallisten metallien pitoisuudet saataisiin puhdistettua lupaehtojen mukaisiksi. Uuden purkupuutken esteeksi nousee vesienhoitolaki, joka yksinkertaisesti kieltää vesistöjen ekologisen tilan heikentämisen. (TA3)

Lisäksi pääkirjoituksessa (TA3) kuuluvat samat diskurssit, mitä aineistossa muutenkin nousee esille. Esimerkissä (39) kuuluvat tieteen ja valistamisen diskurssit. Asiantuntijat

kertovat, että kaivoksen jätevesien suolapitoisuus on korkeampi kuin luonnonvesissä, jolloin raskas jätevesi painuu ja kerrostuu syvänteisiin. Tällöin pohjaan muodostuu pysyvä happikato. Esimerkissä (40) tieteelle tyypillinen neutraalius ja objektiivisuus kohtaavat vahvan mielipiteiden ilmaisun. Asiantuntijat kertovat ”sulfaattikuorman pilaavan” järviekosysteemin, mikä on ilmaisuna vahva ja ehdoton. Tämän jälkeen hallinnon diskurssin kautta kerrotaan, että vesienhoitolaki yksinkertaisesti estää vesistöjen ekologisen tilan heikentämisen. Vesienhoitolakia pidetään selviönä, jonka avulla perustellaan, ettei hallinnolliselta tasolta tulisi myöntää lupaa uuden purkuputken rakentamiseen. Esimerkeissä on pieniä ja vahvistavia täytesanoja, kuten *yksinkertaisesti* ja *sulfaattikuorma*, jotka eivät ole tieteen diskurssille ja ympäristöjournalismille tyypillisen neutraaleja. Asiantuntijoiden huoli järveä kohtaan välittyy lukijoille pääkirjoituksesta sen sävyn ja sisällön kautta.

- (41) Välttämätön jälkihoito on pitkä ja kallis urakka. Kulut kaatuvat veronmaksajien hoidettaviksi, mutta viivyttely kaivostoiminnan jatkamisen toivossa vain pahentaa tilannetta. (TA3)

Pääkirjoituksessa (TA3) kuuluu myös talouden diskurssi. Esimerkissä (41) asiantuntijat kertovat, että uudesta purkuputkesta seuraa välttämätön jälkihoito, joka on pitkä ja kallis urakka. Sen lisäksi asiantuntijat kertovat, että jälkihoidon kulut tulevat veronmaksajien hoidettaviksi, ja että viivyttely pahentaisi tilannetta. Asiantuntijat esittävät selkeitä johtopäätöksiä ja syyn ja seuraamuksien suhteita. Koska asiantuntijat ovat äänessä pääkirjoituksessa, he voivat ilmaista asioita suoremmin, mitä toimittaja voisi artikkelissa. Kun lukijalle on tehty selkeäksi, että äänessä ovat asiantuntijat, lukija myös ymmärtää, että he näkevät jälkihoidon ja verojen välillä selkeän suhteen. Jos toimittaja kirjoittaisi minkä tahansa muun ympäristöartikkelin leipätekstiin vastaavaa, väitteen faktallisuudelle vaadittaisiin jonkinlaista todistusta, kuten tutkimusta tai asiantuntijan lausuntoa.

- (42) Teollisuuden ja asutuksen jätevesien ravinnepäästöt ovat vähentyneet murto-osaan 1980-luvulta, ja moni vesistö on muuttunut likaviemäristä virkistysvedeksi. (LIT5)

Myös Littoistenjärven aineiston pääkirjoituksessa käytetään kuvailevampia sanavalintoja kuin aineiston muissa artikkeleissa yleensä. Esimerkissä (42) kerrotaan, että teollisuuden ja jätevesien ravinnepäästöt ovat vähentyneet vuosien varrella. Vesistöt ovat muuttuneet ”likaviemäristä virkistysvedeksi”, mikä on vahva tapa ilmaista sitä, että veden laatu on parantunut käyttökeltomasta virkistyskäyttöön soveltuvaksi. Pääkirjoituksessa kuuluvat tieteen ja valistamisen diskurssit, jotka ovat myös muussa aineistossa selkeästi esillä.

- (43) Suurin osa Suomen järvien pinta-alasta on ekologiselta tilaltaan erinomaisia tai hyviä. Tekemistä kuitenkin riittää, sillä kaikkien vesien hyvään tilaan on pitkä matka. Suuret järvet ovat pääosin hyvässä kunnossa, mutta Etelä-Suomen pienet järvet kärsivät rehevöitymisestä ja kesäisistä leväkukinnoista. (LIT5)

Lisäksi sekä Talvivaaran että Littoistenjärven pääkirjoituksissa on ideologisia kohtia. HS:n periaatelinjaus esittää lukijoille, keitä HS:n toimituksen jäsenet ovat, mikä heidän ja samalla pääkirjoitusten tarkoitus on, sekä ajatuksia siitä, mikä on toimituksen näkökulmasta oikein ja mikä väärin. Periaatelinjauksessa ei selkeästi ilmaista, keitä vastaan HS on, mutta linjauksessa kuitenkin mainitaan, että pääkirjoitukset ovat riippumattomia taloudellisista ja poliittisista päätöksentekijöistä. Esimerkissä (43) kerrotaan valistavan diskurssin avulla, että suurin osa Suomen järvien pinta-alasta on ekologiselta tilaltaan hyviä, mutta kaikkien vesien hyvän tilan saavuttamiseksi on vielä pitkä matka edessä. HS asettuu pääkirjoituksessa (LIT5) luonnon puolelle ja edistää ajatusta siitä, että järvet tarvitsevat ihmisten apua ja tukea. Valta-asetelmat liittyvät ideologioihin: jokaiselle vaikaumukselle on olemassa erilaisia rinnakkaisia ja vastakkaisia näkemyksiä, mikä tarkoittaa sitä, että HS voisi myös pääkirjoituksessa ottaa kantaa toisestakin näkökulmasta. (Ks. myös Van Dijk 2011b: 379–380) HS ilmaisee pääkirjoituksessa, että järvien kunnan parantaminen on tärkeää ja että kemiallinen kunnostaminen on ollut Littoistenjärven kohdalla oikea ratkaisu.

Pääkirjoituksissa (TA3) ja (LIT5) HS ottaa selkeästi kantaa siihen, mikä on oikein, ja mikä on lehden mielipide ajankohtaiseen tapahtumaan. Pääkirjoituksista voi tunnistaa

ideologisia piirteitä, mutta en tutki pääkirjoitusten lisäksi muun aineiston ideologisuutta. Ehdotankin siis yhdeksi jatkotutkimuksen lähtökohdaksi tutkia aineistoa ja suomalaista ympäristöjournalismia ideologioiden näkökulmasta.

### 4.3.3 Otsikoiden äänet

Tutkimieni aineistojen otsikot tiivistävät artikkelin tärkeimmän näkökulman tai olennaimman tapahtuman. Aineistojen otsikot ovat keskimäärin suhteellisen pitkiä, sillä aineisto on digitaalisesta julkaisusta, jossa ei tarvitse huomioida fyysisen lehden asettamia rajoitteita otsikon pituudelle. Jotkin otsikot ilmaisevat selkeästi, mitä on tapahtunut, jolloin artikkelin leipätekstissä tapahtumaa tarkastellaan erilaisin diskurssein, mutta jo pelkämästä otsikosta selviää artikkelin pääsisältö. Toiset otsikot nostavat esille jonkin artikkelille keskeisen diskurssin, jolloin pelkämästä otsikosta ei selviä vielä artikkelin koko sisältö. Toisinaan artikkelissa esiintyviä kommentteja nostetaan otsikkotasolle: artikkeleissa on muutamia otsikoita, joissa joko asiantuntijan tai maallikon kommentti on osittain sisällytetty otsikkoon.

- (44) Talvivaaran jätevedet halutaan johtaa Vuokatin matkailukeskuksen edustan järveen (TA1)

Esimerkki (44) on tyypillinen tapahtumia kuvaava otsikko, jossa jo otsikosta selviää lähes täysin, mitä artikkeli pitää sisällään. Artikkelin (TA1) on lyhyt, uutismainen artikkeli, ja sen otsikossa kerrotaan, että Talvivaaran jätevesiä haluttaisiin johtaa virkistyskäytössä olevaan järveen. Otsikko on sanatasolla neutraali ja kertoo selkeästi, mitä on suunnitteilla. Artikkelissa kerrotaan yksityiskohtia aloitteesta, sen esittäjästä, sekä siitä, että aloite on saanut osakseen valituksia. Otsikosta ei vielä selviä, mikä taho tarkalleen haluaisi johtaa jätevedet järveen, mutta lukija ymmärtää, että kyseinen järvi on matkailukeskuksen virkistyskäytössä. Otsikossa on kaivostoiminnan ja virkistyskäytön välinen suhde, jonka diskurssitasolla voi purkaa aiemmin tunnistamistani diskursseista hallinnon, luonnon ja suosion diskurssien vastakkainasetteluksi. Lukija tunnistaa Talvivaaran kaivoksen valtion yritystoiminnaksi, josta välittyy lukijalle hallinnon diskurssi. Jätevedet halutaan johtaa

järveen, josta nousee puolestaan esille luonnon diskurssi. Siihen lisättyä maininta Vuokatin matkailukeskuksesta osoittaa, että kyseessä on suosittu, virkistyskäytössä oleva järvi, josta näkyy suosion diskurssi. Otsikosta välittyy tapahtumien tiivistämisen lisäksi diskurssien välittämä viesti, jonka mukaan valtionomisteinen yritys on aikeissa vaikuttaa negatiivisesti sekä luonnon tilaan että suosituksen matkailukeskuksen toimintaan.

- (45) Turkoosinkirkkaaksi hetkessä muuttunut suomalaisjärvi herättää ihailua ja epäilyä: Onko kemikaalikäsittely varmasti turvallinen? Entä voitaisiinko sillä kirkastaa myös Töölönlahti? (LIT3)

Esimerkin (45) mukainen otsikko nostaa artikkelin näkökulmia ja diskursseja otsikkotasolle. Otsikossa tarkastellaan Littoistenjärveä kunnostamisen jälkeen sekä suomalaisten reaktiota kemialliseen kunnostamiseen. Otsikossa tuodaan selkeästi esille, että järven vesi on muuttunut poikkeuksellisen väriseksi ja että se on aiheuttanut sekä huolta että ihailua. Lisäksi otsikkoon on nostettu artikkelin kysymysmuotoisia väliotsikoita. Kysymykset saavat otsikon loppuosan tuntumaan siltä, että kysymykset ovat jonkun esittämiä, vaikka todellisuudessa ne ovat toimittajan käyttämiä väliotsikoita. Artikkelin varsinaisessa leipätekstissä tuodaan esille otsikon esittämää ihailua sekä asiantuntijoiden että maallikoiden kommentteissa, epäilyä sanoitetaan enimmäkseen väliotsikoissa ja muutamassa maallikon kommentissa. Otsikosta nousee esille suosion diskurssi sekä huolen diskurssi. Järven kerrotaan herättäneen huomiota kirkastamisen jälkeen: ihailu sanoittaa positiivista huomiota, eli suosiota, kun taas epäily sanoittaa negatiivista huomiota, eli huolta. Lisäksi otsikon ensimmäinen kysymys vahvistaa huolen diskurssia, kun otsikossa kyseenalaistetaan kemikaalikäsittelyn turvallisuus. Jälkimmäinen kysymys puolestaan vahvistaa suosion diskurssia: kysymyksellä osoitetaan, että kunnostamisen jälkeen on mietitty, voitaisiinko toinenkin järvi kunnostaa vastaavalla tavalla.

- (46) Talvivaaran näkymät eivät vakuuta geologian professoria - "Yhtiön suunnitelmat ovat ihan epätoivoisia" (TA16)

Artikkelin (TA16) otsikko, eli esimerkki (46), nostaa otsikolle tyypillisesti artikkelin hallitsevan näkökulman esiin, ja kiteyttää sen muutamaan sanaan. Lisäksi otsikossa on

asiantuntijan kommentti aiheesta. Artikkeliki kertoo geologian professorin negatiivisesta mielipiteestä Talvivaaran kaivostoimintaan liittyen. Artikkelissa professori ilmaisee mielipiteitään vahvasti, minkä lukija saa selville jo otsikon lainauksesta ”yhtiön suunnitelmat ovat ihan epätoivoisia”. Lukija ymmärtää, että asiantuntija ei ole vaikuttanut kaivoksen suunnitelmista.

- (47) Kemikaalein puhdistettu järvi nousi supersuosituksi, video veden alta todistaa häkellyttävän hyvän näkyvyyden: ”Norjan meret jäävät toiseksi” (LIT4)

Esimerkissä (47) maallikon mielipide nostetaan otsikkotasolle. Otsikossa kerrotaan, että järvi on puhdistettu kemikaaleilla, ja sen jälkeen siitä on tullut suosittu. Todisteena suosiosta artikkelissa on video, josta voi nähdä muutoksen järviveden näkyvyydessä. Otsikossa on viihdyttävyyden ja suosion diskurssi, joka ilmenee sanatasollakin: järveä kehuetaan ”supersuosituksi”.

#### **4.3.4 Artikkelin mikrokonteksti: monipuolisuus ja yksipuolisuus**

Tutkimassani aineistossa on erilaisia diskursseja ja monia haastateltuja henkilöitä, joiden joukossa on sekä maallikoita että eri alojen asiantuntijoita. Tämän alaluvun otsikon artikkelin mikrokontekstilla, ja seuraavan alaluvun (4.3.4) otsikon aineiston makrokontekstilla, viittaa mikrokontekstilla yksittäisen artikkelin moniäänisyyteen, ja makrokontekstilla viittaa artikkelien muodostaman aineiston moniäänisyyteen. Laajemmin tarkastellessa aineistoa voi kutsua monipuoliseksi ja moniääniseksi, sekä osa yksittäisistä artikkeleista ovat omassa mikrokontekstissaan monipuolisia. Aineistossa on kuitenkin myös artikkeleita, jotka ovat moniäänisyyden näkökulmasta tarkasteltuna monotonisia. Lisäksi aineistossa on yleisesti ottaen haastateltu enemmän asiantuntijoita kuin maallikoita (ks. taulukko 3), mikä vaikuttaa myös osaltaan moniäänisyyteen.

Esimerkiksi Littoistenjärven aineiston artikkelissa (LIT3) on haastateltu kolmea maallikkoa, ja näiden lisäksi Suomen ympäristökeskuksen kehittämispäällikköä, ympäristöministeriön virkamiestä ja kunnostusprojektin vetäjää. Artikkelissa siis päästetään ääneen

sekä maallikoita että eri organisaatioiden asiantuntijoita. Toimittaja on myös jäsentänyt artikkelin väliotsikoiden avulla ”usein kysytyjä kysymyksiä” -muotoon. Artikkelissa on interdiskursiivisia piirteitä, jotka mahdollistavat sen, että artikkelissa huomioidaan niitäkin näkökulmia, mitä tapaus on voinut herättää mutta mitä haastatteluissa ei ole käynyt ilmi. Interdiskursiivisia piirteitä ovat artikkelissa esitetyt välikysymykset, jotka muistuttavat usein kysytyjä kysymyksiä: tekstilajeja voidaan sekoittaa keskenään, jolloin piirteitä yhdistellessä puhutaan tekstilajien uudelleenkontekstualisoinnista (Heikkinen 2000: 76). Artikkeliki on moniääninen ja monipuolinen, koska maallikoille annetaan mahdollisuus kommentoida asiaa oman kontekstinsa pohjalta, sekä eri asiantuntijat ottavat tapahtumiin kantaa omasta kontekstistaan.

- (48) Littoistenjärven operaation todellisen menestyksen näyttää aika. Aikaisempien kokemusten perusteella haarukka on laeva: ”3–44 vuotta”, sanoo kunnostusprojektin vetäjä (LIT3)
- (49) ”Onhan se luonnon kiertokulkuun puuttumista”, ympäristökeskuksen kehittämispäällikkö sanoo. ”Kunnostuksella rehevöitymisen kehityskulkua voidaan kääntää takaisin päin.” (LIT3)
- (50) ”Menetelmään sisältyy myös riskejä, ja jos hanke menee huonosti, voi tapahtua ikäviä asioita,” ympäristöministeriön virkamies toteaa. (LIT3)

Esimerkissä (48) kunnostusprojektin vetäjä kertoo arvion siitä, kuinka kauan kunnostamisen vaikutukset kestävät Littoistenjärvessä. Hänen arvionsa mukaan kunnostamisen positiiviset vaikutukset kestävät järvessä kolmesta vuodesta yli neljääkymmeneen vuoteen. Esimerkissä (49) ympäristökeskuksen kehittämispäällikkö kertoo mielipiteensä järven kunnostamisesta. Hänen mielestään kunnostaminen on luonnon kiertokulkuun puuttumista, mutta samanaikaisesti kunnostuksella voidaan pysäyttää ja kääntää rehevöitymisen kehityskulku. Esimerkissä (50) ympäristöministeriön virkamies toteaa, että kunnostamismenetelmään sisältyy riskinsä, jotka toteutuessaan voivat aiheuttaa ikäviä seuraamuksia. Asiantuntijat antavat laajan ja neutraalin näkökulman kunnostamiseen. Asiantuntijat eivät ylistä kunnostamismenetelmää, vaan he tiedostavat siihen liittyvät tosiasiat, kuten sen, kuinka pitkäkestoisia vaikutuksia kunnostuksella on ja mitä riskejä projektiin liittyy.

- (51) Hallinto-oikeus puolitti torstaisella välipäätöksellään purkuputkea pitkin Nuasjärveen johdettavien vesien sulfaattikiintiön tuhanteen tonnin kuukaudessa. (TA8)
- (52) Terrafamen mukaan purkuputki on edellytys sille, että kaivoksen aiemmasta toiminnasta johtunut kaivosalueelta olevista ylimääräisistä vesistä johdettava ongelma saadaan ratkaistua ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. (TA8)

Talvivaaran aineiston artikkelissa (TA8) käsitellään oikeuden kiristämää purkuputken päästörajaa. Artikkelissa käydään läpi oikeuden käsittelemää päätöstä, sekä Talvivaaran vasta-argumentteja päätökseen liittyen. Artikkelissa kerrotaan ensin esimerkin (48) kautta hallinto-oikeuden päättäneen puolittaa purkuputkeen kohdistuvaa kuukausittaista sulfaattikiintiötä. Sen jälkeen artikkelissa käsitellään kaivoksen näkökulmaa päätökseen. Esimerkissä (51) kerrotaan, että Terrafamen mielestä ilman purkuputkea kaivoksen aiemman toiminnan aiheuttamaa vesiongelmaa ei voida ratkaista ympäristölle kannattavalla tavalla. Myöhemmin artikkelissa (52) asiaa kommentoi myös Terrafamen sen hetkinen hallituksen puheenjohtaja. Artikkelin kokonaisuudessaan keskustelu hallinnon ja kaivoksen välillä, eikä keskustelussa oteta huomioon asiantuntijoiden tai maallikoiden mielipiteitä. Omassa kontekstissaan tarkasteltuna artikkeli on monotoninen, sillä sen tarjoamat näkökulmat ovat joko hallinnollisia tai kaivoksen sanelemia.

- (53) Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto myönsi huhtikuussa Talvivaaran kaivosyhtiön konkurssipesälle ympäristöluvan käsiteltyjen jätevesien johtamisessa purkuputkea pitkin Nuasjärveen. (TA8)
- (54) Luvasta tehtiin kymmeniä valituksia Vaasan hallinto-oikeuteen. (TA8)

Artikkelin lopussa (53) kuitenkin mainitaan, että uutta päätöstä ennen kaivokselle myönnettiin ympäristölupa purkuputken rakentamiseen. Sen jälkeen kerrotaan vielä (54), että tästä luvasta tehtiin kymmeniä valituksia. Aineiston edeltävissä artikkeleissa näistä tapahtumista ja paikallisten vastustuksesta purkuputkea kohtaan on kerrottu artikkelin alussa. Kun aiemmat tapahtumat asetetaan artikkelin loppuun ja valituksista kerrotaan vasta viimeisenä, niiden diskurssi asettuu artikkelin diskurssien järjestyksessä viimeiseksi.



Tekstistä välittyy monotoninen sävy ja osaksi ajatus siitä, että paikallisten vastustus on jätetty viimeiseksi siksi, että hallinnon ja kaivoksen välinen keskustelu ja hallinnon diskurssi ovat vastustamista ja luonnon diskurssia tärkeämpää. Tekstissä kaikki diskurssit eivät ole samanarvoisia, ja esimerkiksi artikkelissa (TA8) hallinnon diskurssi nousee esille toistuvasti, jolloin se lisää diskurssin uskottavuutta (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 58–59). Asioiden esittämisjärjestyksellä voidaan korostaa tai häivyttää tiettyjä seikkoja, jolloin artikkelin asioiden esitysjärjestys korostaa hallinnon ja kaivoksen välistä päätöksentekoa, enemmän kuin paikallisten näkemystä asiaan liittyen (Fairclough 1997: 39–41). Artikkelin mikrokontekstissa artikkelissa keskustellaan suppeasti, asiantuntijoita ja maallikoiden mielipiteitä häivyttäen.

#### **4.3.5 Moniäänisyys makrokontekstissa: intertekstuaalinen kokonaiskuva**

Sekä Littoistenjärven että Talvivaaran aineiston kohdalla on muutamia artikkeleita, joissa korostuvat yksittäisen asiantuntijan tai maallikon äänet. Lisäksi aineistossa on artikkelien välisiä eroja siitä, missä järjestyksessä asioista puhutaan, ja kuinka perinpohjaisesti tiettyihin tapahtumiin tai käsitteisiin syvennyttään. Kriittisen diskurssianalyysin yhtenä osana on aineiston intertekstuaalinen tarkastelu, eli aineiston artikkelien tarkastelu suhteessa aiemmin ilmestyneisiin artikkeleihin. Artikkeleista muodostuvaa aineistojatkumoa nimittäin aineiston makrokontekstiksi. Kun artikkeleita tarkastelee intertekstuaalisena jatkumona, artikkeleista muodostuu moniääninen kokonaiskuva. (ks. Fairclough 1997: 50–51) Yksittäisissä artikkeleissa toisinaan pysähdyttään tarkastelemaan tiettyä tapahtumaa, näkökulmaa tai asiantuntijan mielipidettä syvemmin. Artikkelien intertekstuaaliset viittaukset auttavat lukijaa ymmärtämään kokonaisuutta, ja joskus viittaukset ovat selkeästi osoitettu lukijalle artikkeleissa. Toisinaan intertekstuaaliset viittaukset ovat riippuvaisia lukijan omasta kokonaiskontekstista suhteessa aineiston tapahtumiin.

Esimerkiksi edellisessä luvussa (4.3.4) tarkastelemassani artikkelissa (TA8) vastustus purkputken rakentamista kohtaan ilmaistiin vasta artikkelin lopussa. Aiemmin ilmestyneissä artikkeleissa, (TA1), (TA2), (TA4) ja (TA6), on puhuttu purkputken vastustamisesta ja sadoista valituksista, joita päätöksestä kirjoitettiin. Myös artikkelijatkumon

ensimmäinen artikkeli (TA1), otsikoltaan ”Talvivaaran jätevedet halutaan johtaa Vuokatin matkailukeskuksen edustan järveen”, käsittelee purkuputken rakentamista ja rakentamisen vastustusta. Jos artikkelien (TA8) lukenut henkilö on lukenut aiempia artikkeleita samasta aiheesta, hänen tarkastelukontekstinsa on laajempi kuin henkilön, joka on lukenut vain yhden artikkelin. Henkilön ei myöskään tarvitse lukea juuri HS:n artikkeleita aiheesta, vaan hän on voinut seurata tapahtumia muiden lehtien tai uutislähetysten kautta. Toimittajalta ei myöskään voida odottaa, että jokainen artikkeli kertoo samalla tavalla tapahtumien kulun kuin sitä edeltävä artikkeli on kertonut. Jos artikkeliin sisällytettäisiin kaikki aiemmat tapahtumat, artikkelien pituus kasvaisi niin pitkäksi, ettei artikkeleita jaksaisi lukea.

- (55) HS kertoi lauantaina, että Terrafamen metallien tuotanto on lisääntynyt, vesiongelma helpottanut ja nikkelin maailmanmarkkinahinta kallistunut. Kaivosta kuitenkin uhkaa vuodenvaihteessa lakkautuspäätös, jos se ei saa hankittua yksityistä rahoitusta toiminnan kasvattamiseen. (TA16)
- (56) ”Toisin kuin Terrafamen edustajat antavat ymmärtää, nikkelin hinta ei ole tänä vuonna olennaisesti noussut. Sitä paitsi maailmassa on useita lähes kannattavia nikkelikaivoksia nyt suljettuna, joten ne avattaisiin tuotannolle ensin. Terrafamea voisi hyötyä nikkelin hinnannoususta vasta silloin, kun nousu olisi todella hurjaa”, Saarnisto sanoo. (TA16)

Artikkelissa (TA16) on haastateltu geologian professoria, jonka ääni kuuluu vahvasti läpi artikkelin. Artikkelissa on monta kommenttia suoran lainauksen muodossa professorilta. Artikkelissa kerrotaan (55), että HS on aiemmin kirjoittanut Terrafamen kohtaamista muutoksista, kuten metallien tuotannon lisääntymisestä, sekä samanaikaisesti uhkavasta lakkautuspäätöksestä, jos toiminnan kasvattamiselle ei saada yksityistä rahoitusta. Vaikka artikkelissa on monta kommenttia ja mielipidettä kaivosta kritisoivalta geologian professorilta, artikkelin alussa viitataan selkeästi aiempaan artikkeliin (TA15), jossa taloudellista tilannetta tarkastellaan toisesta näkökulmasta. Lukijalle tehdään selkeäksi, että artikkeli (TA16) on vastine aiemmalle artikkelille, ja jos lukija haluaa tarkemmin ottaa selvää siitä, mitä professori kritisoi, hän tietää, että aiheesta on kirjoitettu aiemmin. Artikkelin lopussa (56) tuodaan esille myös referoiden Norilsk Nickelsin tehtaan toimitusjohtajan lausuntoja, joiden alkuperäiseksi lähteeksi ilmoitetaan Iltalehti. Nikkelitehtaan

uraania on Iltalehden mukaan tarkoitus viedä Terrafamen kaivokselle eroteltavaksi. Esimerkissä (56) artikkelin intertekstuaalisuus laajenee toisen lehden julkaisuun asti. Usein aineistossa toiseen julkaisuun tai aiempaan artikkeliin viitatessa leipätekstiin sisällytetään myös linkki, jota kautta lukija voi siirtyä helposti lukemaan toista artikkelia.

- (57) Sulfaatti ei ole ympäristömyrkky, mutta suurina määrinä pienissä vesistöissä se voi edesauttaa vesistön rehevöitymistä. Sulfaattipitoisuuden verraten suuressa Nuasjärvässä tuskin kasvavat haitallisen suuriksi. (TA4)
- (58) Tiukennettujen sulfaatti- ja mangaanirajojen saavuttaminen edellyttää uuden tekniikan käyttöönottoa jätevesien puhdistamisessa. (TA5)

Aiemman artikkelin sisällön referoimisen, sekä aiempiin artikkeleihin suoraan viittaamisen lisäksi artikkeleissa on myös muita intertekstuaalisia piirteitä. Artikkeleissa kerrataan usein aiempia tapahtumia, jotta kokonaiskuva näyttyy lukijalle selkeämpänä, laajempänä ja läpinäkyvämpänä. Tekstit muodostavat intertekstuaalisen jatkumon (Fairclough 1997: 50–51). Intertekstuaalisuus mahdollistaa sen, että asioita ei tarvitse enää selvittää yhtä perinpohjaisesti, mutta toisinaan olettamus siitä, että lukija on jo perillä tapahtumista, saattaa vaikeuttaa tapahtumien ja käsitteiden ymmärtämistä. Esimerkissä (57) kerrotaan lukijalle, mitä sulfaatti on ja miten runsas sulfaattipitoisuus aiheuttaa rehevöitymistä. Esimerkissä on valistamisen diskurssi. Seuraavassa Talvivaarasta kirjoitetussa artikkelissa (TA5) sulfaattien vaikutuksia veteen ei selvennetä enää niin tarkasti lukijalle. Esimerkissä (58) kerrotaan, että sulfaattirajoja on tiukennettu, mikä vaatii kaivokselta uusia teknisiä toteutuksia jäteveden puhdistamiseksi. Aiemman artikkelin (TA4) lukenut ymmärtää, miksi sulfaatti on haitallista järvisedelle, ja siten hän ymmärtää, miksi artikkelissa (TA5) kerrotaan sulfaattirajojen tiukentamisesta. Jos aiempaa artikkelia ei ole lukenut, sulfaattipäästöjen tiukentamisen takana olevien syiden ymmärtäminen on lukijan oman tilannekontekstin ja tietoisuuden varassa.

Sekä Littoistenjärven että Talvivaaran aineistojen artikkeleissa viitataan aiempiin teksteihin ja tapahtumiin, referoidaan niitä ja osoitetaan, että artikkeli on osa laajempaa jatkumoa. Vaikka artikkeleissa huomioidaan aiempaa intertekstuaalisin viittauksin ja piirtein,

lukijalle muodostuu sitä laajempi kuva, mitä useamman artikkelin hän lukee. Artikkelikohtaisesti diskursseja käsitellään erilaisin painotuksin, joskaan mikään artikkeli ei täysin sulje pois tiettyjä diskursseja. Diskurssit järjestäytyvät paitsi artikkelien sisäisesti myös aineiston laajuudessa: siinä missä yksi artikkeli voi nostaa esille talouden diskurssia, toinen artikkeli nostaa esille enemmän luonnon diskurssia. Yksittäinen artikkeli voi olla tietyistä näkökulmasta kirjoitettu painottaen tiettyjä diskursseja, mutta aineisto kokonaisuudessaan tarkastelee tapahtumia monesta näkökulmasta ja monen eri diskurssin avulla.

#### **4.4 Yhteenveto**

Tutkin järvien tilaa koskevan ympäristöjournalismin diskursseja, diskursiivisia piirteitä, aineistossa kuuluvia ääniä, sekä artikkeleiden välisiä intertekstuaalisia suhteita. Aineistoni koostui HS:n Littoistenjärven tapausta ja Talvivaaran Nuasjärven tapausta käsittelevistä artikkeleista. Artikkeliaineistojen tapahtumien kulussa oli eroja. Eroavista tapahtumista, aiheista ja teemoista riippumatta aineistoista nousi sisältöä tutkittaessa esille paljon yhteneväisiä diskursseja. Littoistenjärven ja Talvivaaran aineistoissa ilmeni myös samoja teemoja, joita olivat luonnon ja ihmisen väliset suhteet, suomalaisten järvien kunto, vesistöjen virkistyskäyttö ja kalakuolemat.

Eroavaisuudet teemoissa ja tapahtumissa korostuivat esimerkiksi siten, että Littoistenjärven artikkelit keskittyivät Littoistenjärveen. Talvivaaran aineistossa tapahtumia ja teemoja olivat Nuasjärven tapahtumien lisäksi kaivostoiminta, oikeudenkäynti, sekä kaivostoiminnan vaikutukset lähikuntien elinvoimaisuuteen. Aineiston sisällöstä nousi esille useampi yhtenevä ja usein esiintyvä diskurssi: tieteen, hallinnon, ympäristöpolitiikan, kuntapolitiikan, talouden, kalatalouden ja luonnon diskurssit. Diskurssit ilmenivät kummassakin aineistossa, mutta Littoistenjärven aineistossa korostui tieteen diskurssi Talvivaaran aineistoon nähden. Talvivaaran aineistossa korostuivat Littoistenjärven aineistoon nähden hallinnon, kuntapolitiikan, talouden ja kalatalouden diskurssit. Yleisimpien tunnistamiini diskurssien lisäksi aineistossa oli muutamia diskursseja, jotka

tunnistin, mutta joita käsiteltiin koko aineistoon suhteessa suppeasti. Muita tunnistamiani diskursseja olivat imagon, historian, teknologian ja teollisuuden diskurssit.

Aineistosta nousi sisällön diskurssien lisäksi esille funktion mukaisia diskursseja. Funktion diskurssien avulla vahvistettiin ja selvennettiin sisällön diskursseja. Funktion mukaan ilmenevät diskurssit esiintyvät aineistossa harvemmin itsenäisinä ilman sisällön diskursseja. Artikkelien diskurssit funktion mukaan olivat: valistamisen, viihdyttävyyden, suosion, huolen ja vakuuttelun diskurssit. Huolen diskurssi korostui enemmän Talvivaaran aineistossa, kun taas vakuuttelun diskurssi korostui enemmän Littoistenjärven aineistossa.

Littoistenjärven ja Talvivaaran aineistot olivat moniäänisiä. Lähes jokaisessa artikkelissa kuultiin asiantuntijoita ja maallikkoja, tai erilaisia tahoja, kuten organisaatioita ja yrityksiä. Poikkeuksena Littoistenjärven aineiston moniäänisyyteen oli aineistossa oleva pääkirjoitus (LIT5), jossa äänessä oli vain HS:n toimitus. Talvivaaran aineiston pääkirjoituksessa (TA3) ääneen päästettiin HS:n toimituksen sijasta vierailevat asiantuntijat. Aiemmin tunnistetut tieteen, valistamisen, valtion, talouden, luonnon, viihdyttävyyden ja suosion diskurssit kuuluivat myös asiantuntijoiden ja maallikoiden kommentteissa. Kummankin aineiston kohdalla oli selvää, että asiantuntijoita haastateltiin enemmän suhteessa haastateltuihin maallikkoihin.

## 5 Päätäntö

Tutkimukseni osoittaa, että HS:n suomalaisessa järviä käsittelevässä moniäänisessä artikkeliaineistossa nousee esille erilaisia diskursseja sisällön mukaisesti ja eri funktioiden mukaisesti. Sisällön diskursseja ovat tieteen, hallinnon, talouden ja luonnon diskurssit. Sisällön diskurssien lisäksi ympäristöjournalismin piirteitä muokkaavat funktion mukaiset diskurssit: valistamisen, viihdyttävyyden, suosion, huolen ja vakuuttelun diskurssit. Tieteen diskurssin tunnistaa ympäristöartikkeleissa objektiivisesta ja neutraalista sävystä, sekä teknisistä termeistä. Tieteen diskurssin avulla vastataan tekstissä piileviin ”miksi”-kysymyksiin, jotka selventävät artikkelien tapahtumien kulkua. Tieteen diskurssi ilmenee ympäristöjournalismissa usein valistamisen funktion diskurssin kanssa. Ympäristöartikkeleissa nousee esille tieteellisen objektiivisuuden vastapainoksi huolen diskurssi. Journalismi toimii moniäänisenä yhteiskunnallisena areenana, jossa erilaiset mielipiteet ja äänet kohtaavat ja tulevat kuulluiksi (Väliverronen 1996: 89). Huolen diskurssin avulla toimittaja saa artikkelista moniäänisen ja antaa lukijoille ympäristöaiheista kokonaisemman kuvan, kun tekstistä välittyvät tunne ja tieteellinen tieto.

HS:n ympäristöjournalistisissa artikkeleissa tuodaan esille valtion tavoitteita ympäristöön liittyen, mikä vahvistaa sitä, että valtio ja yhteiskunta välittävät, ovat vastuussa luonnosta sekä voivat vaikuttaa luonnon tilaan. Poliittiset ja hallinnolliset diskurssit jakautuvat tapauskohtaisesti pienemmiksi ja tarkemmin määritellyiksi diskursseikseen, kuten ympäristöpolitiikan, kuntapolitiikan ja hallinto-oikeuden diskursseiksi. Talouden diskurssi on toisinaan hallitseva, mitä tulee ympäristöasioiden tarkasteluun, mikä ilmenee esimerkiksi luonnon tilan parantamisen ja sen mahdollisten kustannuksien vertailuna. Muita diskursseja nostetaan toisaalta artikkeleissa usein talouden diskurssia aiemmin esille, jolloin muut diskurssit näyttävät esittämisjärjestyksen kannalta hallitsevampina. Talouden diskurssi laajentuu myös elinkeinon diskurssiksi.

Ympäristöä käsitellään tieteen, valtion ja talouden diskurssien lisäksi myös luonnon omaa arvoa tarkastellen. Luonnon diskurssi eroaa tieteen diskurssista, sillä luonnon diskurssin avulla tarkastellaan luontoon ja ympäristöön liittyviä seikkoja luonnontilan ja

ympäristövaikutusten näkökulmasta. Tieteen diskurssista poiketen luonnon diskurssi vastaa enemmän kysymykseen ”mitä luonnossa tapahtuu?” kuin ”miksi niin tapahtuu?” Tieteen diskurssit kuitenkin ilmenevät aineistossa usein luonnon diskursseja tukien. Lisäksi aineistossa samaa tapahtumaa tarkastellaan usein eri diskurssien näkökulmasta. Silloin tapahtumien keskiössä on joku tietty ilmiö, kuten kalakuolemat, mutta näkökulma eroaa talouden, hallinnon, tieteen ja luonnon välillä.

Valistamisen diskurssin funktio on valistaa lukijaa tapahtumista ja selventää esimerkiksi tärkeitä käsitteitä, ja se ilmenee aineistossa selkeästi sisällön, kuten tieteen ja talouden, diskurssien yhteydessä. Joistakin aineiston artikkeleista välittyy vakuuttelun diskurssi, joka imenee esimerkiksi objektiivisuuden korostamisena ja huolestuneisuuden häivyttämisenä. Aineistoissa tieteellisen tieteen diskurssit objektiivisuudesta, neutraaliudesta ja läpinäkyvyydestä kohtaavat journalistiset suosion ja viihdyttävyyden diskurssit. Myös tiedetoimittajan identiteetillä on samankaltaisuuksia ympäristötoimittajan identiteetin kanssa (Lampinen & Mörä 2015). Tiedetoimittajan tavoin ympäristötoimittaja toimi tekstissä samanaikaisesti valistajana, viihdyttäjänä, sekä toisinaan yhteiskunnallisen keskustelun valvojana ja äänien yhteentuojana.

Ympäristöjournalismi on moniäänistä, mutta tutkimukseni osoittaa, että kommenteissa painottuvat asiantuntijoiden kommentit enemmän kuin maallikoiden kommentit, mikä tukee myös aiempia tutkimuksia. Ympäristöartikkeleissa kuullaan myös erilaisia tahoja, kuten organisaatioita ja yrityksiä. Kommenteissa ilmaistaan ja vahvistetaan sisällön diskursseja. Pääkirjoituksissa puhuvat joko toimitus tai vierailevat asiantuntijat. Kommenttien ja toimittajan oman tekstin välillä on sävy- ja sisältöeroja: kommenteissa voidaan ilmaista puolueellisia mielipiteitä, kun taas toimittaja kirjoittaa tapahtumista neutraalisti, omia mielipiteitään häivyttäen. Otsikot korostavat erilaisia tapahtumia, näkökulmia ja kommentteja. Tutkimassani aineistossa on erilaisia diskursseja ja monia haastateltuja henkilöitä, joiden joukossa on sekä maallikoita, että eri alojen asiantuntijoita.

Kun ympäristöartikkeleita tarkastelee intertekstuaalisena jatkumona, artikkeleista muodostuu moniääninen kokonaiskuva. (Fairclough (1997: 50–51) Yksittäisissä artikkeleissa toisinaan pysähdytään tarkastelemaan tiettyä tapahtumaa, näkökulmaa tai asiantuntijan mielipidettä. Intertekstuaalisuuden ansiosta asioita ei tarvitse käsitellä toistuvasti perinpohjaisesti, mutta toisinaan olettamus siitä, että lukija on jo perillä tapahtumista, saattaa vaikeuttaa tapahtumien ja käsitteiden ymmärtämistä. Diskurssit järjestäytyvät paitsi artikkelien sisäisesti myös aineiston laajuudessa. Yksittäinen artikkeli voi olla tietystä näkökulmasta kirjoitettu painottaen tiettyä diskurssia, mutta aineisto kokonaisuudessaan tarkastelee ympäristöön liittyviä tapahtumia monesta näkökulmasta ja monen eri diskurssin avulla.

Nykyinen suomalainen ympäristöjournalismi tekee ympäristöaiheista näkyviä tuomalla aiheita julkiseen keskusteluun ja tietoisuuteen. Ympäristöartikkelit välittävät lukijoille ajankohtaista tietoa ja samanaikaisesti selventävät tapahtumia ja ympäristövaikutuksia. Suhteessa yleisjournalismiin ympäristöjournalismin sävy on asiallinen enemmän kuin viihteellinen sekä siinä on vaikutteita tiedejournalismista, mikä näkyy esimerkiksi objektiivisessa sävyssä ja käytetyissä teknisissä termeissä. Journalismille tyypillisesti myös ympäristöartikkeleita varten on haastateltu asiantuntijoita ja maallikoita, mutta haastattelussa korostuu asiantuntijuus. Tutkimani aineisto keskittyy kotimaan tapahtumiin ja suomalaisiin järviin, eikä artikkeleissa käsitellä muita ympäristöongelmia, kuten esimerkiksi ilmastonmuutosta. Järvistä kertovat artikkelit keskittyvät yksittäistapauksiin, joiden kautta voidaan kuitenkin käsitellä vesistöjen kuntoa laajempänä ilmiönä. Järvi aiheen avulla toisinaan abstrakteilta ja laajoilta vaikuttavia ympäristöongelmia voidaan tarkastella suomalaisille tutusta, tärkeästä ja ajankohtaisesta kontekstista.

Littoistenjärven ja Talvivaaran tapauksissa ongelmien aiheuttajat eroavat tapausten välillä. Tapauksia yhdistävät erilaiset diskurssit, mutta aiheen kontekstista johtuen tietyt diskurssit korostuvat aineistokohtaisesti. Talvivaaran aineistossa valtioneomisteisen kaivoksen ongelmat aiheutuvat eri tavoin valtion toimesta, kuten kaivoksen johdon päätöksistä, budjetista ja ympäristöluvista, jolloin valtion ja hallinnon diskurssit korostuvat



ongelmia käsiteltäessä. Littoistenjärven kohdalla ihminen vaikuttaa järven tilaan sen kuntoa eheyttäen. Tieteen diskurssi korostuu järven ongelmia käsiteltäessä, sillä kunnostamisprosessi ei ole lukijoille entuudestaan tuttu, jolloin siitä kerrotaan tieteen ja valistamisen diskurssin avulla. Diskurssien avulla Littoistenjärven aineistossa voidaan vaikuttaa ihmisestä muodostuvaan kuvaan järven kunnostajana enemmän kuin luonnon kiertokulkuun puuttujana.

Diskurssianalyttisena jatkotutkimusehdotuksena tutkimaani ympäristöjournalismin aineistoa voisi syventyä tarkastelemaan ideologian näkökulmasta. Toisena tutkimusideana voisi tutkia Talvivaaran aineiston hallinnon diskurssia. Koska tutkin ympäristöjournalismia, en syventynyt tutkimaan aineiston hallinnon diskurssin yksityiskohtia, mutta tutkimuksessani käy jo osittain ilmi, miten moniulotteinen Talvivaaran aineiston hallinnon diskurssi on. Lisäksi ympäristöjournalismin tuottamia diskursseja voisi tutkia sosiaalisen median tai verkkokeskustelun aineistosta, milloin voitaisiin tutkia, miten ympäristöjournalismin diskurssit muuttuvat ja toistuvat lukijoiden kommentteissa.

## Lähteet

- Aristoteles (1997). *Retoriikka*. (Rhetorica) Teokset IX. Classica-sarja. Suomentaneet P. Hohti & P. Myllykoski. Helsinki: Gaudeamus
- Bakhtin, M. (1981). *The Dialogic Imagination*. Austin: University of Texas Press.
- Bhatia, V. K. (2010). Interdiscursivity in professional communication. *Discourse & Communication*, 21(1), 32–50.
- Cotter, C. (2004). Discourse and Media. Teoksessa: *The Handbook of Discourse Analysis*. D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton. Malden/Oxford/Victoria: Blackwell Publishing Ltd (s. 795–822).
- Fairclough, N. (2006). *Discourse and Social Change*. Cambridge/Malden: Polity Press.
- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. (Media Discourse). Suomentaneet V. Blom & K. Hazard). Tampere: Vastapaino.
- Halliday, M. A. K. (1985). *An Introduction to Functional Grammar*. Lontoo: Arnold.
- Hamilo, M. (2012, 23. joulukuuta). Talvivaaran synnit: Raskasmetallipäästöt eivät ole kaivoksen suurin ympäristöhaitta. *Suomen Kuvalehti*. <https://suomenkuva-lehti.fi/jutut/kotimaa/talvivaaran-synnit-raskasmetallipaastot-eivat-ole-kaivoksen-suurin-ymparistohaitta/>
- Harju, J. (2017, 31. joulukuuta). Näistä uutisista Suomen juhluvuosi muistetaan: 2017 toi turkoosin järven, kauan odotetun länsimetron ja epäillyn terroriteon. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005508082.html>

- Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. (2012). *Genre – analyysi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, V. (2000). Tekstuaalinen pirunnyrkki. Teoksessa: *Teksti työnä, virka kielenä*. V. Heikkinen, P. Hiidenmaa & U. Tiililä (Toim.), Helsinki: Gaudeamus, (s. 63–115).
- Heinonen, A. (2008). Yleisön sanansijat sanomalehdissä. Tiedotusopin laitoksen julkaisu A 108. Tampere: Tampereen yliopisto. Noudettu 2018-04-10 osoitteesta: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/65724>
- Hilgartner, S. & Charles, L. B. (1988). The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model. *American Journal of Sociology*. 94(1), 53–78.  
<http://www.jstor.org/stable/pdf/2781022.pdf>
- Hujanen, J. (2011). Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisin journalismin kaksi polkua. Teoksessa: E. Väliaverronen (Toim.), *Journalismi murroksessa* (s. 112–122). Helsinki: Gaudeamus
- Iltalehti (2019, 17. heinäkuuta). *Näin elää ekoperhe*. E. Harju. Noudettu 2020-01-01: <https://www.iltalehti.fi/perheartikkelit/a/e6db9cfe-239e-47b7-a1ff-153ccb50b41d>
- JSN (2011, 1. joulukuuta). Journalistin ohjeet. [https://www.jsn.fi/journalistin\\_ohjeet/](https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/)
- Katajamäki, H. (2018). Tekijän identiteetti taloussanomalehtien pääkirjoituksissa: Pääkirjoitustoimittajan sosiaalisesta roolista tuotettu, teksteistä tulkittu [väitöskirja, Vaasan yliopisto]. Osuva. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-833-7>

- Koskela, M. (2002). Ways of Representing Specialized Knowledge in Finnish and Swedish Science Journalism. *LSP & and Professional Communication – an International Journal*, 2(1). 27–41.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in Language: A Semiotic Approach to Language and Art*. Kääntänyt englanniksi: T. Gora, A. Jardine & L. S. Roudiez. New York: Columbia University Press
- Kristeva, J. (1967). Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman. *Critique* 23(239), 438–465.
- Kunelius, R. (2003). *Viestinnän Vallassa: Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Porvoo: WS Bookwell Oy
- Lampinen, R. & Möra, T. (2015). Valistaja, viihdyttäjä vai vahtikoira? Suomalaisten tieteen erikoistoimittajien ammatti-identiteetti. *Kasvatus & Aika*, 9(1), 78–91.  
[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162964/lampinen-mora\\_2703151622.pdf?sequence=1](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162964/lampinen-mora_2703151622.pdf?sequence=1)
- Lyytimäki, J. & Palosaari, M. (2004). Ympäristöviestinnän tutkimus Suomessa. Suomen ympäristökeskus. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/40611>
- McCluskey, M. (2008). Reporter Beat and Content Differences in Environmental Stories. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 85(1), 83–98. <http://journals.sagepub.com.proxy.uwasa.fi/doi/abs/10.1177/107769900808500106>
- Media Audit Finland (2018). LT ja JT tarkastustilasto 2018. Noudettu osoitteesta 2019-12-31: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2019/06/LT-tilasto-2018.pdf>
- Miller, C. R. (1984). Genre as Social Action. *Quarterly Journal of Speech*, 70, 151–167.

- Molek-Kozakowska, K. (2017). Popularity-driven science journalism and climate change: A critical discourse analysis of the unsaid. *Discourse, Context & Media*, 21, 73–81.
- Mäntynen, A. & Shore, S. (2006). Johdanto. Teoksessa: A. Mäntynen, S. Shore & A. Solin (Toim.), *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Hakapaino Oy. (s. 9–41).
- Nelson, J. L. (2017). And Deliver Us to Segmentation. *Journalism Practice*, 11, 1–16.
- Pietiläinen, P. (1998). Mikä kummittelee John Banvillen Aaveissa? Intertekstuaalisuus ja kulttuurinen konteksti. Teoksessa: L. Saariluoma & M. Hakkarainen (Toim.), *Interteksti ja konteksti*. Vaasa: Ykkös-Offset Oy. (s. 126–148).
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Juvenes Print.
- Pralle, S. B. (2009). Agenda-setting and Climate Change. *Environmental Politics*, 18(5), 781–799.
- Reporters without borders (2019). World press freedom index. Noudettu osoitteesta 2019-12-10: [https://rsf.org/en/ranking\\_table](https://rsf.org/en/ranking_table)
- Reunanen, E. & Koljonen, K. (2014). *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.
- Sajari, P. & Hartikainen J. (2018). Ahtium eli entinen Talvivaara hakeutuu konkurssiin – 80 000 piensijoittajan osakkeet muuttuvat lopullisesti arvottomiksi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005592949.html>

Solin, A. (2006). Genre ja intertekstuaalisuus. Teoksessa: A. Mäntynen, S. Shore & A. Solin (Toim.), *Genre – tekstilaji* (s. 72–95). Helsinki: Hakapaino Oy.

Suomen luonnonsuojeluliitto (2019). Tietoa meistä: vaikuttajan tarina.  
<https://www.sll.fi/tietoa-meista/vaikuttajan-tarina/>

Tammi, P. (1991). Tekstistä, subtekstistä ja intertekstuaalisuudesta. Teoksessa: A. Viikari (Toim.), *Intertekstuaalisuus – suuntia ja sovelluksia* (s. 50–70). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tiedebarometri (2016). Tieteen tiedotus Ry. [http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri\\_2016.pdf](http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2016.pdf)

Tiililä, U. (2000). Tapaus päivähoitopäätös. Teoksessa: V. Heikkinen, P. Hiidenmaa & U. Tiililä (Toim.), *Teksti työnä, virka kielenä* (s. 215–262). Helsinki: Gaudeamus.

Thibault, P. J. & Godzich, W. (1991). *Theory and History of Literature: Social Semiotics as Praxis: Text, Social Meaning Making, and Nabokov's Ada*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Van Dijk, T. A. (2011a). Introduction: The Study of Discourse. Teoksessa: van Dijk, T. A. (Toim.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (s. 2–15). Los Angeles: Sage

Van Dijk, T. A. (2011b). Discourse and Ideology. Teoksessa: van Dijk, T. A. (Toim.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (s. 379–390). Los Angeles: Sage

Van Dijk, T. A. (2004). Critical Discourse Analysis. Teoksessa: D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton. (Toim.), *The Handbook of Discourse Analysis* (s. 350–360). Malden/Oxford/Victoria: Blackwell Publishing Ltd

Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Väliverronen, E. (2016). *Julkinen tiede*. Tampere: Vastapaino.

Väliverronen, E. (2007). *Geenipuheen lupaus. Biotekniikan tarinat mediassa*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy

Väliverronen, E. (1996). *Ympäristöuhkan anatomia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Yle (2018, 22. syyskuuta). *Ahdistaako ilmastonmuutos? Hyvä, sillä tutkijan mukaan tunteet voivat pelastaa meidät*. P. Toivanen. Noudettu 2020-01-01:  
<https://yle.fi/uutiset/3-10409930>

Ympäristötoimittajat Ry (2016, 31. lokakuuta). Ympäristöjournalismin päivä. <http://ymparistotoimittajat.fi/event/ymparistojournalismin-paiva/>

## Liitteet

### Liite 1. Littoistenjärven aineistotaulukko ja viittauskoodit

Koodi	Julkaistu	Otsikko	Sanat	Kirjoittajat
LIT1	12.5.2017 Kotimaa	Sadat järvet ovat niin surkeassa kunnossa, ettei niissä voi uida – länsisuomalaiseen järveen kaadettiin viimeisenä keinona 200 tonnia kemikaaleja	543	Toni Lehtinen
LIT2	19.5.2017 Kotimaa	200 tonnia kemikaaleja muutti rehevöityneen suomalais-järven turkoo-sin-kirkkaaksi kuin Välimeri – ”Muutos on aivan uskomaton”	471	Toni Lehtinen
LIT3	19.5.2017 Kotimaa	Turkoosinkirkkaaksi hetkessä muuttunut suomalaisjärvi herättää ihailua ja epäilyä: Onko kemikaalikäsittely varmasti turvallinen? Entä voitaisiinko sillä kirkastaa myös Töölönlahti?	760	Toni Lehtinen, Kaisa Hakkarainen
LIT4	20.5.2017 Kotimaa	Kemikaalein puhdistettu järvi nousi supersuosituksi, video veden alta todistaa häkellyttävän hyvän näkyvyyden: ”Norjan meret jäävät toiseksi”	440	Toni Lehtinen
LIT5	22.5.2017 Pää	Vesien tilassa on vielä runsaasti parannettavaa	227	Päätoimitus
LIT6	25.5.2017 Kotimaa	Muutkin järvet haluavat nyt turkoo-siksi kuin Littoistenjärvi – Puhdistajakin yllättyi: ”Ei ole herättänyt näin paljon kiinnostusta koskaan aiemmin”	621	Toni Lehtinen



LIT7	29.5.2017 Kotimaa	Littoistenjärven "välimerellinen" aika päättyi ja vesi muuttui taas sameaksi – "Kirkkaudessa radikaali ero"	404	Lasse Kerkelä, Pipsa Palttala
LIT8	30.5.2017 Kotimaa	Littoistenjärven uskomaton kirkkaus ei kestänyt – video paljastaa, miten turkoosi vesi muuttui vihreäksi viikossa	324	Toni Lehtinen
LIT9	11.8.2017 Kotimaa	Kemikaalit kirkastivat Littoistenjärven turkoosin välimerelliseksi, tältä järvi näyttää nyt – "Hyvät vaikutukset pysyivät odotettua pitempään"	435	Jukka Vuorio
LIT10	27.9.2017 Kotimaa	Kemikaaleilla kirkastetusta Littoistenjärvestä nostettu paiseisia "zombihaukia" – asiantuntijat ovat ymmällään syystä	773	Jukka Harju, Heidi Lämsä
LIT11	28.9.2017 Kotimaa	Littoistenjärven paiseisia haukia on todennäköisesti vaivannut vesihome – löydön jälkeen järvelle mennyt sukeltaja ei törmännyt kuin terveisiin kaloihin	393	Toni Lehtinen
LIT12	18.10.2017 Kotimaa	Littoistenjärven paiseisten haukien vaivaksi varmistui vesihome	139	Suvi Vihavainen
LIT13	11.11.2017 Kotimaa	Saako ihminen puuttua luonnon toimintaan? Itämeren puhdistamiseen pohditaan jopa "littoisten-järvien" tekemistä	1008	Heli Saavalainen
LIT14	30.5.2018 Kotimaa	Vuosi sitten kirkastetun Littoistenjärven pohjassa näyttää nyt "siltä kuin olisi Amazonilla" – tänä kesänä puhdistetaan neljä uutta järveä	814	Toni Lehtinen

LIT15	27.6.2019 Kotimaa	”Välimerellisestä” Littoistenjärvestä tuli toissa kesänä nähtävyys, mutta nyt järvi on taas täyttynyt levästä	190	Tuomas Väliaho
-------	----------------------	---	-----	----------------

## Liite 2. Talvivaaran aineistotaulukko ja viittauskoodit

Koodi	Julkaistu	Otsikko	Sanat	Kirjoittajat
TA1	24.2.2015 Kotimaa	Talvivaaran jätevedet halutaan johtaa Vuokatin matkailukeskuksen edustan järveen	110	Heli Saavalainen
TA2	24.2.2015 Kotimaa	Tunteet kävivät kuumina aluehallintoviraston Talvivaara-kuulemistilaisuudessa	535	Heli Saavalainen
TA3	6.3.2015 Pää	Talvivaaran jälkihoito on aloitettava nopeasti	431	Matti Saarnisto Heikki Simola
TA4	10.4.2015 Talous	Talvivaaran purkuputki ei valmistu kevään tulvantorjuntaan	122	Tapio Mainio
TA5	24.4.2015 Kotimaa	Talvivaara saa johtaa jätevesiään Sotkamon Nuasjärveen – kalasaaliiden pienenemisestä korvauksia	639	Heli Saavalainen
TA6	25.4.2015 Kotimaa	Pelot ja laskelmat törmäivät Talvivaaran purkuputkella	237	Janne Toivonen, Marjo Valtavaara
TA7	10.9.2015 Kotimaa	Oikeus kiristi Talvivaaran purkuputken päästörajaa – sulfaattikiintiö puolittui	231	Heli Saavalainen

TA8	20.12.2015 Kotimaa	Talvivaaran vesivarastot riskirajoilla – kaivosyhtiö aloitti lisäjuoksutukset lähivesistöihin	209	Anne Viljamaa
TA9	23.12.2015 Kotimaa	Viranomaisen pitää Talvivaaran entisen kaivoksen vesien lisäjuoksutuksia perusteltuina	150	Petri Sajari
TA10	28.4.2016 Talous	Oikeus antoi Talvivaaralle vain väliaikaisen luvan toimintaan – päätös lopettamisesta voi tulla jo lähiviikkoina	427	Juhani Saarinen
TA11	29.4.2016 Talous	Talvivaaran kaivoksen kohtalo ratkeaa pian	464	Juhani Saarinen
TA12	13.5.2016 Kotimaa	Talvivaaran kaivoksessa oli ympäristöongelmia alusta asti	361	Heli Saavalainen
TA13	23.5.2016 Kotimaa	Luonnonsuojeluliitto: Talvivaaran kiistelty purkuputki uhkaa aiheuttaa mittavan happikadon Sotkamon Nuasjärveen	145	Anne Viljamaa
TA14	25.5.2016 Kotimaa	Ympäristöluvan myöntäjä: Talvivaaran sulkeminen mahdollista ilman ympäristön pilaantumista	204	Heli Saavalainen
TA15	10.9.2016 Talous	Uusi nousu vai satojen miljoonien eurojen saattohoito? Talvivaaran loppu hämmöttää, vaikka tuotanto kasvaa ja nikkeli kallistuu	1065	Petri Sajari
TA16	10.9.2016 Kotimaa	Talvivaaran näkymät eivät vakuuta geologian professoria - "Yhtiön suunnitelmat ovat ihan epätoivoisia"	504	Marja Salomaa

TA17	16.9.2016 Kotimaa	Kiistellyn kaivosvesiputken vaikutukset näkyvät Sotkamon Nuasjärven vesissä – kalastus ja uiminen voivat jatkuu	177	Olli Pohjanpalo
TA18	9.5.2017 Talous	Terrafamen purkuputki ei saanut vielä pysyvää lupaa	368	Vesa Mäkinen
TA19	21.5.2017 Talous	Terrafame tähtää uusiin ennätyksiin – tuotannon voimakas kasvu on yllättänyt jopa toimitusjohtajan	1347	Petri Sajari
TA20	6.9.2017 Kotimaa	Talvivaaran kaivos muutti lähijärvet suola-altaiksi, joiden pohjat ovat kuolleet – Tutkimus paljastaa kaivostoiminnan johtaneen ”ekologiseen romahdukseen”	549	Heli Saavalainen
TA21	7.9.2017 Kotimaa	Kaivosyhtiö vastaa kritiikkiin lähijärvien ”ekologisesta romahduksesta”: ”Ympäristöriskit ovat alentuneet” – Nyt Terrafame haluaa korottaa päästökiintiötä	474	Heli Saavalainen
TA22	17.10.2017 Kotimaa	Johtuiko Talvivaaran ympäristöturma huolimattomuudesta vai olosuhteista? – Tuomarit jalkautuivat kaivosalueelle, josta tuli poikkeuksellisen rikosjutun näyttämö	884	Heli Saavalainen